HURRIYAT

O'zingni angla!

Mustaqil gazeta

Газетамизга 2008 йил учун обуна давом этади.
Муштарийларимиз сафида бўлинг!
Нашр кўрсаткичи — 233.

1996-yil dekabrdan chiqa boshlagan * Chorshanba kunlari chiqadi * **2008-yil 2-iyul, №30 (586)** * E-mail: hurriyat@mail.ru * http://**www.hurriyat.uz**

САМАРҚАНДДА ЗАРБ ҚИЛИНГАН МИС ТАНГА

Академик В.В. Бартольд Самарқанддан олиб кетилган нодир тангаларни эпиграфик ва лингвистик жиҳатдан ўрганар экан, ҳижрий 663, мелодий 1264 йилда қадимги ўзбек тилида ёзилган мис танга борлигини аниқлаган.

⇨ 3-бет

ЭРКИН МАТБУОТ – ОЛИЙ ҚАДРИЯТ

Мустақиллик йилларида мамлакатимизда ахборот асри муаммолари теран ва изчил ёритиб берилаётганлиги боис халқимизнинг сиёсий онги ва тафаккури тез суръатлар билан ўсиб бормоқда.

⇨ 4-бет

"ХАСТАМЕН, ФИКРГА, ТУЙҒУГА ТЎЛИБ..."

Замондошлари Ойбекни ғурури баланд, айни пайтда боладай содда, беғубор, гинакудуратдан холи инсон эканлигини айтишади. Ҳатто ўзига ранж-алам етказган, нафсониятига қаттиқ теккан инсонларга нисбатан ҳам у кек сақлашни хаёлига ҳам келтирмаган.

⇨ 7-бет

ЧОРШАНБАДАН ЧОРШАНБАГАЧА

- **27–28 июнь кунлари Тошкент шаҳрида Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Сенатининг ўн тўртинчи ялпи мажлиси бўлиб ўтди. Унда парламент юқори палатасининг аъзолари Қонунчилик палатаси томонидан қабул қилиниб, Сенатга маъқуллаш учун юборилган бир туркум қонунларни, шунингдек, кун тартибига киритилган бошқа масалаларни кўриб чиқдилар.**

- **2007 йилнинг апрель ойида "Ўзбекистон—Хитой" газ қувурини барпо этиш ва ундан фойдаланиш тўғрисидаги битим имзоланганди. Ушбу ҳужжатга биноан Ўзбекистон Республикаси ҳудудида газ қувурлари тармоғини лойиҳалаш, қуриш ва фойдаланишни мувофиқлаштириш мақсадида «Asia Trans Gaz» Ўзбекистон—Хитой қўшма корхонаси ташкил этилди. 30 июнь куни Бухоро вилояти Жондор туманининг Саёт посёлкаси яқинида ушбу қувурнинг қурилиши бошланди.**
Умумий қиймати 2 миллиард АҚШ долларидан ошадиган ушбу лойиҳа узунлиги 500 километр бўлган иккита линия қурилишини кўзда тутади. Уларнинг биринчиси 2009 йилнинг декабрь ойида, кейингиси эса 2011 йилда фойдаланишга топширилади.

- **Мамлакатимизга ташриф буюрган Вьетнам Социалистик Республикаси Миллий йиғини (парламенти) раисининг ўринбосари Уонг Ту Лиу раҳбарлигидаги делегация 30 июнь куни Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси Спикери Дилором Тошмуҳамедова билан, 1 июль куни эса Ўзбекистон Республикаси адлия вазири Р.Муҳиддинов билан учрашди.**

- **Пойтахтимизда "Тошкент тарихи — ёзма ва археологик манбаларда" мавзусида илмий-амалий анжуман бўлиб ўтди. Тадбир доирасида Ўзбекистон Фанлар академиясининг Тарих институти ва "Ўзбектуризм" миллий компанияси ҳамкорлигида ишлаб чиқилган пойтахтимизда туризмни янада ривожлантиришга оид лойиҳа тақдимоти ўтказилди.**

ТОШКЕНТ 2200 ЁШДА

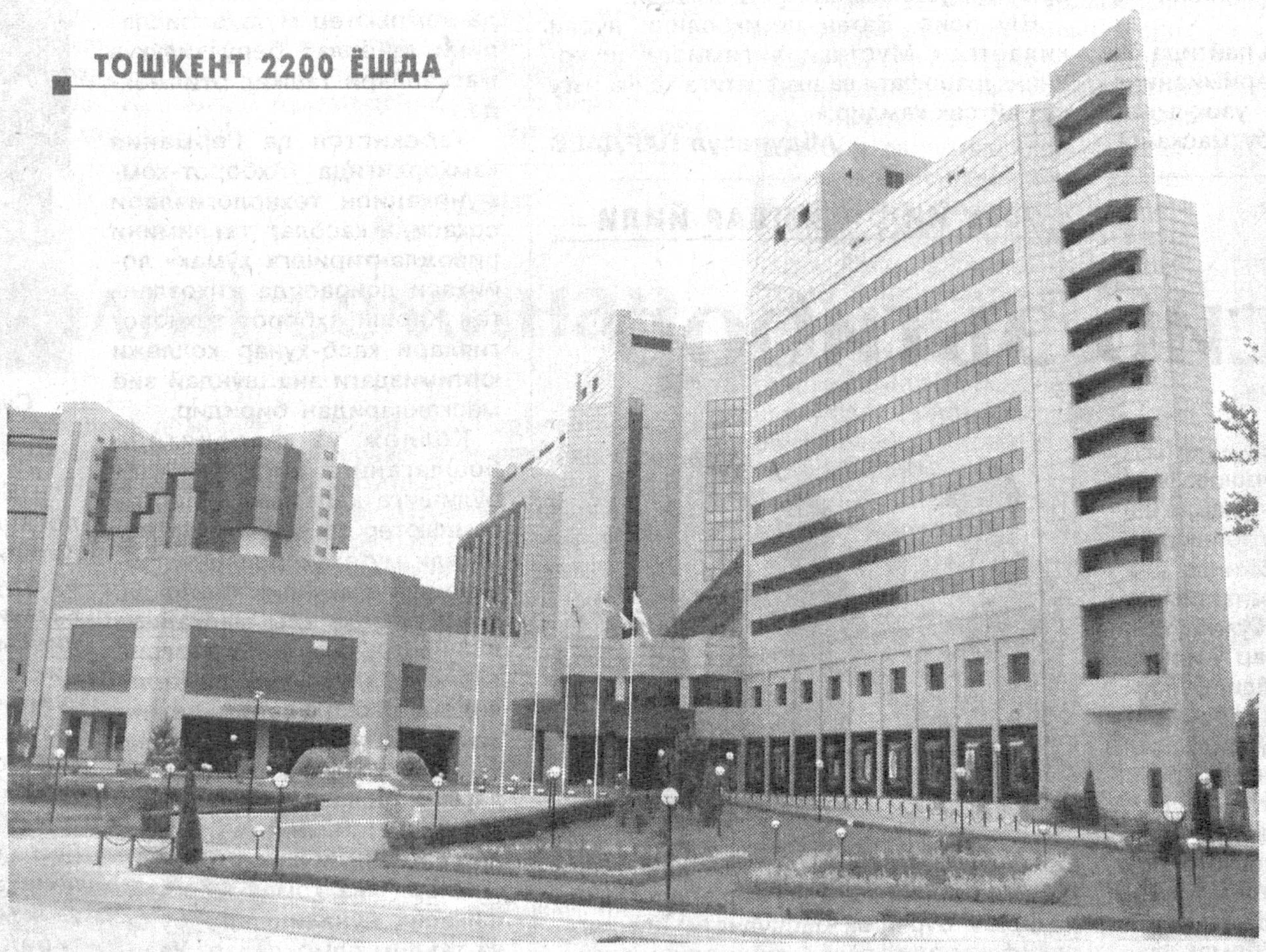

ВАТАН КЎРКИ

Ватанимиз остонаси бўлмиш Тошкент шаҳри ўзининг бетакрор чиройи, дунёнинг ҳеч бир кентига ўхшамас, тенг келмас файзу таровати-ла ўзгача, тўғрироғи, дунёда ягонадир. Гарчи жаҳонда бир-биридан гўзал, бетакрор шаҳарлар кўп. Гарчи осмонўпар биноларию, одам ақлини шошириб қўядиган серқатнов кўчаларга тўлиб-тошган маконлар ҳам оз эмас. Аммо бутун дунёда "Шарқ дарвозаси" деб ном олган Тошкент биттадир.

"Барчамизга қадрдон бўлган бу азим, гўзал ва бетакрор шаҳар нафақат мустақил давлатимизнинг пойтахти, балки юртимизнинг қиёфасини белгилайдиган, серқуёш диёримизнинг бутун кўрки-тароватини ўзида намоён этадиган Ватанимиз остонасидир", дея эътироф этган эди Президентимиз.

Дарҳақиқат, шундай. Ватан остонаси демак, юртимизнинг бош эшиги — ҳар қайси оила, шаҳар, мамлакатимиз, халқимизнинг фахр-ифтихори, ғурури тимсолидир.

Биласизми, юртимизда барча кимлигидан, қай манзилда яшашлигидан қатъи назар — Тошкентга интилади, ана шу азиз, гўзал, тарихий гўшага келгиси келаверади. Уни бир бор кўрган одам яна келгиси, кўрмаган одам эса, албатта, кўргиси келади!

Бунинг сабаби не, сири нимада экан? Ким билсин, эҳтимол юракдадир. Чунки инсон ўз юрагига қанчалик қулоқ тутса, боғлиқ бўлса, балки у ўз ватани — юрагига ҳам шу қадар яқин, пайваста бўлади.

Ватанимиз юраги эса, Юртбошимиз таъбири билан айтганда — Тошкентдир.

Тарихи жуда узоқ даврларга бориб тақаладиган, муборак номи энг қадимий Хитой ёзма манбалардан тортиб, "Авесто" китобида ҳам зикр қилинган, ҳамма замонларда дунёни ҳайратга солиб келган азим шаҳримиз Буюк ипак йўли ўтган ерларда улкан маданият қасри сифатида шаклланиб, дунё тамаддунига беҳисоб тухфалар тақдим этди. Шаҳарлар, қалъалар бунёд этилди.

Қадимий Шош, ҳозирги Тошкент ҳам шу тариқа ривожланиб, жаҳонга бўй кўрсатди, ўзини танитди.

Тошкентнинг шимолида, "Минг ўрик" тепада ўн уч аср илгари вайрон этилган кўҳна Шош шаҳрининг харобалари сақланади. Археологик изланишлар Тошкентнинг Самарқанд, Бухоро, Хива каби қадимийлигидан далолат беради. Топилган ашёлар — сопол идишлар, буюмлар, қимматбаҳо тошлардан ясалган тақинчоқлар бу ерда маданият, савдо-сотиқ гуркираб ривожланганини билдиради. Шаҳар аҳолисининг турмуш тарзини яққолроқ тасаввур этишга имкон беради.

Қайсики юртнинг ободлигини билмоқ истасанг, унинг бозорларини кўр, деб айтишади. Бу фикрни, назаримизда, яна шундай давом эттирмоқ мумкин: қайси юртнинг нечоғли ривож топганлигини билмоқ истасанг, унинг остонасига боқ.

Дарҳақиқат, мамлакат остонаси азим Тошкентда, айниқса, истиқлол йилларида амалга оширилган ишларни санаб адоғига етиб бўлмайди. Бундан ўн етти йил аввал Тошкент қандай эди-ю, бугун қандай? Очиғи, кўз кўриб ишонмайди. Дил қувонади. Юрак чексиз фахр-ифтихорга тўлади.

Ҳақиқатан ҳам, 1990 йилларда шаҳарда саноқлигина кўркам бинолар мавжуд эди. Бугун шаҳримизда ўзига хос кўрк ва салобат билан қад ростлаб турган "Шератон—Тошкент", "Интерконтиненталь—Тошкент", "Дедеман", "Гранд—Отел" каби меҳмонхоналар, буюк мутафаккир ҳазрат Алишер Навоий номидаги миллий боғ, муҳташам Амир Темур ҳайкали, Темурийлар тарихи давлат музейи, Хотира майдони, "Бобур" боғи, "Юнусобод" теннис корти, давлат Марказий банки, Миллий банк, Тошкент шаҳар ҳокимлиги, Олий Мажлиснинг муҳташам биноси, Ўзбек Миллий академик театри, республика Давлат мулк қўмитаси, Иқтисодиёт вазирлиги жойлашган бино, Иқтисодиёт университети, ўнлаб бир-биридан гўзал, муҳташам коллеж ва академик лицейлар, қанчадан-қанча бошқа олий ва ўрта махсус ўқув даргоҳлари бунёд этилди.

Бу муҳташам кошоналар дунёнинг қайси шаҳаридагидан кам?! Асло кам эмас, аксинча, кўпгина юртларга намуна, ўрнак бўлишга арзийди.

Кейинги йилларда ана шундай кўплаб улкан ва салобатли биноларнинг қурилгани юртимизда амалга оширилаётган ишларнинг кўлами нақадар кенг эканлигидан далолат беради.

Бунёдкорликлар ҳақида сўз борар экан, ҳеч шубҳа йўқки, пойтахтимизнинг Бош майдони — Мустақиллик майдонидаги беқиёс ўзгаришларни эътироф этмасдан илож йўқ. Чунки мамлакатимиз мустақиллигининг 15 йиллиги арафасида ана шу маскан муқаддас қадамжо қиёфасини касб этди. Бу ерда бўлган ҳар бир юртдошимизнинг қалби ўз халқи учун ифтихор туйғусига тўлади.

Бош майдонда бунёд этилган, ўзида Мустақиллик ҳайкали ва Бахтиёр она сиймосини мужассам этган мажмуага Мустақиллик ва Эзгулик монументи деб ном берилди.

(Давоми 2-бетда.)

ЎЙЛАБ КЎРИНГ

Муз остида гул унар...

Аёлни сев,
Остонасин ўп,
Қаср қурма, кўнглини сўра.
Фарида Афрўз

Баъзан ўзининг чексиз нафосат эгаси эканлигини унутаёзган аёлларни кўрганда, негадир севимли шоирамизнинг шу сатрлари ёдимга тушади.

Одатда, аёлни гулга менгзашади. Чечаклар ҳар куни эътибор талаб қилгани каби аёлларга ҳам меҳр кўрсатиб турилмаса, дийдаси қотар экан, шекилли. Кўча-кўйда, бозор-ўчарда эркакшода одим ташлаб, эркакчасига сўкинаётган жувонларни кўп кўрамиз ва ҳатто бунга табиий ҳол дея қарашга ҳам одатланиб қолганмиз. Ҳадисларда эркакларга тақлид қилгувчи аёллар ҳам, аёлларга тақлид қилгувчи эркаклар ҳам қораланганлиги ҳақида кўп бора ўқиганимиз, эшитганимиз бор.

Неча асрларки қалам аҳли учун илҳом манбаси бўлиб келаётган, гўзаллик рамзи сифатида улуғланадиган сиймо шаъни хира тортмаслиги жоиз. Нафислик, нозиклик, латофат тимсоллари турмушнинг майда ташвишлари туманида қолиб кетмасин. Аммо... Тушларида Кумушбибини кўриб йиғлайдиган йигитларнинг юрагида давр қизларига нисбатан аллақандай ғашлик бордек...

Назаримда нафосатдан йироқлашиб бораётган айрим аёлларнинг нигоҳида эркакларнинг гуноҳлари яширинганга ўхшайди-ёв. Бугуннинг алп йигитлари уй юмушлари билан кун бўйи банд бўладиган рафиқаларининг қуёшда қорайиб кетган юзини ой, томорқада ўт юлавериб моматалоқ бўлиб кетган қўлларини нафис дейишга ўзларида матонат топа олишаяптимикин?!

Яқинда бир воқеага гувоҳ бўлиб, тўғриси, юрагимга титроқ тушди. Фирма раҳбари бўлиб ишлайдиган ўрта ёшлардаги бир опа фаолияти тақозоси туфайлими ёки характерига шу хусусият сингиб кетганиданми, юриш-туриши ҳам, гап-сўзи ҳам эркакшода бўлиб қолган. Қаҳри қаттиқ бу аёлдан фирмадаги эркак ишчилар ҳам чўчиброқ туришаркан. Ўша куни бир юмуш чиқиб, опахон билан уйига борадиган бўлдим. Дарвозадан киришимиз билан онасининг дўриллаган овозини эшитиб, гул суғораётган кенжа ўғли ҳовлидаги атиргул ғунчасини узиб берди. Мен эса фарзандини қучоқлаб олиб, ҳўнграб йиғлаётган бу раҳбарнинг аслида шунчалик нозик қалб инсон эканлигини ҳазм қилишга қийналар эдим.

Шундай экан, бир қўли билан дунёни тебратиб турган аёлнинг иккинчи қўли бешикда эканлигини унутиб қўйиш асло мумкин эмас.

Улардан эътибор ва ғамхўрликни ҳеч қачон дариғ тутманг.

Ситора ТОЖИДДИНОВА

ДУНЁ СИЁСАТИ

Европа баҳосига ўтилади

Украинага Россия томонидан етказиб берилаётган газ нархи босқичма-босқич равишда кўтарилиб бормоқда ва яқин уч-тўрт йилда мазкур мамлакат ҳам табиий ёнилғини Европа баҳосида сотиб ола бошлайди. Бу ҳақда Украина Бош вазири Юлия Тимошенко Владимир Путин билан музокаралар ўтказгандан сўнг маълум қилди. Манбада айтилишича, Украина етказиб берилган газ учун Россияга барча қарзларини вақтида тўлаб бормоқда.

Кейинги йилда, маълумотларга қараганда, Россия ҳар бир минг кубометр газнинг баҳосини 400 долларгача кўтариши мумкин.

5»

МУНОСАБАТ

Мамлакатимизда 27 июнь – Матбуот ва оммавий ахборот воситалари ходимлари куни кенг миқёсда нишонланди. Байрам муносабати билан бўлиб ўтган учрашув ва мулоқотларда оммавий ахборот воситалари тизимига кўрсатилаётган эътибор ва ғамхўрлик ҳақли равишда эътироф этилди, ҳуқуқий-демократик давлатнинг муҳим узвий қисми бўлган эркин матбуотни шакллантириш, бу борада эришилаётган муваффақиятлар ва журналистика олдида турган долзарб вазифалар ҳақида атрофлича фикр алмашилди. Айниқса, Президентимиз йўллаган байрам табригини қалам аҳли катта қувонч билан кутиб олди. Юртбошимиз билдирган ишонч журналистларга катта масъулият ҳам юкладики, бу уларда изланишга, ижод қилишга бўлган иштиёқни кучайтирмоқда.

Табрикда айтилганидек, халқимиз журналистлардан журъатсизлик ва ўткир муаммолардан ўзини четда тутиш каби ҳолатларга бутунлай барҳам бериб, янада шижоат ва қатъият билан фаолият кўрсатишини кутмоқда. Шунингдек, Юртбошимиз ўз нутқида бугунги миллий журналистикамиз олдида турган бошқа муҳим вазифалар ҳақида алоҳида тўхталиб ўтган. Қуйида ҳамкасбларимиз ҳам айни шу мавзуда фикр юритади.

Теран нигоҳ ила

Ҳар дақиқада дунё тараққиётида ўзига хос бир янгиликнинг кашф этилиши, рўй бераётган турфа воқеалар атрофга теран нигоҳ ила боқишимизни тақозо этаяпти. Чунки XXI асрда жаҳон майдонида "глобаллашув" деган жараён ниқобида ўз манфаатларини устун қўяётган кучларнинг от сураётгани ҳам сир эмас.

Юртбошимиз матбуот ва оммавий ахборот воситалари ходимларига йўллаган табригида ҳам "Глобаллашув жараёнлари Ўзбекистон оммавий ахборот воситалари ва журналистлар аҳли олдига бизнинг эзгу мақсадимиз бўлган демократик давлат, кучли фуқаролик жамияти барпо этиш йўлида ғоят муҳим, долзарб вазифа ва талабларни қўймоқда", деб эътироф этдилар.

Ана шундай паллада тараққиёт йўлидан дадил бораётган Ўзбекистонда ҳар сонияда кузатилаётган буюк ўзгариш ва янгиланишларни оммавий ахборот воситаларида борича, кенг тарғиб қилиш биз журналистлардан тинимсиз изланишни талаб қилади.

Наврўз РИЗАЕВ,
"O'zbekiston" телеканали ахборот муҳарририяти "Таҳлилнома" кўрсатуви бошловчиси.

2»

Бугуннинг нафаси

■ "Тошкент трактор заводи" очиқ акциядорлик жамиятида 400 хилдан ортиқ турдаги эҳтиёт қисм тайёрланмоқда. Таъкидлаш жоизки, ҳар йили заводда ТТЗ-80.10 ва ТТЗ-80.11 каби етти хилдаги минглаб трактор ишлаб чиқарилади. Эндиликда улар сафига завод муҳандис-конструкторларининг бир неча йиллик изланишлари самараси бўлган қуввати юз от кучига тенг янги авлод трактори қўшилди.

■ Навбаҳор туманида жорий йилнинг ўтган даврида мингдан зиёд талабгорлар иш билан таъминланди. Туманда туркиялик инвесторлар билан ҳамкорликда «Навбаҳортекс» ип-калава ишлаб чиқаришга мўлжалланган корхона ишга тушгач, яна 200 дан ортиқ ёшлар иш билан таъминланади.

■ Тошкент шаҳрида Ахборот-коммуникация технологиялари (АКТ) соҳасидаги сиёсатнинг ҳуқуқий жиҳатларига бағишланган миллий семинар очилди. У БМТнинг Европа иқтисодий комиссияси, Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириш агентлиги ҳамда БМТ Ривожланиш дастурининг Ўзбекистондаги ваколатхонаси "АКТ сиёсати" лойиҳаси ҳамкорлигида ташкил этилди.

■ Зарафшон шаҳридаги «Омад бизнес Зарафшон» масъулияти чекланган жамиятида ғишт ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Замонавий хориж технологиялари билан жиҳозланган корхона кунига 50 минг дона сифатли ғишт тайёрлаш қувватига эга. Корхонада юзга яқин ишчи меҳнат қилмоқда. Йил охиригача қарийб 10 миллион дона ғишт ишлаб чиқариш режалаштирилган.

■ Самарқанд вилоятидаги «Челак пахта тозалаш заводи» очиқ акциядорлик жамиятида қурилиш-таъмирлаш ва замонавий технологиялар ўрнатиш ишлари олиб борилмоқда. Сифатли тола ажратадиган, пахтани чиқиндилардан тозалайдиган янги жиҳозлар ўрнатилгач, завод йилига 55-60 минг тонна пахта хомашёсини қайта ишлаш имконига эга бўлади.

■ Элликқалъа туманидаги "Орол болалари" ўқув-соғломлаштириш марказида йўл ҳаракати ёш назоратчиларининг республика анжумани бўлиб ўтди. "Йўл қоидаси — умр фойдаси" шиори остида ўтган тадбирда бош соврин — Гран при Қорақалпоғистоннинг "Яшил чироқ" жамоасига насиб этди. Самарқанд, Хоразм ва Қашқадарё вилоятлари жамоалари юқори ўринларни эгаллади.

■ Самарқанд вилоятида янги корхона — «Булунғур интерлиго» масъулияти чекланган жамияти иш бошлади. Замонавий технология асосида иш юритилаётган корхонада кунига икки минг жуфт резина пойабзал ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Бу ерда четдан хомашё келтиришга чек қўйиш, вақт ва харажатни тежаш мақсадида жамият қошида йил охиригача полиэтилен ишлаб чиқарадиган цехни фойдаланишга топшириш мўлжалланмоқда.

Янги корхонада юз нафардан зиёд йигит-қиз ишли бўлди.

Ҳожиакбар ТЎҒОНОВ тайёрлади.

ВАТАН КЎРКИ

(Бошланиши 1-бетда.)

Бунинг сабаби аён: бу ердаги ҳар бир ёдгорлик, ҳар бир бино ўзига хос чуқур маъно-мазмунга эга.

Бош майдон ёнидан ўтаётган ҳар бир киши яққол кўзга ташланадиган, дунёнинг бирор-бир шаҳрида ёки майдонида учрамайдиган ўзига хос тарзда бунёд этилган Аркага эътибор қилмай ўтиб кетолмайди. Арка тепасидаги бахт-саодат ва авлодлар давомчиси рамзи бўлган парвозга ҳозирлик кўраётган турналарга қараб беихтиёр юрак эзгу ўй ва туйғуларга тўлади.

Тинчлик, осойишталик, кут-барака рамзи бўлган бу ажиб чиройдан кўнгил шодланади. Бош майдонимиз тўрида салобат билан оппоқ нур таратиб Олий Мажлиснинг юқори палатаси — Сенат биноси, Вазирлар Маҳкамаси ва Молия вазирлигининг маъмурий бинолари ҳеч қачон ҳозирги пайтдагидек чиройли ва кўркамлашмаганди.

Ҳар куни, куннинг исталган пайтида бу мажмуада юзлаб юртдошларимизнинг сайр қилиб юришганлигини, узоқ-яқиндан келган меҳмонлар эса бу масканга келиб ҳайратланиб, завқ-шавқ билан томоша қилишаётганлигига гувоҳ бўлиш мумкин. Қолаверса, Она Ватанимиздаги ана шундай чирой, яшариш ва кўркамлашиш нафақат пойтахтимизда, бутун республикамизнинг вилоят марказлари, шаҳар ва туманларига ҳам кўчган.

Бугунги Самарқанд, Андижон ёки Фарғонани ёки жанубий вилоятлар Қаршини ва ё Термиз шаҳрини олинг. Бу юрт гўшалари ҳам истиқлол йилларида чирой очди, таниб бўлмас даражада қаддини ростлади.

Хўш, бу ўзгаришларнинг бош сабаби нимада? Нега мустақилликдан олдинги йилларда тинимсиз меҳнат қилган ўзбек халқининг қадимий юртида кўз-кўз қиладиган ақалли бирорта замонавий кўркам маскан пайдо бўлмади ҳисоб? Нега қадимий қадамжоларимиз қаровсиз ҳолга келиб қолганди? Сабаби бу юртга жони ачийдиган сиёсат ҳукмрон эмасди. Юрт эса ўз эркига, мустақиллигига эга эмасди.

Шу боис, Ватан истиқболини нурли қилаётган Мустақиллигимизга шукр. Унинг шарофати ва шафоатига қанча эзгу сўз айтсак камдир.

Абдурасул ПАРДАЕВ

■ **2008 ЙИЛ – ЁШЛАР ЙИЛИ**

Муносиб эътибор

Инсон шахсини тасдиқловчи энг муҳим ҳужжат бу – фуқаролик паспорти. Айни кунларда жойларда ёш йигит-қизларга паспорт топшириш маросимлари ўтказилмоқда. Яқинда ана шундай тадбирлардан бири пойтахтимизнинг Мирзо Улуғбек туманида бўлиб ўтди. Унда 16 ёшга тўлган 100 нафар ўсмирга фуқаролик паспорти топширилди. Бу юртимизнинг келажаги бўлмиш ёшларга "Ёшлар йили"да бир совға бўлди, десак янглишмаган бўламиз. Шунингдек, буни ҳаётга мустақил қадам ташлаётган ёшларни қўллаб-қувватлаш маъносида ҳам изоҳлаш мумкин. Фуқаролик паспорти берилар экан, ўсмирнинг вояга етиб, ўзини ўзи мустақил ва онгли равишда бошқара олишига ишонч билдирилади. Демак, фуқаролик паспортини қўлига олган киши жамият, ота-она ҳамда Ватанининг ишончини оқлаб, улар олдидаги бурчини тўлиқ англамоғи лозим.

— Баъзи сабаблар билан маросимга етиб кела олмайдиган ёшларимизга паспортларни уйларига бориб топшириб келдик, — дейди туман ИИБ хорижга чиқиш-кириш ва фуқароликни расмийлаштириш бўлими бошлиғи Азиз Соатов. — Шу билан бирга, уларга тегишли маълумот ва тушунчалар берилди.

Тадбир давомида йиғилганлар ўзларини қизиқтирган кўплаб саволларга жавоб олдилар. Мирзо Улуғбек тумани ИИБ хорижга чиқиш-кириш ва фуқароликни расмийлаштириш бўлими ходими Исмоил Эшонқулиев фуқаролик паспортининг аҳамияти, унга эга бўлган кишининг ҳуқуқ ва эркинликлари, ёшларнинг юрт олдидаги бурчи ва масъулияти, шунингдек, фуқаролик паспортини олиш, янгилаш, қайта тиклаш, алмаштириш тартиб-қоидалари ҳақида гапирар экан, жумладан шундай деди:

— Қонунга биноан, фуқаролик паспорти 25 ва 45 ёшда алмаштирилади. Бу вақтда фуқаро ўзи яшаётган жойидаги паспорт хизмати бўлимига муддат тугамасдан 15 кун олдин мурожаат қилиши керак. Шунингдек, шахснинг исм-фамилияси ўзгарганда ёки уни ёзишда техник хатолик юз берганда, никоҳ қайд этилган ҳолатлар паспортни янгисига алмаштиришга рухсат берилади.

Тадбирда "Камолот" ёшлар ижтимоий ҳаракати, туман ҳокимлиги вакиллари, турли идора ва ташкилот аъзолари ҳамда ота-оналар қатнашди.

Ислом СУЛТОНОВ

■ **ТАЪЛИМ**

Бугунги ёшларнинг компьютер технологияларини осонгина ўзлаштириб, камолот чўққиларини забт этаётганликларини кузата туриб, бу мўъжиза қачонлардир башариятни ҳайратга солган, орзу-хаёлларга эш ҳақиқат эканлигига амин бўламиз.

Имкониятлари беқиёс маскан

Ривожланган мамлакатлардаги каби мамлакатимизда ҳам компьютер технологияларини мукаммал биладиган кадрларга эҳтиёж ортиб бораётганлиги боис, барча вилоятларда компьютер мутахассисларини тайёрлаб берувчи ўқув масканлари ташкил этилмоқда.

Суратда: *ўқув юртидаги дарс жараёнидан лавҳа*

Ўзбекистон ва Германия ҳамкорлигида «Ахборот-коммуникацион технологиялари соҳасида касблар таълимини ривожлантиришга кўмак» лойиҳаси доирасида жиҳозланган Қарши ахборот технологиялари касб-ҳунар коллежи юртимиздаги ана шундай зиё масканларидан биридир.

Коллеж ўз фаолиятини бошлаганига қисқа муддат бўлишига қарамай, вилоятда компьютер соҳаси бўйича малакали мутахассисларни тайёрлашда етакчилик қилмоқда. Айни пайтда илм масканида 833 нафар талаба «Радиолаштириш, радиоалоқа ва телевидение воситаларига техник хизматлар кўрсатиш», «Компьютер ва компьютер тармоқларини ишлатиш ва уларнинг дастурий таъминоти», «Халқаро алоқа», «Мультимедиа тизимлари ва компьютер графикаси» йўналишлари бўйича таълим олмоқдалар. Уларга касб-ҳунар сирларини олтмиш нафардан зиёд малакали ўқитувчи-мураббийлар ўргатишмоқда.

14 та фан ва 2 та лингафон хонаси, 2 та физика, 2 та кимё ва биология лабораторияси, 6 та компьютер хонаси, 4700 дан зиёд китоб фондига эга бўлган ахборот ресурс маркази ўқувчиларни ўқиш ва билим олишларида яқиндан кўмак бермоқда. Интернет тизимига уланган компьютерлар эса ёшлар учун жаҳондаги илғор илм-фан тажрибаларидан бохабар бўлишда қўл келмоқда.

– Тошкент ахборот технологиялари унверситетининг Қарши филиали, Қарши давлат университети ҳамда Қарши муҳандислик иқтисодиёт институти билан ҳамкорлик алоқаларини йўлга қўйганмиз, — дейди коллеж директори, иқтисод фанлари номзоди, доцент Ғайрат Убайдуллаев.

– Хусусан, Ўзбекистон ва Германия ҳамкорлигидаги лойиҳа асосида коллежда 78 та замонавий компьютер келтирилди.

Шунингдек, талабалар назарий билимларини компьютер ва коммуникацион технологияларни таъмирлаш, йиғиш ва техник хизмат кўрсатиш бўйича мунтазам ўтказилаётган амалиётлар давомида мустаҳкамлашади. Компьютер технологиялари соҳасида иқтисодиёт, тадбиркорлик ва менежмент асослари бўйича кенг кўламда билим берилмоқда. Мақсадимиз ҳам, ниятимиз ҳам ёшларга қўшқанот бўлсак, деймиз.

Суҳбат асносида коллежнинг иқтидорли талабаларидан бири, «Келажак овози» кўрик-танловининг "Тасвирий ва амалий санъат йўналиши" бўйича вилоят босқичи ғолиби Маҳлиё Абдураҳмонова шундай дейди:

– Коллежимиз 2005 йил 1 декабрда ишга туширилган. Ёшлар ўзи танлаган йўналишлари бўйича билим олишлари учун барча имкониятлар тўла-тўкис яратилган. Бизда ўн бешдан ортиқ миллат вакиллари таҳсил олишади. Шу йилнинг март ойида эса коллежимиз талабаси Гатина Искра «Ахборот технологияларининг аёллар ҳаётидаги ўрни» мавзусидаги танловнинг "Энг яхши расм" йўналиши бўйича совриндори бўлди. Бугун ана шундай ютуқларни қўлга киритаётган иқтидорли тенгдошларимиз орамизда жуда кўп. Улар барча фанлардан республика олимпиадаларига қатнашиб, вилоятимиз шарафини ҳимоя қилмоқдалар.

Ҳа, ёшларга кўрсатилаётган бундай юксак эътибор, уларга мустаҳкам қанот бағишлаб, нурли манзиллар сари етаклашига ишонамиз, албатта.

Зебо АБДУҚОДИРОВА

(Бошланиши 1-бетда.)

Журналист овози

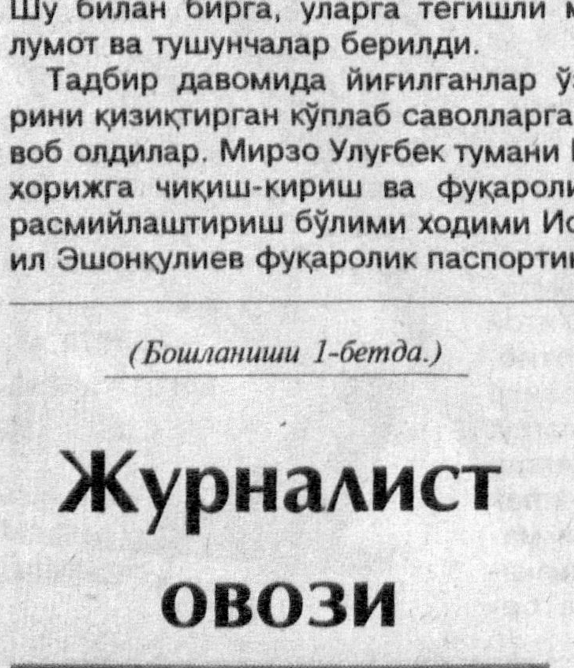

Кейинги йилларда журналистнинг қаршисида умуминсоний фожиаларга сабаб бўладиган катта-катта муаммолар пайдо бўлди. Бу жамият ҳаётини изга солиб турадиган ижтимоий қарашларнинг тасаввур қилиб бўлмас даражада ўзгаргани билан боғлиқ. Айниқса, кишилик жамиятида кечаётган ва ёшлар турмуш тарзига дахл қилаётган ва эски дунёни "янгилаётган" урфлар аслида кенг кўламдаги "ахборот хуружи" туфайли содир бўлаётган ҳодиса. Бугун айрим Ғарб журналистлари космополитизм ғояларини "глобализация" деган истилоҳга ўраб тарғиб қилаяпти. Дунё миқёсида кечаётган ана шундай кескин ижтимоий-сиёсий жараёнда миллат манфаати ва миллий қадриятлар учун курашиш — шарафли вазифа. Шу маънода айтиш мумкинки, журналистнинг овози миллатнинг овози демакдир.

Нурилла НАРЗУЛЛАЕВ, журналист

Кўздан нари – кўнгилдан нари

Мақол

Узоқлашув

Хаёл ёмон дейдиганлар ҳақ. Одам, аччиқдир, шириндир, хаёл билан бўлиб кўп нарсадан, ҳатто, ўзидан ҳам узоқлашиб кетиши мумкин. Узоқлашув ва Танишув. Жуда қизиқ. Бу ҳақда ҳаётимдаги энг яхши тасодифлардан бирини айтиб берайми?

Талаба эдим. Қаҳратон қиш. Янги йил арафасида таътилга чиқдик. Пойтахтдан уйга — Чироқчи туманидаги Кўкдала қишлоғига кетишим керак. Поездга чипта олишга улгурмадим. Одатда, байрамолди йўловчи кўп бўлади. Транспорт нархи ҳам шунга яраша осмонга сапчийди. Чамаласам, таксига ҳам пулим етмайди. Ноиложман. Айланиб ҳам, ўргилиб ҳам нисбатан арзон улов — жонажон автобусда кетишга мажбурман.

Автобус зўр-да! Ҳаётда ҳеч учрашмаган, танимаган одамлар билан маълум муддат «яқин таниш» бўлиб борасан. Манзилингга етдингми, хайрлашасан-да, кетасан. Кейин уни ҳаётингда яна кўрсанми-йўқми айтиш қийин. Бунинг аҳамияти йўқ аслида. Лекин шундай йўловчи-йўлдошларга дуч келасанки, улар ҳаётингда туб бурилиш ясаб юбориши ҳам мумкин.

...Йўл ҳақини келишгач, автобусга чиқдим. Бўлғуси йўлдошларимга бирма-бир назар ташлайман. Бирорта ҳам таниш йўқ. «Эҳ» дедим. Ҳамсуҳбатсиз қийиналасан-да. Боз устига сал одамовироқман, киришувчанликдан асар ҳам йўқ. Кайфиятим бир нави бўлди. Кўрсатилган ўриндиққа маҳкам жойлашиб, ён-атрофимга назар ташладим. Ҳамма ўз ёнидаги билан ғингир-ғингир гаплашади. Ёнимда ўтирган йигирма беш-йигирма олти ёшлардаги ака мен билан саломлашгач, роса гаплашишга уриниб кўрди. Жиним суймади. Қисқа жавоб қайтарардим-у, савол бермадим. Фойдасини билмагач, у жим кетаверишга аҳд қилди, шекилли.

Пойтахтдан узоқлашяпмиз. Ҳаво совуқ. Қишнинг изғирин шамоли мункиллаб қолган чолдай имиллаб бораётган автобусимизнинг ойналарини «чийиллатиб» куй чалиб ўйнайди. Автобус ичида икки хил иқлим. Ойналар одам нафасидан димиқиб кетганидан буғланади. Полда эса

1

совуқ шамол оёқни чимчилаб-чимчилаб олади.

Шу кўйи Сирдарё-ю Жиззах, Самарқанду Қашқадарёнинг бийдай дала-даштлари, тоғ-у чўллари оралаб уйга кетаяпмиз. Ҳамма автобусдан олдин етсам, дейди. Гурунглар авжига чиқади. Қишлоқ одами-да, сабил, баланд овозда гапиради. Қаттиқ кулади. Бировлар Чорсу бозорида ишлагани, бир кун тортган араваси учун фалон сўм пул топганини, шу пулнинг барига онасига, икки қизчасига совға-салом олгани, кейин йўлга пули етмай қолиб, ўрнига ўзи учун олган янги қўл соатини бериб шу автобусга чиққанини айтади. Бошқаси шаҳарлик бир бойнинг уйида мардикорлик қилиб, «бир белбоғ пул» ишлагани, кейин мелисанинг қўлига тушиб, сўнг ... , ҳозир аранг уйига келаётганини гапиради...

Мен эса жим келавераман. «Бу одамлар менга анчайин узоқ экан...»

Олис йўлда қанча уринмайин, одатимга кўра, ухлаб қолибман. Бир маҳал ҳайдовчининг ғўлдираган баланд овозидан уйғониб кетдим:

— Еттитомга келдик. Тушадиганлар тайёрлансин!

Деразадан қарайман. Зимистон. Соатим миллари уч-у йигирмани кўрсатади. Апил-тапил нарсаларимни сумкамга солиб, олдинга ўтдим. Совуқда бир ўзим қолдим энди деб ўйлагандим. Адашибман. Изимдан тўрт нотаниш йигит тушиб келди.

Эътибор берсам, боя Чорсуда ишладим, деб гаплашиб келаётган йигитлар экан. Ярим тунда ҳаммамиз йўл пойлаймиз. Қишлоққа олиб борадиган уловдан эса дарак йўқ. Тураверив совуқ этимиздан ўтиб кетади. Йўл четидаги бекат томон юрамиз.

2

— Сиз қаерга борасиз, меҳмон? -деди тўртовлоннинг бири йўл-йўлакай.

Ҳайрон қолдим. Мени «меҳмон» дедими? Кулгим қистади:

— Мен «меҳмон» эмасман, — дедим дона-дона қилиб. Улар уст-бошимга, юзимга бошқатдан разм солиб чиқди-да, деди:

— Э, кечирасиз. Сизни танимас эканмиз. Ўзи қаердансиз?

— Шу ердан, Кўкдаладанман.

— Эй, бир қишлоқдан эканмиз-у, — деб юборишди бирваракайига. — Кимлардансиз? Нима иш қиласиз ўзи?

Тенгқурларим шўх болалар экан. Бекатга етгунча саволга кўмиб ташлашди. Саволларияму ўзидан оддий, жайдари ва ғариб туюлди. Меники шу пайт «тутиб қолди». Уларнинг бачкана туюлган суҳбатидан ўзимни торта бошладим. Сал нарироққа — бекатнинг бу бурчагига келаман. Улар ниятимни сезди. «Бизни менсимаяпти». «Қара, биз билан гаплашгиси йўқ» деган гапларини эшитиб турибман.

Сўнг улар ўзларича гурунглашади. Бир гапириб икки кулади. Мен дир-дираб сония санаб машина кутаман. Улар ўтириб олиб ҳиринглайди. Ярим кеча, совуқ оғизни очирмайдиган пайтда-я. Ҳамқишлоқларимнинг кулгиси асабимга тега бошлайди. Бир соат ўтди ҳамки, бахтга қарши, бирорта машина келмади. Совуқ эса суякни зирқиратарди.

Шунда йигитлар қўзғалиб қолди. Тўртови тўрт томонга тарқалди. Беш-олти дақиқадан сўнг қўлида шох-шабба кўтарганча бирин-кетин қайтиб кела бошлади. Эътибор бераман. Дарахтнинг хўл, қор аралаш шохларини синдириб обкелаяпти.

3

МОЗИЙ

Академик В.В. Бартольд 1896 йили Санкт-Петербург университети осори-атиқалар бўлимидаги Самарқанддан олиб кетилган нодир тангаларни эпиграфик ва лингвистик жиҳатдан ўрганар экан, ҳижрий 663, мелодий 1264 йилда қадимги ўзбек тилида ёзилган мис танга борлигини аниқлаган.

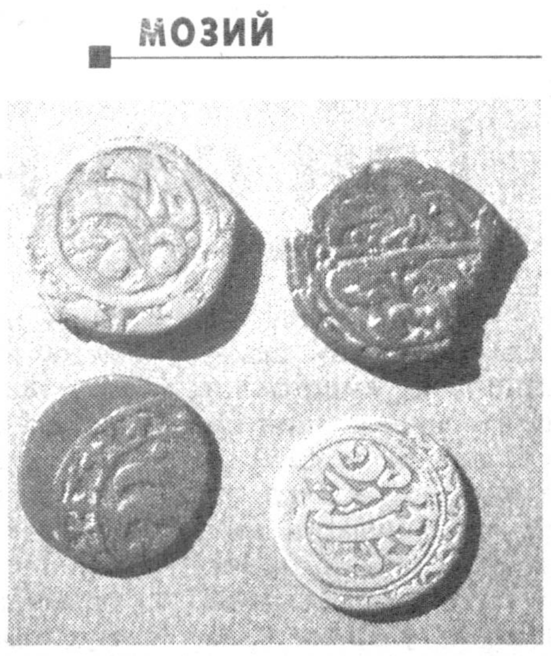

Самарқандда зарб қилинган мис танга

Тангада ҳозирги ўзбек сўмларидаги **"Ўзбекистон сўми республика ҳудудида ҳамма тўловлар учун ўз қиймати бўйича қабул қилиниши шарт"** деган ёзувига ўхшаш аверсига(юзига) **"Самарқандда ичлайин ташлайин"** (Самарқанднинг ичида ҳам, ташқарисида ҳам), реверсига (орқа томонига) **«олмағучи ёзуқлуқ (гуноҳкор) бўлғай»** сўзлари ёзилган. Ўзбек тилидаги ушбу битикни халқ орасида кенг муомалада юрадиган тўлов воситаси — пулда ёзилиши, биринчидан XIII асрда Самарқанд ва унинг атрофларида ўзбек тилининг қай даражада кенг тарқалганлигини кўрсатса, иккинчи тарафдан аҳоли саводхонлиги ҳақида муайян маълумот беради. Пул давлатнинг муҳим иқтисодий-молиявий асосларидан бири эканлиги ҳисобга олинса, Самарқанд ҳукумдорлари XIII асрда ўз она тили — ўзбек тилига қандай катта аҳамият берганлиги яққол кўринади. Қадимги ўзбек тилига оид ҳар қандай ёдгорлик, у катта бўладими, кичик бўладими тилимиз тарихини ўрганишда аҳамиятга эгадир. Улар ўзбек тилининг илдизлари, ўзбек тили тарқалган ҳудудлар, у ерларда яшаган ўзбеклар ҳақида қимматли маълумотлар ҳам беради. Шу жиҳатдан ушбу мис танга Самарқанд ва унинг атрофида XIII асрда ўзбек тили кенг муомалада бўлган ва ўз пулига, мустаҳкам муомила воситасига эга бўлган дейишга асос беради.

Эргаш УМАРОВ

ТАДБИР

Назарий ва амалий семинар

Яқинда Ўзбекистон Электрон оммавий ахборот воситалари миллий ассоциацияси (ЎзЭОАВМА), "Келажак овози" ёшлар ташаббуслари маркази, Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси ҳамкорлигида ҳамда БМТнинг Аҳолишунослик жамғармаси — UNFPAнинг молиявий кўмагида Фарғона водийсида қарийб бир ҳафта давомида ёш журналистларнинг медиа кунлари ўтказилди. Тадбирлар "Ёшлар йили" Давлат дастури, Нодавлат телерадиоузатувчиларнинг 2008 йилга мўлжалланган ривожланиш дастури "Ёш ижодкорлар студияларини ташкил этиш" лойиҳаси доирасида 27 июнь — Матбуот ва ОАВ ходимлари куни муносабати билан ташкил этилди.

Тадбир иштирокчилари дастлаб Фарғона туманидаги "Тонг" оромгоҳида тўрт кунлик семинар-тренинг ўтказди. Унда "Келажак овози" ЁТМ қошида вилоятларда ташкил этилган ёшлар студияларининг журналистлари ва тасвирчи-монтажчилари, "Ҳудуд" ахборот-таҳлилий дастурининг пойтахт ва ҳудудий мухбирлари иштирок этишди. Назарий билим ва амалиёт уйғунлигида ўтган мазкур семинарда ёш ижодкорлар тажрибали журналистлар билан ўзаро тажриба алмашиб, улар оромгоҳда турли жанрларда ҳар хил мавзуларда теледастурлар тайёрлашди ва шу ернинг ўзида тайёрланган телекўрсатувларнинг роликлари таҳлил қилиниб, уларда йўл қўйилган хато ва камчиликларни бартараф этиш борасида фикр-мулоҳазалар, таклифлар билдирилди. Таклифларга бой бўлган семинар-тренинг давомида тележурналистикага эндигина кириб келаётган ёш журналистга микрофонни қандай тутишдан тортиб, мавзу танлашда нималарга аҳамият қаратиш лозимлиги, стендап (stand up) лавҳалар тайёрлаш усуллари тажрибали журналистлар томонидан ёш ижодкорларга ўргатилди. Муҳокама давомида ЎзЭОАВМАнинг ёшлар студиялари лойиҳаси асосида ташкил этилган кўрсатувларни янада такомиллаштириш, унинг қамров доирасини кенгайтириш, саҳифалар ранг-баранглигини ошириш каби телекўрсатув тайёрлашнинг мана шундай муҳим жиҳатларига ҳам эътибор қаратилди. Яна бир аҳамиятга молик масала телестудияларнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, жамоада соғлом муҳитни шакллантириш, касбий малакани ошириш 11 та йўналишда янги дастурлар ишлаб чиқилиб, июль-август ойлари учун ижодий режа ишлаб чиқилди.

Шунингдек, семинар иштирокчилари Марғилон ва Андижон шаҳарларида бўлиб, у ерда тележурналистика соҳасида қилинаётган ишлар, вилоятлар марказларида ёш журналистлар билан учрашиб Ёшлар йилида телестанцияларда қилинаётган ишлар ва бу ҳақдаги телекўрсатувларни тайёрлашга керакли тавсия ва кўрсатмалар берди. Қолаверса, радиостудиялар фаолияти билан танишиб чиқиб, ёшлар радиостудиялари тизимини ташкил этиш лойиҳасини атрофлича ўрганиб чиқди. Айниқса, семинар иштирокчилари томонидан тез орада ҳудудуй телестанциялар қошида ташкил этиладиган ва "Келажак овози" ёшлар телестудияси маркази билан ҳамкорликда фаолият юритиши кўзда тутилган ёшлар радиостудиялари бўйича ишларни жадаллаштириш тўғрисида айтилган таклиф ва фикрлар кўпчиликнинг эътиборида бўлди.

Тоҳир ЭШБОЕВ

МОЛИЯ МУАССАСАЛАРИДА

Камарбасталик

Акциядорлик- тижорат "Пахта банк" қишлоқ инфратузилмасини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратмоқда

Республикада олиб борилаётган мамлакатни модернизация қилиш, жамиятни янада демократлаштириш жараёнида банк тизимлари ҳам четда тургани йўқ. Хусусан, акциядорлик-тижорат "Пахта банк"нинг халқ фаровонлиги йўлида амалга ошираётган ишлари таҳсинга лойиқ. Кейинги йилларда молия муассасасида аҳолининг озиқ-овқат ва бошқа халқ истеъмоли молларига бўлган талабини кенгроқ қондириш, аҳолига кўрсатилаётган хизмат сифатини ошириш юзасидан бир қатор хайрли ишлар бажарилмоқда.

Жумладан, янги савдо шохобчаларини ташкил қилиш, фаолият юритаётган савдо корхоналарини озиқ-овқат ва бошқа турдаги халқ истеъмоли моллари билан тўлдириш учун "Пахта банк" томонидан тадбиркорларга молиявий кўмак бериб келинмоқда. Шу йилнинг олти ойи давомида банк филиаллари савдо корхоналарига ажратган кредитлар миқдори ўтган йилги кўрсаткичдан икки ярим баробарга ўсди. Кўриниб турибдики, "Пахта банк" мижозлари бўлмиш савдо ташкилотларининг пештахталарида маҳсулот тури кўпайиб бораяпти, шунга яраша нақд пул тушуми ойдан ойга ошмоқда. Бу ҳам банк билан ўрнатилган ҳамкорлик самарасидир.

Банк фақатгина шаҳар жойларда эмас, қишлоқларда ҳам кенг фаолият кўрсатмоқда. Ҳар бир ҳудудда камида биттадан савдо дўкони қуриш ва биттадан савдо дўконини таъмирлаш бўйича тегишли ишлар қилинмоқда. Қолаверса, аҳоли гавжум жойларда минибанклар ва махсус кассалар очилиб, халқимизга турли банк хизматлари кўрсатилмоқда. Эндиликда аҳоли ҳар хил тўловларни тўлаш, бўш пул маблағларини омонатларга жалб этиш учун туман марказига овора бўлиб келиши шарт эмас. Бу эса ўз навбатида банк кассаларига нақд пул тушумининг кўпайишига, биринчи даражали ижтимоий тўловларни ўз вақтида амалга оширишга ёрдам бермоқда. Валюта айирбошлаш шохобчалари фаолиятини ривожлантириш юзасидан ҳам ишлар давом эттирилди. "Пахта банк" валюта айирбошлаш шохобчалари тармоғи республика миқёсида жами 272 тани ташкил этди. Мазкур хайрли ишлар Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Банк тизимини янада ривожлантириш ва бўш пул маблағларини банк айланмасига жалб этиш чора-тадбирлари тўғрисида"ги ҳамда "Нақд пул маблағларини жалб қилиш ва унга бўлган эҳтиёжни таъминлаш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги қарорлари ижросини таъминлаш мақсадида амалга оширилди.

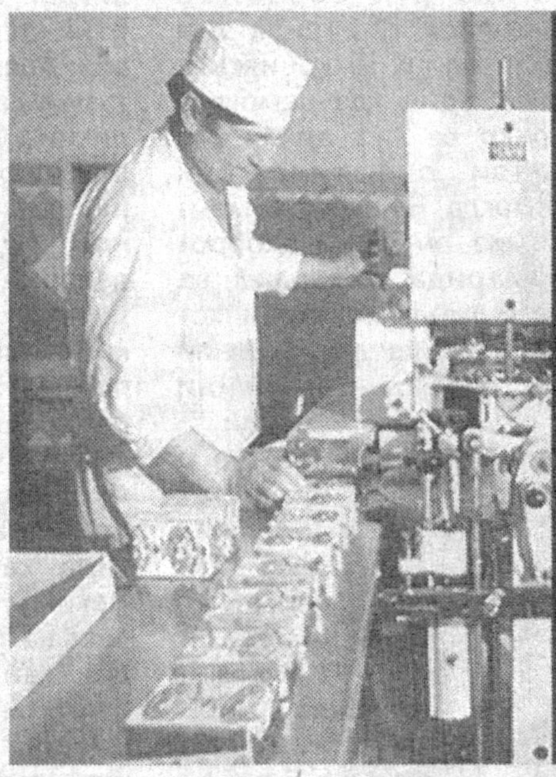

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг бошқа қарорларини бажариш борасида ҳам, хусусан, "Ўзбекистон Республикасида 2010 йилгача бўлган даврда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантиришни жадаллаштиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги қарори ижросини таъминлаш бўйича "Пахта банк"нинг барча филиалларида иш қизғин кечмоқда. Масалан, хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантириш мақсадида 2007 йил давомида 1997 миллион сўм, 2008 йилнинг ўтган даври мобайнида эса 1644 миллион сўм миқдорида микрокредитлар ажратилди. Натижада 1160 та янги иш ўрни яратилишига "Пахта банк" ўз ҳиссасини қўшди. Молия муассасаси ажратаётган маблағлар асосан қишлоқ жойларида аҳолини иш билан таъминлаш, жойларда хизмат кўрсатиш даражасини оширишга йўналтирилмоқда.

Амалга оширилаётган ишлар самарасини аниқ мисоллар орқали кўришимиз мумкин. Банкнинг Самарқанд вилоят ҳудудий бошқармаси туманлардаги 19 та филиали ва 44 та минибанки ёрдамида 15 мингдан зиёд мижозга хизмат кўрсатиб келмоқда. Жумладан, Лоиш филиалидан "Нур замин неъмати" хусусий корхонасига маълум даражада кредит маблағи ажратилганди. Бугунги кунда корхонанинг дўкони замонавий таъмирланиб, озиқ-овқат ва истеъмол моллари савдоси билан аҳолига хизмат кўрсатиб келмоқда. Бундай мисолларни истаганча келтириш мумкин.

– Биз "Пахта банк"дан 10 миллион сўм имтиёзли кредит олган эдик, – дейди Олтинсой туманида фаолият юритадиган "Хўжасоат ирмоғи" хусусий корхонаси раҳбари Раҳмат Ортиқов. – Банкдан олган кредитимиз ҳисобидан олтита янги иш ўрни яратилди, ҳозирда қишлоқ аҳолисига сартарошлик ва тикувчилик хизматларини кўрсатмоқдамиз. Ўтган вақт мобайнида корхонамизда 1,8 миллион сўмлик пул айланмасига эришилди ва банкка нақд пул топширияпти.

Дарҳақиқат, "Пахта банк" тобора республикамизнинг энг чекка қишлоқларигача кириб бормоқда. Қишлоқ жойларидаги аҳолини иш билан таъминлаш, фаровонлигини оширишга ўз ҳиссасини қўшиб келаётир.

Темур СУЛТОНОВ ®

«Буларнинг қўлидан совуқ ҳам ўтмайди-я».

«Ўлжа» бекатнинг ўртасига ташланди. Кичик гулхан ясалди.

Бирови чўнтагидан «зажигалка»ни чиқариб ўтинни ёқишга киришди. Ҳадеганда ёнмади. Шунда бири шох-шаббага қараб:

— Ё, Мойли бобонинг қўли, ёниб кетсанг-чи, энди, — деганди «гурр» кулги кўтарилди. Олов ҳам ёнди.

«Нега кулади?» «Ким у Мойли бобо?».

Қизиқдиму, лекин уларга яқинлашмадим. Йигитлар оламшумул кашфиёт ўйлаб топгандек ўзида йўқ мамнун, гулхан атрофини ўраб олишди. Қўлларини оловга теккизиб иситаяпти. Бирови туфлисини ечиб, жиққа хўл бўлиб кетган пайпоғини қуритаяпти. Менинг эса совуқдан тилим калимага келмай қолди. Танам оғирлигини дам у оёғимга, дам бу оёғимга ташлаб турибман.

— Меҳмон, келинг, исиниб оласиз, — деди болалардан бири кутилмаганда.

Совуқдан қизарган юзларим энди уятдан, ҳижолатпазликдан лов-лов ёнарди.

4

«Мен менсимаган, ётсираган ҳамқишлоқларим исинишга таклиф қилдими?». Этимдан ўтиб бораётган совуқ манманлигимни синдирди.

Ҳамқишлоқларим даврасига бориб қўшилдим. Олов ёруғида юзларига зимдан разм соламан. Ё, тавба! Булар ким, ёшларми? Шулар-а? Йўқ, уларнинг ёши меники билан баробар, лекин а-анча катта кўринади. Қўлларига қарайман. Дағал, катта-катта ёрилиб кетган. Ўйга ботаман. Эзиламан. «Буларни қора меҳнат қаритиб қўйган».

Қувноқ тенгқурларимдан Мойли бобонинг кимлигини сўрайман.

— Мойли бобоми? — дейди биринчиси.

— У — манавининг бобоси, — деди кўзлари қисиқ новча шеригини кўрсатиб. Новча аввал дўстларига, сўнг менга савол назари билан қарайди.

— Бунинг бобоси қишлоғимизнинг Афандиси. Ҳаммани боплайди, алдайди, масхара қилади. Унинг ҳар айтган гапи машҳур бўлиб кетади, — дейди иккинчиси.

5

Сўнг йигитлар бири қўйиб бири Мойли бобонинг ана шундай «машҳур бўлиб кетган» антиқа гапларини айтиб кетди.

«Бир куни Мойли бобо дўстига шундай мақтанибди. Мен Тошкентда жеган (еган–Ж.К.) лағмон Самарқандгача орқамдан эргашиб келди».

— Э, бўмабди бунинг, — дейди иккинчиси. — Мана буни эшит. Маҳмасолай бобонинг тўйида Мойли бобо дўстларига мақтанаётганмиш:

— Ошналар, кеча Кўкдала бозоридан бир килограмм новвот сотиб олдим. Бай-бай, қурғурнинг ҳар бир бўлаги икки килодан чиқади-ёв, дермиш.

— Бунисиям ҳеч нарсамас экан, — дейди учинчи суҳбатдошимиз. — Мойли бобо бир чўпон дўсти билан қўй боқиб юрганакан. Далада қўйлар, икки эшак ва икки чолдан бўлак ҳеч ким йўқ эмиш. Кечга яқин Мойли бобо маъюс тортиб қолибди. Ҳар доим юзидан бол томиб, лоф урадиган, йўқ жойдаги гапларга ҳам ҳиринглайверадиган чолнинг бу ҳолини кўрган дўсти ташвишланиб қолибди: «Нима бўлди экан унга?»

Миқ этмай қўйган Мойли бобо анча вақтдан кейин чўпон дўстига қарата: «Шоди, дўстим, сенга муҳим бир гапни айтайми?» — дебди.

Шоди чўпон хурсанд, кейин ҳайрон бўлиб «айт» дебди.

Шунда Мойли бобо у ёқ – бу ёққа алаnглаб қараб олармишда, эшак устидан туриб дўстининг қулоғига жуда секин шивирлаб:

— Мен уйга кетдим. Сен зерикмай қўйларни боқиб юравер...

Мойли бобонинг гаплари даврада кўп айтилди. Негадир, ёшлигим эсимга тушиб кетди. Қишлоқдаги ошналаримни кўргим келди. Далада, узо-о-қларга чўзилган далаларда улар билан қурган давраларимизни қўмсадим. Шундагина ёнимдагилар, Мойли бобонинг неваралари ўзимнинг яқинларим экани, йўқ, аслида мен уларнинг узоғи эканимни тушуниб етдим. Узоқлашув...

Жасур КЕНГБОЕВ

6

АНДИЖОН ТОМОНЛАРДА

Мароқли саёҳат

Мамлакатимизда келажагимиз ворислари бўлган ёшларга алоҳида эътибор ва ғамхўрлик кўрсатилмоқда. Муҳими, бу эзгу ишлар давлат сиёсати даражасига кўтарилганлиги билан аҳамиятлидир.

Яқинда Андижон муҳандислик-иқтисодиёт институти, Тиллар педагогика институти ва Андижон давлат университети талабаларидан 200 нафари Фарғона водийси бўйлаб саёҳатга чиқишди. Улар Қува, Марғилон, Қўқон шаҳарларининг тарихий мажмуаларини қизиқиш билан зиёрат қилдилар. Айниқса, мустақиллик йилларида қурилган Ал-Фарғоний ёдгорлик мажмуи, пир Сиддиқ мадрасаси, Увайсий уй-музейи ёшлар учун таассуротларга бой бўлди. Ушбу саёҳат учун Андижон вилоят касаба уюшмалари ташкилотлари бирлашмаси томонидан 10 миллион сўм маблағ ажратилди.

Бунёдкор тадбиркорлар

Мустақил юртимизнинг чирой очиб, обод бўлишига тадбиркорлар ҳам муносиб ҳиссаларини қўшмоқдалар. Масалан, Балиқчи туманидаги "Азим Даврон" савдо маркази тадбиркор Азимжон Ҳусановнинг маблағи ва банк кредитлари ҳисобидан қуриб битказилди.

Мажмуада 160 та савдо дўкони, 80 ўринли мева-сабзавот сотишга мўлжалланган махсус савдо хонаси жой олган. Эътиборли жиҳати, савдо комплекси очилиш куни кам таъминланган оилаларнинг 8 нафар фарзандининг хатна тўйи ўтказилди. Эл ардоғида бўлган нуронийларга ош тортилиб, уларнинг оқ фотиҳалари олинди.

Яна бир бунёдкор тадбиркор Ҳусниддин Отахонов эса ўз маблағидан Андижон шаҳри "Маърифат" маҳалла фуқаролар йиғини ҳудудида янги гузар қурди. Миллий ва замонавий усуллар уйғунлигида қад ростлаган мазкур гузар ҳар қандай одамнинг ҳавасини келтирадиган даражада кўркамлиги билан ажралиб туради.

Энди маҳалла аҳли фавворалар отилиб турган соя-салқин чойхонада мириқиб хордиқ чиқаришлари мумкин. Шунингдек, 6100 нафар аҳоли учун кундалик эҳтиёж моллари дўкони, новвойхона, қассобхона беминнат хизмат кўрсатмоқда. 10 дан зиёд киши савдо ва хизмат кўрсатиш соҳасида иш билан таъминланди.

Анваржон ҲАЛИМОВ

СУҲБАТ

Кўпчиликка маълум тарих фанлари доктори Назира Абдуазизованинг "Истиқлол матбуоти ва Соҳибқирон Амир Темур", "Туркистон матбуоти тарихи" каби илмий, тарихий монографиялари, "Тафаккур шажараси" китоби кенг жамоатчилик томонидан илиқ кутиб олинди.

Эътироф этиш керакки, олима журналистика соҳасида кўп йиллар изчил тадқиқот олиб бориб, миллий журналистикамиз тарихи ҳақида бир қатор рисолалар яратди.

Шу боисдан ҳам олима билан мулоқотимиз дастлаб миллий журналистикамиз тарихи ва уни ўрганишга бўлган зарурат хусусида бўлди.

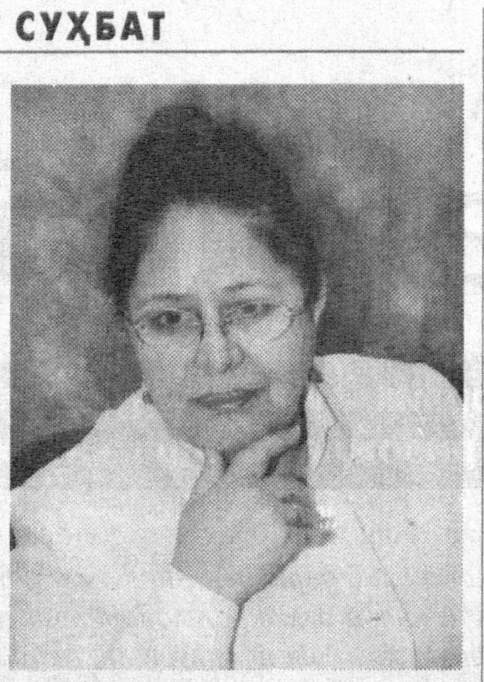

Эркин матбуот – олий қадрият

— Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети журналистика факультетида 30 йил талабаларга сабоқ бердим. Ўшанда адабиётга муҳтожлик, ёшларнинг бироз бўлса-да, миллий матбуотимиз тарихи билан чанқоғини қондириш зарурлигини кўнглимга тугиб қўйгандим. Мана йиллар ўтиши билан журналистика тарихини миллий истиқлол ғояси билан уйғунликда яратиш насиб этди.

Матбуотимиз ўтмиши билан боғлиқ бўлган жараёнлар, воқеалар, далилларни изчиллик билан ўргандим. Бошқа соҳалар қатори ОАВ ҳаётида ҳам ҳали ечимини кутаётган муаммоларни таҳлил этишга ҳаракат қилдим. Изланишларим нафақат журналист кадрлар учун, балки жамият учун ҳам бироз нафи теккан бўлса, албатта меҳнатимнинг самараси ўша.

— Сизнингча бугунги оммавий ахборот воситаларининг жамият ҳаётида тутган ўрни қай даражада?

— Мустақиллик йилларида мамлакатимизда ахборот асри муаммолари теран ва изчил ёритиб берилаётганлиги боис халқимизнинг сиёсий онги ва тафаккури тез суръатлар билан ўсиб бормоқда. Ҳозир жаҳоннинг энг чекка бурчагида рўй бераётган воқеа-ҳодиса тўғрисида ҳам ахборот олиш имкониятига эгамиз. Эндиликда демократия фикр ва сўз эркинлиги ҳосиласи сифатида бўй кўрсатмоқда. Бу албатта, мамлакатимиз оммавий ахборот воситаларида маҳаллий ва хорижий маълумотларни холисона ёритиш ва ҳаққоний хулоса чиқариш имконини яратди.

Агар ўзбек тилида илк бора "Тараққий" газетаси 1906 йилда чоп этилган бўлса, истиқлолга эришганимиздан кейинги вақт ичида ўзбек матбуоти янги бир даврни босиб ўтди. Бугун оммавий ахборот воситалари ривожланган давлатлар телевидениеси, радиоси ва матбуоти даражасида ривожланиб бормоқда. Мамлакатимизда ОАВ орасида соғлом рақобат юзага келди. Замонавий технологиялар жорий этилди. Куни кеча Президентимизнинг матбуот ходимларига йўллаган табрикларида ҳам алоҳида таъкидланганидек, бугунги кунда ўзбек матбуоти олдида жуда катта вазифалар турибди. У ҳар томонлама эркин, дадил матбуотга айланиши зарур.

— Шу ўринда истиқлол матбуотининг асосчилари ҳақида ҳам кенгроқ тўхталсангиз...

— Истиқлол матбуоти деганда биз фақат мустақилликдан кейинги янги матбуотни тушунмаслигимиз керак. Аслида мустамлакачилик тузумидан қутулиш, мустақилликни қўлга киритиш йўлида Маҳмудхўжа Беҳбудий, Мунаввар қори Абдурашидхонов, Абдулла Авлоний, Тавалло, Абдулла Қодирий, Абдурауф Фитрат каби тараққийпарвар жадидлар истиқлол матбуотининг асосчилари десак тўғри бўлади. Афсуски, уларнинг асарлари мустабид шўро тузуми даврида "машъум тамғалар" остида камситилиб келинди. Лекин ўша замон матбуоти вақт ва тарих нуқтаи назаридан қай тарзда баҳоланган бўлмасин, миллий матбуотимизнинг шонли даври, яъни истиқлол матбуотидир. Масалан, "РосТА" газетасининг 1917 йил 13-сонида Чўлпоннинг "Озод турк байроғи" шеъри эълон қилинган. Ўша давр ёшлари орасида бу шеър мадҳия сифатида куйланган. Кейинчалик Наим Каримов "Ўзбекистон адабиёти ва санъати" газетасининг 1991 йил 20 сентябрь сонида ушбу асарни эълон қилди.

Истиқлол шукуҳи ила мустабид шўро тузумида камситилиб келинган адабий ва маданий меросимиз қайта тикланди. "Шарқ юлдузи" журналида Қуръони карим таржимаси, "Темур тузуклари", "Ўғизнома", Хожа Аҳмад Яссавий ҳикматлари, Маҳмуд Қошғарийнинг "Яхши кунлар одоби" каби ноёб асарларнинг нашр қилиниши ушбу фикримнинг тасдиғидир.

Адиба УМИРОВА
суҳбатлашди.

ҲУДУДИЙ НАШРЛАРДА

Тан олинмаган номлар

Хоразм воҳаси бир неча минг йиллик тарихга эга бўлган шаҳарлар, қалъалар, қишлоқлар, қўрғонлар, сув иншоотлари сақланиб қолган диёрдир. Бу моддий мерос кейинги авлодларга, асрлар оша ҳар хил тарихий эврилишларга қарамасдан уларнинг номлари етиб келган. Аммо таъкидлаш керакки, ҳар хил воқеа-ҳодисалар натижасида уларни айримларининг номлари ўзгарган, янгича кўриниш олган, баъзилари эса тарих саҳнасидан бутунлай тушиб кетган.

Ана шундай номлардан бири ҳозирги Хива шаҳрига араблар истилосидан кейин улар томонидан қўйилган Рамл номидир. Рамл номи ҳақида хивалик тарихчи Худайберди ибн Ҳўшмуҳаммад Хиваққий ўзининг «Дили ғаройиб» китобида маълумот берган. Аслида ушбу китоб Раҳмонқули иноқ кўрсатмаси билан 1831-1832 йилларда ёзилган бўлиб, у Хива хони Оллоқулихонга (1825-1842) бағишланган. Асарда Хоразм шаҳарлари ва уларнинг номлари ҳақида ҳам қимматли маълумотлар келтирилган. Муаллифнинг таъкидлашича, Рамл-Хоразмнинг шаҳри бўлиб, унга Сом ибн Нуҳ томонидан асос солинган. Шунингдек, асар муаллифи Рамл номининг этимологияси тўғрисида ҳам фикр юритиб, унинг қумга сероб жой маъносини англатишини таъкидлайди. Ҳақиқатан ҳам, Рамл (рамлун) арабча сўз бўлиб, қум деган маънони билдиради.

Аслида, қадимги Хива шаҳрига арабларнинг Рамл деб ном бериши бежиз эмасди. Бу ҳозирги Хива шаҳрининг, чамаси қум ўрнида барпо этилганлиги ёки атрофи қум билан ўраб олингани билан боғлиқ бўлса керак. Буни Хива шаҳри теварагидаги баъзи жой номлари таркибида қум маъносини англатувчи компонент мавжудлиги ҳам тасдиқлайди: Ангарлик-риг (қум), Ғовак-ғов (қум) ва ҳоказо...

Рўзимбой ЙЎЛДОШЕВ.
"Хоразм ёшлари", 24.06.2008

XORAZM YOSHLARI

Ҳеч ким ишсиз қолмайди

Давлатимиз раҳбари раҳнамолигида «Аҳолини иш билан таъминлаш» давлат дастури ишлаб чиқилганлиги бу соҳадаги муаммоларни ҳал этишда муҳим омил бўлиб хизмат қилмоқда.

Ҳар бир шаҳар ва туманларда фаолият кўрсатаётган меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш бўлимлари эндиликда Бандликка кўмаклашувчи марказ мақомини олиши ҳам бежиз эмас.

Бандликка кўмаклашувчи марказига жорий йилнинг беш ойи давомида шаҳримиз фуқароларидан 2008 нафар киши иш сўраб мурожаат қилишди. Уларнинг 1599 нафари марказнинг йўлланмаси билан халқ хўжалигининг турли тармоқларига ишга жойлаштирилди. Шундан 365 нафарини аёллар, 952 нафарини эса ёшлар ташкил қилди. 376 нафар фуқарога мақбул келадиган иш бўлмаганлиги сабабли ижтимоий ҳимояга олинди. 134 нафар кишига ишсизлик нафақаси тайинланиб, 182 нафар фуқаро ҳақ тўланадиган жамоат ишига жалб этилди. 50 нафар ёшлар эса касб мутахассислиги бўлмаганлиги сабабли касб-ҳунар ўрганиш учун ўқишга юборилди.

Бундан ташқари, шаҳар ҳокимининг «Бўш иш жойлари ярмаркаси»ни ўтказиш тўғрисидаги қарорига асосан Жиззах Олимпия заҳиралари спорт коллежида, Жиззах транспорт, алоқа касб-ҳунар коллежида, шунингдек, Жиззах политехника институтида «Бўш иш ўринлари ярмаркаси» ўтказилди. Ушбу ярмаркаларда 344 та корхона, ташкилот ва муассасалар ўзларидаги мавжуд бўлган иш ўринлари ҳамда ижтимоий ҳимояга муҳтож, иш топишда қийналадиган, меҳнат бозорида тенг шароитларда рақобатлашишга қодир бўлмаган аҳоли учун 431 та бўш иш ўрни тақдим этди.

Беш ой ичида ўтказилган учта ярмаркада иш билан банд бўлмаган 820 нафар фуқаро қатнашди. Уларнинг 615 нафарига бўш иш ўринларини тақдим этган корхона, ташкилотларга ишга жойлашиш учун марказимиз томонидан йўлланмалар берилди.

Икром МУЗАФФАРОВ.
"Жиззах овози",
21.06.2008

Рашид гиёҳвандлик моддасини томорқасига кўмиб қўйди. Энди у харидор топиши лозим эди. Таниши Жасур Ғофуровга бу ҳақда сўз очганди, у ёрдам беришга розилик билдирди. Жасур эса ўз навбатида Бухоро шаҳрида яшовчи Сулаймон исмли танишига учради. Ниҳоят, харидор ҳам топила қолди. Қўшни Навоий вилояти Қизилтепа туманида яшовчи Анора исмли аёл турмуш ўртоғи Эркин билан героинни сотиб олишмоқчи экан.

Жиноятга жазо муқаррар

Учрашув жойи этиб Жондор туман марказидаги автостанция белгиланди. Келишув куни барчалари тўплангач, Рашид Анора билан «товар»ни олгани уйига жўнади. Йўл-йўлакай дўконда ишловчи Мурод исмли танишидан тилла буюм ўлчамоқчилигини айтиб, тарози олди ва дўсти Ш. Қайимовнинг уйига бориб, героинни ўлчади. Гиёҳванд модда 400 эмас, 420 грамм чиққанини кўрган Рашид ортиқчасини дўстининг ҳовлисидаги ҳожатхонага яшириб қўйди. Кейин эса Жасур ва Эркинлар кутиб турган жойга келиб, олди-сотдини амалга ошираётган паллада бошқармамиз ходимлари томонидан ҳамтовоқлари билан биргаликда жиноят устида қўлга олинди. Суд Рашид Ражабов, Жасур Ғафуров ва Сулаймон Эшовларни қилмишларига яраша узоқ муддатга озодликдан маҳрум қилди.

Бир жиноят тафсилоти хусусида батафсил тўхталишдан мақсадимиз шуки, ноқонуний йўллар билан бойлик орттириш, гиёҳвандлик олди-сотдиси билан шуғулланиш охир-оқибат шу йўлга кирган кимсалар қилмишининг фош этилишига олиб келишини яна бир карра эслатишдир. Зеро, жиноят ҳеч қачон жазосиз қолмайди!

Р. УМАРАЛИЕВ.
"Бухоронома", 07.06.2008

BUXORONOMA
Vatan - sajdagon kabi muqaddas
Бухоронома

Азим РЎЗИЕВ тайёрлади.

Ўзбекистон мустақил босма ОАВ ва ахборот агентликларини қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фондининг моддий ва ахборот кўмагида тайёрланди.
Лойиҳа: «Матбуот — давр кўзгуси».

ФАОЛИЯТ

Оқ калава сири

яккабоғлик ёшлар у билан дунёга бўйлашмоқчи

Тикувчи ўлчайдиган асбоби ёрдамида газмол қирққанидек, инсон кўнглидаги нияти эшлигида ризқ ва обрў топади. Лекин тикувчининг бош мақсади газмол қирқиш, инсоннинг асосий иши ризқ ва обрў топишдангина иборат бўлганида, умр бир ҳовуч маънисиз йиллар йиғиндисига айланиб қоларди. Яхшиямки, шундай эмас.

Хўш, унда қандай? Умр деган завқли ва машаққатли йўл манзилини нима белгилайди? Бу манзилнинг самарали кечишида ният тозалигининг ўзи етармикан?

Қуёшнинг қайноқ тафти айни забтига ола бошлаган кезларда биз Яккабоғ тупроғида шу каби саволларга жавоб излардик.

Қатор терилган ип йигирув дастгоҳларининг гумбирлаб ишлаётгани эшитилади. Бу шовқинга дастгоҳларни иссиқ ҳаво тафтидан ҳимоя қилаётган совутгич мосламалар овози қўшилиб кетади. Баланд бўйли, сочларига оқ оралаган, келбати улуғ кўринган корхона раҳбари – Эшқувват Ашуровни "Ҳожи бобо" дейишаркан. Бу ном эгасининг сурати ва сийратига сингиб кета олишига шу киши мисолида яна бир бор амин бўлдик. Акс ҳолда суҳбатимизга юқоридаги тахлит саволлар жон киритармиди."Дунёда энг ўзгарувчан нарса бу – инсон кўнгли эканлиги муқаддас китобларимизда қайд этилган, - дейди Ҳожи бобо,- Уни мудом пок сақлаш учун инсон ўз иймонини муттасил янгилаб турмоғи лозим. Бу - одамзотнинг ўз-ўзи билан, нафси билан тинмай олишув дегани. Шукрки, ўзбек пахтасини оқ калаваларга айлантиришни режалаштирган пайтларимдаёқ Аллоҳ буни кўнглимга солган экан. Орада ўтган тўрт-беш йил ичида, бундан бу ёғига ҳам фақат шу нарсани Яратгандан сўрайманки, иймондан айирмасин, тўғри йўлдан адаштирмасин. Қолгани бўлаверади. Корхона ишини йўлга қўйиш осон кечмади, албатта. Фабрика анча машаққат тортиш, ҳузур-ҳаловатдан кечиш эвазига бунёд бўлди. Аммо бир нарса ҳамиша кўнгилга таскин, жонимизга оро берганини ҳис этиб турдик. Шунга амин бўлдимки, агар сиз эл-улус фойдаси, кўпчиликнинг манфаати учун елиб-югурсангиз, Тангрининг ўзи сизга мадад бўлади.

Агар билсангиз, нимагаки эришган бўлсам, жамики ишларимда ёшлар қанотларим бўлди. Айни пайтда суянаётганим ёш йигит-қизларсиз мен ҳеч ишни қилолмаслигим аён. Ёшлардаги ғайрат, шижоат, меҳнатга, илмга чанқоқликни ҳис эта туриб, бир кучимга ўн куч қўшилади,- дея Эшқувват ака ўрта бўйли, елкадор, оқ-сариқдан келган, кўзлари катта-катта йигитга ишора қилди.

Қиёфасидан қатъийлик сезилиб турган бу йигитни Асломжон дейишаркан. Асломжон Эшбобоев — 28 ёшда, у биз ҳикоя қилаётган "Яккабоғтекс" Ўзбекистон—Германия қўшма корхонасининг бош технологи. Ишлаб чиқариш билан боғлиқ асосий масъулият унинг зиммасида. "Фабрика иш фаолиятини бошлаган 2004 йилдан буён шу ердаман, — дейди ёш мутахассис. — Тошкент тўқимачилик институтининг магистратура босқичини тугатганман. Корхонамиз пахта хом-ашёсидан калава ип ишлаб чиқаради. Шу тўрт йил оралиғидаги иқтисодий ўсишларимиз чет эл инвестициясининг кириши билан боғлиқ. Германиянинг янги тароқ машинасини ишга туширганимиздан кейин ип-калавалари сифати 15 фоизга, ишлаб чиқариш ҳажми эса 20 фоизга ўсди. Бугун маҳсулотларимиз Россия, Украина, Қозоғистон, Қирғизистон, Туркия, Корея сингари давлатларга экспорт қилинмоқда. Мижозларимиз асосан, ташқи бозор харидорлари бўлгани учун биз сифат масаласига ниҳоятда эътибор берамиз. Хом-ашёмиз ўзимизнинг Қашқадарё тупроғида етиштирилган пахта ҳисобланади. Бизнинг юртимизда ундирилган пахта толаси жаҳон бозорида жуда пишиқ ва бақувват саналгани боис, улардан тайёрланган калава ип маҳсулотлари ҳам дунё бозорининг олд пештахталаридан ўрин олиб улгурган."

Ҳозир "Яккабоғтекс" корхонамизда ишлаб чиқариш сифатлари халқаро стандартлар бўйича беш фоизли системани эгаллаган. Бу энг юқори сифат дегани. Бизнинг маҳсулотларимизга дунёнинг кўп давлатларидан харидорлар кўпайиб, оқ калаваларимизга эга бўлиш учун олдиндан пулини тўлаб қўйиб, навбат кутаётганлар сони ортаяпти. Пахтамиз кундалик зарурий матоларга айланиб, дунё аҳлини тобора ўзига қаратмоқда, мавсумбоп кийим-кечаклар билан ўрамоқда".

Асломжоннинг бу гапларини эшитиб, қайсиямдир йили хориж матбуотидан ўқиган маълумотлар хаёлимизда гавдаланди. Бир гуруҳ хорижий мутахассислар тупроқ билан инсон орасидаги биоэнергия – қувват алмашинуви жараёнини узоқ ўрганишиб, маълум хулосаларга келишган. Энг аввало тупроқ билан инсон орасидаги қувват алмашинувида илоҳий таъсирни, шунингдек коинот, унинг жисмларидан тараладиган қувватни эътироф этишган. Иккинчиси шу тупроқда яшаётган одамлар турмуш тарзи, тафаккури ишлаб чиқараётган биомайдон таъсирини муҳим деб топишган. Ҳатто уруғ қадаётган одамлар кўнглидаги ният, меҳр, ҳалоллик тушунчалари даражаси тупроқ унумдорлигига таъсир кўрсатиши мумкин, деб қайд этишган олимлар. Шу жиҳатларни ҳисобга олганда, бизнинг тупроғимиз чинакам бой замин. Буни бизгача не-не алломалар таъкидлашган. Бу гал яна ёдга олишимизга сабаб бор. Яккабоғлик ёшлар мисолида қиёслагимиз келади, айрим йигит-қизлар ўз куч-қувватларини ўзга тупроқ, ўзга манзилларга сарфламасдан, ўзлари униб-ўсган манзил маконни обод қилишга бағишласалар, минг чандон осон ва қулай, ҳалол ва мардоналик саналмасмикан, деган мулоҳазаларга борасан киши.

Ёш мутахассис Асломжоннинг сўзларига қараганда, корхонанинг эртаси бугунидан-да умидлироқ кечиши кутилаяпти. Шу йилнинг август ойига қадар Италиядан яна тўртта ип йигирув машиналарини олиб келиб, ўрнатишмоқчи. Бунинг учун кредит ҳам ажратилди. Улар яқинда ёнгиналарида жойлашган тўқимачилик фабрикасиниям олишди. Бу ерда янги бўёқ цехини ташкил этиб, рангли ип-калава ва мато ишлаб чиқармоқчи бўлишаяпти.

"Яккабоғтекс"нинг ишлаб чиқариш кўрсаткичлари ўтган йилнинг биринчи чорагида 936 минг АҚШ долларига етган бўлса, жорий йилнинг шу даврида бу рақам 945 АҚШ долларини ташкил этди. Демак, ишлаб чиқаришда ўсиш сезиларли кечаяпти. Жамоанинг 90 фоизи ёш йигит-қизлардан иборат бўлиб, улар уч сменада ишлашади. Жами 170 нафар ходимларнинг катта қисми – 111 нафари хотин-қизлардир. Уларнинг ювинишлари, дам олишлари, маънавий дунёларини бойитишлари учун барча шарт-шароитлар мавжуд. Ишчилар меҳнатини муҳофаза этувчи, уларни турли касб касалликларидан имкони борича

ҳимояловчи воситалар йўлга қўйилган. Ишчилар бу ерда 80 ўртача мингдан 250 минггача ойлик маош билан таъминланадилар. Уларнинг аксарият қисми корхона ишга тушган илк даврлардан буён шу ерда ишлашади. Йигирувчи қиз Моҳира Аралова шундай ёшлардан бири. "Мен бу корхонада тўрт йилдан буён ип йигираман, -дейди у. - Қилаётган ишим ўзимга жуда ёқади. Одам ўз ишини яхши кўриб, меҳр билан бажарса, қийинчилик сезмайди. 150 мингдан маош кўпроқ оламан. Махсус йўналишларда текин ишга бориб келамиз. Тушлик овқатларимиз ҳам бепул. Жамоамизда ўзаро аҳил, самимий одамлар меҳнат қилишади. Мен ўз иш ўрнимни бошқа ерда тасаввур қилолмайман".

"Шунинг билан биргаликда, корхонамиз маъмуриятини, мени ҳам бирдек ўйга соладиган, кўпчилик билан ҳал этмасак бўлмайдиган муаммомиз ҳам бор,- дейди Асломжон Эшбобоев.- Охирги йилларда туманимизда 4-5 та тўқимачилик корхоналари пайдо бўлди. Ўрта махсус касб-ҳунар таълими йўналишида коллежлар ташкил бўлаяпти. Аммо уларнинг бирортасида тўқимачилик саноатига оид мутахассислар тайёрлаш йўлга қўйилмаган. Ҳеч бўлмаганда, бир йиллик ўқув курслари ташкил этишларини сўраб, туманнинг тегишли муаассасаларига мурожаат қилдик. Сарфланадиган моддий ва маънавий харажатларни зиммамизга олишни ваъда бердик. Аммо кутилган натижалар бўлмади. Яқинда Тошкент давлат тўқимачилик институтида бўлиб, корхонамизга тегишли мутахассис кадрлар етиштиришни кўпайтиришларини илтимос қилдик. Улар бу масалани мутасадди раҳбарлар билан ҳал этишга ваъда беришди. Туман меҳнат биржаси билан ҳамкорликларимиз етарли натижалар бермаяпти. Қолаверса, кўчадан келган ишчи билан билим ва саводга эга кадр ўртасида фарқ борлиги ҳеч кимга сир эмас. Айни пайтда 150 нафар ёш кадрларга эҳтиёжимиз бор."

Мутахассисларнинг айтишларича, юртимизда тўқимачилик саноати ривожланиш йўлига тушиб олди. Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида ижтимоий-иқтисодий ислоҳотлар ривожи билан таълим жараёнидаги уйғунлик ҳар томонлама инобатга олинган бўлишига қарамай, Яккабоғ тумани маориф ҳамда ижтимоий соҳасида юқоридаги муаммонинг юзага келиши ҳар қандай кишини ўйлантиради. Вазият уни ҳар томонлама ўрганишни, ижобий ҳал этишни тақозо этади.

Зеро дарёлар яна ўзанини топиб, шаффоф булоқларимиз кўзи очилган шу 16 йилдан ортиқ машаққатли ва самарали тараққиёт йўли бизга ниҳоятда кўп сабоқ ва ҳикмат берди. Бугун яккабоғлик ёшлар йилнинг бир чорагида 761 тонна оқ калава ишлаб чиқариб, у билан дунёга бўйлашни ният қилаётганлиги, жаҳон бозорлари улар учун қўш эшикларини очиб тургани ҳазилакам иш эмас. Тарихчиларнинг ёзишича, юртимизда араб халифалиги давридаёқ қўлда ип йигирув услуби жуда ривож топган. Кейинчалик ўн тўққизинчи аср бошида жуда кўпчилик хонадонларда ип йигирув ва тўқув дастгоҳлари бўлиб, улардан йиғилган саноат маҳсулотлари қўшни ҳамда хориж давлатларига жўнатилган. Айниқса, бундай маҳсулотларга Россия давлатининг талаби катта бўлгани қатор рақамларда акс этган.

Хулоса ўрнида шуни айтиш жоизки, бизда тўқимачилик мактабининг тарихи узун ва салмоқли. Уни янгилаб баланд босқичларга кўтариш учун бугун ҳамма нарса муҳайё. "Яккабоғтекс" — Ўзбекистон-Германия қўшма корхонаси бош технологи Асломжон Эшбобоев айтганидек, каттами ёшми, кимлигидан қатъий назар, ҳар ким қилаётган ишини астойдил, меҳр ва иштиёқ, фидойилик билан бажармоғи лозим.

Мамлакат НОРМУРОДОВА,
«Ҳуррият» мухбири

ДУНЁДА НИМА ГАП?

ЖАҲОН МАТБУОТИ

Иқтисодий нашрнинг сиёсий таъсири

Бугун жаҳон матбуотига хос тенденциялардан бири нашрларнинг тармоқ ёки соҳа бўйича ихтисослашувидир. Ўтган асрнинг охири ва ҳозирги кунда ихтисослашган нашрлар орасида сенсацияга эътибор берадиган газета-журналларнинг омади чопмоқда. Дейлик, фақатгина шоу-бизнесга, спорт, иқтисодиётга ихтисослашган кўпдан-кўп нашрлар борки, миллионлаб нусхада чоп этилмоқда. Масалан Буюк Британиянинг "The Financial Times", "The Economist", АҚШнинг "The Wall Street Journal" сингари газета ва журналлари нафақат ўз мамлакатида, балки дунёнинг жуда кўплаб нуқталарида ўзининг доимий ўқувчиларига эга. Эътиборли жиҳати, мазкур нашрлар халқаро миқёсдаги жараёнларга, қарорлар қабул қилинишига катта таъсир ўтказади.

Мана шундай нашрлардан бири — қарийб уч асрдан бери чоп этиладиган, сенсация ва ортиқча ҳиссиётларга берилмайдиган журнал — "The Economist"дир. Ушбу нашрнинг анъанавий журналчиликдан ёки умуман, матбуотдан фарқланадиган жиҳатлари талайгина. Мисол учун, Буюк Британияда у газета сифатида рўйхатдан ўтказилган, газеталардаги сингари мухбирларга эга. Лекин журнал шаклида чоп этилиб, айнан шу жиҳати билан нуфуз қозонган.

"The Economist" инглиз тилидаги ҳафталик янгиликлар ва халқаро масалалар нашри бўлиб, Лондонда чоп этилади. Унга 1843 йилда машҳур инглиз ношири ва журналисти Жеймс Уилсон асос солган. Мулк сифатида турли нашр хизматларини кўрсатадиган "The Economist Group"га тегишли. Ушбу гуруҳ акциялар пакетининг ярми 1928 йилдан бери "Financial Times" нашриёт уйига, қолгани мустақил акциядорларга тегишли. Улар орасида нашр ходимлари ҳам бор. Қизиқарли томони мулкдорлар бевосита муҳаррирни ишдан олиш ҳуқуқига эга эмас. Бу ишни васийлар кенгаши орқали амалга ошириши мумкин. Васийлар кенгаши эса тижорат, сиёсат ва бошқа таъсирлардан холи бўлган шахслардан иборат. "The Economist" устави қайсидир шахс ёки ташкилотга журнал акцияларининг назорат пакетига эгалик қилиш ҳуқуқини бермайди. Шу боис, журналнинг энг катта ютуғи сифатида мулкдорлардан мустақиллиги эътироф этилади.

Нашрнинг адади кейинги йилларда муттасил ўсиб бормоқда. Хусусан, 2007 йил маълумотларига кўра, унинг ўртача тиражи ҳафтасига 1,2 миллион нусхага чиқди. Тахминан, унинг ярмидан кўпи, аниқроқ айтганда, 54 фоизи Шимолий Америкада тарқатилади. Буюк Британияда эса бор-йўғи 14 фоизи, бутун Европада 19 фоизи сотилади. Шунинг учун у трансатлантик ахборот манбаси сифатида кўрилади. Яна бир тарафи, Америкадаги журнал обуначиларининг учдан икки қисми йилига камида 100 минг доллар даромад кўрадиган ишбилармонлардан иборатдир. Уларнинг журналга бундай эътибор бериши бежиз эмас. Зотан, иқтисодиёт ва бизнесга доир воқеа-ҳодисаларни шунчаки ёритиб қолмасдан, балки илмий тадқиқотларга асосланган таҳлилларнинг мунтазам бериб борилиши ҳам журнал нуфузини мустаҳкамлайди.

(Давоми 7-бетда.)

ШИФОХОНАГАЧА ЕТИБ БОРОЛМАДИ

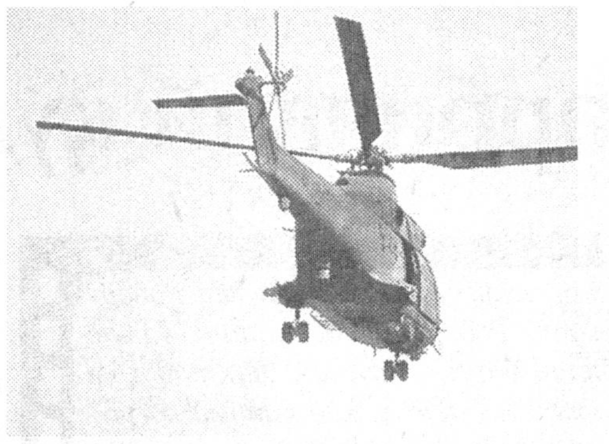

АҚШнинг Аризона штатида тиббиёт мақсадларида фойдаланиладиган иккита вертолёт тўқнашиб кетди. Натижада етти киши ҳалок бўлди. Бундан ташқари, яна уч кишининг аҳволи оғир. Ҳозирда мазкур фожиа сабаблари номаълумлигича қолмоқда. Икки вертолёт ҳам беморларни Флагстафф шаҳридаги шифохонага шошилинч олиб бораётган эди.

БАХТСИЗ ҲОДИСАМИ ЁКИ ЖИНОЯТ

Франция жануби-шарқида мамлакат хавфсизлик хизмати ходимлари кўргазмали ўқув машқини амалга ошираётган пайтда эҳтиётсизлик туфайли автоматдан томошабинларга қарата ҳақиқий патрондан ўқ узилган. Натижада, 16 киши турли даражада жабрланган. Улар орасида ёш болалар ҳам бор. Хавфсизлик ходимлари гаровга олинганларни озод қилиш машқини кўрсатишаётган эди.

Айни пайтда воқеа юзасидан мамлакат мудофаа вазирлигида тузилган махсус комиссия текширувлар олиб бормоқда. Комиссия мазкур хатти-ҳаракат бахтсиз ҳодиса ёки атайин амалга оширилган жиноят эканлигига ойдинлик киритиши лозим. Франция Президенти Николя Саркози ҳам расмий баёнот билан чиқиб, ушбу воқеадан таажжубда эканлигини маълум қилди.

ГАГРАДА ПОРТЛАШ

Абхазиянинг Гагра дам олиш шаҳрида икки маротаба портлаш амалга оширилди. Сўнгги маълумотларга қараганда, ушбу теракт оқибатида 6 киши турли даражада жароҳатланган. Абхазия президенти Сергей Багапшнинг билдиришича, портлашлар шаҳар марказидаги бозор ва супермаркет ёнида амалга оширилган.

Сергей Багапш ушбу воқеада Грузияни айблаб чиқди. Расмий Тбилиси эса айбловларни қатъиян рад этди ва Абхазиянинг даъвосини абсурд ҳолат дея баҳолади. Грузия Ички ишлар вазирлиги вакили мазкур воқеа Абхазиядаги жиноий гуруҳлар

ўртасидаги келишмовчиликлар натижасида содир этилган бўлиши мумкинлигига урғу берган.

ХИТОЙ ТАБИИЙ ОФАТЛАР ГИРДОБИДА

«Фэншинь» тропик довули Хитойнинг жанубига бостириб келди. Сўнгги маълумотларга қараганда, мазкур табиий офат 16 кишининг ҳаётига зомин бўлган. Бундан ташқари, яна 9 кишининг тақдири номаълумлигича қолмоқда. «Фэншинь» Гуандун музофотидаги 1,2 мингта бинони вайронага айлантирди, 640 минг гектарлик экинни пайхон қилди. «China Daily» газетасининг ёзишича, табиий офат туфайли 750 миллион долларлик зарар кўрилган.

Айни пайтда довул мамлакатнинг шимоли-шарқига қараб ҳаракатланмоқда. Ушбу ҳудудларда довулдан сўнг тинимсиз ёмғир ёғмоқда. Мутахассисларнинг фикрича довулдан кейин Гуандунда сув тошқини юз бериши мумкин.

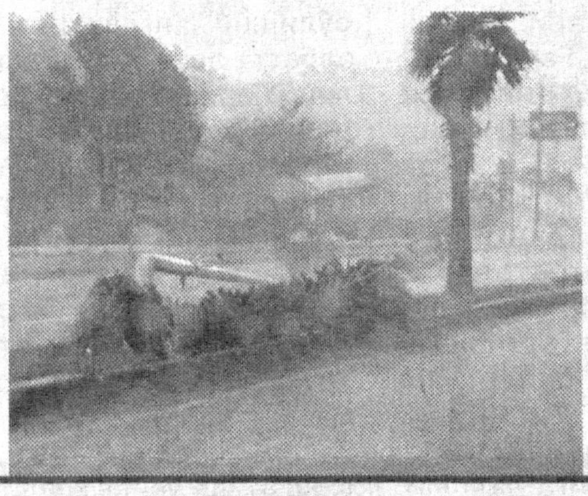

МАТБУОТ МАХФИЙ РЕЖАНИ ОШКОР ЭТДИ

АҚШ матбуотининг норасмий манбаларга суяниб тарқатаётган маълумотларига қараганда, Оқ уй Эронда беқарор вазиятни юзага келтирувчи махфий режа ишлаб чиқмоқда. Манбада айтилишича, режани молиялаш-

тиришга АҚШ конгресси ҳам розилик билдирган. «Рейтерс» ахборот агентлиги хабарларига кўра, Жорж Буш маъмурияти мазкур мақсадни амалга ошириш учун конгрессдан 400 миллион доллар маблағ сўраган. Ушбу режа Эрондаги турли мухолифатчи гуруҳларни қўллаб-қувватлаш ва шу йўл билан амалдаги ҳукуматни ағдариш ҳамда Теҳроннинг ядро қуролини яратишга бўлган интилишларини бартараф этишга қаратилган.

Эслатиб ўтамиз, расмий Вашингтон Эронни оммавий қирғин қуроли яратишда айбламоқда. Теҳрон эса ядро дастури тинч мақсадларга қаратилганлигини эътироф этишдан чарчамаяпти.

ЭНГ ҚУЛАЙ МАМЛАКАТ

«Forbes» журнали Данияни тадбиркорлик қилиш учун дунёдаги энг қулай мамлакат дея атади. Рейтинг даражасини белгилашда мамлакатларнинг ялпи ички маҳсулот ҳажми, жон бошига қанчадан тўғри келиши, инфляция ва ишсизлик даражаси ҳамда қонунчилик ва солиқ тизими ҳам ҳисобга олинди.

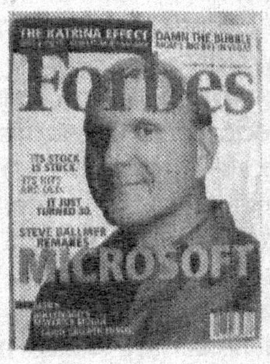

«Forbes» рейтингидаги биринчи ўнталикка Ирландия, Финляндия, АҚШ, Буюк Британия, Швеция, Канада, Сингапур ва Гонконг мамлакатлари киритилган.

САЙЛОВ НАТИЖАЛАРИ ЭЪЛОН ҚИЛИНДИ

Роберт Мугабе Зимбабведа ўтказилган президент сайловларида расман ғолиб деб эълон қилинди. Марказий сайлов комиссияси маълумот-

ларига қараганда, у 85,51 фоиз овоз тўплаган. «Рейтерс» ахборот агентлиги хабарларига кўра, сайловчиларнинг 42,37 фоизи мазкур умумхалқ тадбирида иштирок этди.

Мугабенинг асосий рақиби, мухолифатчилар етакчиси Морган Тсвангираи биринчи турда 47,9 фоиз овоз тўплаган эди. Иккинчи тур олдидан Тсвангираи ҳукумат томонидан унинг сайловолди кампаниясини ўтказишда турли тўсқинликлар қилинаётганлиги учун навбатдаги сайловдан ўз номзодини олишини маълум қилганди.

Эслатиб ўтамиз, Роберт Мугабе Зимбабвени 28 йилдан бери бошқариб келмоқда.

СЎНГГИ ЎН ЙИЛДА РЕКОРД ДАРАЖАДА

Японияда инфляция сўнгги ўн йилликдаги рекорд даражага кўтарилди. Манбада айтилишича, озиқ-овқат нархларининг ошиб кетиши миллий

валюта қадрсизланишига олиб келаяпти. Мамлакатда нон маҳсулотлари 32 фоизгача, ёнилғи нархи 27,6 фоизгача қимматлашди. Инфляция даражасининг кўтарилиши Япония ҳукуматини ҳам молиявий жиҳатдан қийин аҳволга солиб қўйди. Ҳукумат нархларнинг кўтарилишига қарши курашишда қайта молиялаш ставкасини ошира олмай қолди. Бу эса мамлакат иқтисодиётига катта зарба бўлиши табиий.

Хориж матбуоти ва Интернет хабарлари асосида тайёрланди.

Шаҳватпарастлик, проституция инсониятнинг "қадимий касби", азалдан ҳамроҳи бўлиб келмоқда. Биророта ҳам юрт, элат уларни четлаб ўтолмаган. Деярли эллик аср олдин Қадимги Хитой хони Хоанг-Ту амри билан тузилган табобат тўплами "Неуикинг"да заҳм касаллиги ҳақида батафсил, ҳозирги тасаввурлардан қолишмайдиган маълумотлар берилган. Заҳм касаллиги жинсий алоқадаги пала-партишлик, зўриқиш ва ички органлар функцияларининг бузилиши натижасида содир бўлади. Қадимги Ҳиндистон, Миср, Ўрта ер денгизи ва Жанубий Америка халқлари тарихида фаҳш, проституция культ даражасида улуғланганини кўрамиз. Масалан, ҳиндистонликлар қадимда Сива (Шива) шарафига ўтказилган байрамларда оммавий тарзда, очиқдан-очиқ фаҳшга берилганлар.*

ЖАР-АЁН

АЁЛЛАР САВДОСИ

Ижтимоий тараққиёт ибтидоий инстинктга, фаҳшга берилишни чеклаш зарур деган қарорга келган, шу тариқа проституцияни қораловчи аҳлоқий, маъмурий ва ҳуқуқий нормалар яратилган. Шаҳвоний истакларни эр-хотин муносабатлари, оила, фарзанд кўриш нияти доираси билан чегаралаш ижтимоий ҳаётда инсоният эришган энг улкан ютуқ эди. Аммо ижтимоий тараққиёт одам зотидаги шаҳватпарастликни, ибтидоий инстинктларга берилишни тўла жиловлай олмади, ахлоқий ва ҳуқуқий нормалар жиндек унутилган заҳоти ҳайвоний ҳирсини қондиришга муккасидан кетган кимсалар, гуруҳлар пайдо бўлаверди. Бугун оммавий ахборот воситаларида, адабиётларда "глобал инқирозлар", "глобаллашув жараёнлари" билан ёнма-ён, "глобал аёллар савдоси" иборалари ҳам ишлатилмоқда. Секс-трафикнинг инсон шаъни ва ҳуқуқларини, ижтимоий-аҳлоқий нормаларни топтовчи, "қадимий касб"ни улуғлаб, гендер нотенгликни авж олдирувчи воқеликка айланаётгани соғлом фикр эгаларини ташвишга солмоқда.

2003 йили канадалик журналист ва тадқиқотчи Виктор Маларек "Наташалар сотилади. Янги глобал аёллар савдоси" деган китобини чоп эттирди. Китобда келтирилган мисол-далиллар, ўртага ташланган муаммолар киши вужудини титроққа, қалбини ваҳимага солади. "Бугун одамлар савдоси, — деб ёзади В. Маларек, — яширин қуроллар ва наркотик моддалар сотишдан кейин учинчи ўринда турадиган даромадли бизнесга айланган. БМТнинг ҳисоб-китобларига кўра, у жиноий гуруҳларга йилига 12 миллиард АҚШ долларида соф фойда келтирмоқда". Демак, ижтимоий тараққиёт, жамиятни инсонийлаштириш жиддий тўқнашувлар, қаттиқ курашлар натижаси бўлади. Инсоният бир томондан, ҳаётини гўзаллаштиришга, демократик қадриятларни қарор топтиришга, шахс ва жамият муносабатларида қонун устуворлигини таъминлашга интилаётган бўлса, иккинчи томондан, унинг ушбу олижаноб саъй-ҳаракатларини йўққа чиқаришга, ўзининг нафсини ва ҳирсини қондириш учун ҳар қандай жиноятларга шай кимсаларнинг ҳудудий, ҳатто трансмиллий уюшмаларига дуч келмоқда. Цивилизация одам зотидаги зўравонликка, табоҳликка, фаҳшга мойиллик иллатларини бартараф этиши зарур эди, минг афсуски, у ушбу иллатларни янги глобал воқеликка ҳам айлантирмоқда. Виктор Маларекнинг китоби ушбу янги глобал воқеликни келтириб чиқараётган омиллар, улар негизида ётган нафс, фаҳш, зўравонлик, дискриминация каби густоҳона иллатлар ҳақидадир.

Маълумотларга кўра, бугун "ишлаб келиш" баҳонасида собиқ иттифоқ ҳудудидаги республикалардан ҳар йили 175 минг хотин-қиз чет элларга боради. Москва ва Санкт-Петербургнинг ўзида турли республикалардан келган 150 минг хотин-қиз тунги клубларда "хизмат кўрсатади". Ушбу клублар нафақат тунда, "хизмат ҳақи"ни тўлашга тайёр ҳар бир эркак учун кундузи ҳам эшикларини очишга тайёр.

XX асрни цивилизациянинг чўққиси сифатида қанча улуғлашмасин ё айнан ушбу даврда аёллар савдоси, секс-трафик, проституция глобал воқеликка айланди. Бу воқеликни 70-йилларда Жанубий-Шарқий Осиёлик (тай ва филлипинлик) аёллар Европа ва АҚШга оммавий кўчиш билан бошлаб берган бўлсалар, 80-йилларда улар сафига Гана ва Нигериялик, кейинроқ эса Лотин Америка (Колумбия, Бразилия, Доминикан Республикаси)лик аёллар ҳам қўшилди. Секс-трафик ва проституция социалистик лагерь ва СССР тарқалганидан кейин ҳақиқий глобал ҳодисага айланди. АҚШ ва Европа фоҳиша бозорларига аввал Венгрия, Чехия ва Польша, кейин Украина, Молдова, Россия, Белорусия, Руминия, Грузия ва Болгария хотин-қизлари қатнашди. 90-йилларнинг охирларига келиб ушбу бозорни Арманистон, Озарбойжон ва Марказий Осиё республикаларидан келадиган хотин-қизлар тўлдирди. Шу тариқа XXI аср арафасида дунёнинг деярли барча давлатлари ва минтақаларида расмий ё норасмий бўлсин фоҳиша бозорлари юзага келди. Ушбу бозорда фақат бир нарса сотилади ва сотиб олинади — аёл танаси, унда фақат бир нарса эъзозланади — аёл танасини сотишдан келган даромад, доллар.

... 1999 йили германиялик икки "тадбиркор" болалар уйларига, етимхоналарга ҳомийлик кўрсатувчилар ниқоби остида Карелияда пайдо бўлишади. Улар мактабни битираётган 16-17 яшар қизларни Хитойда ўқитиб, Германияда нуфузли муассасалар ва ресторанларда ишлатамиз, деган ваъда билан олиб кетишади. Ота-онасиз ўсган ёш қизларни касб-корга ўргатиб, кейин иш билан таъминлашни ўз устига олган ҳомийлар топилганидан ҳамма беҳад шод эди, улар қизларни тантана билан кузатиб қўйдилар. Ҳомийлар қизлар минган автобусни Хитойга эмас тўғри Германияга ҳайдашади. Содда, ҳали ҳеч нима кўрмаган қизларни "тадбиркорлар" фоҳишахоналарга сотишади. Куну тун ўнлаб эркаклар билан ётишга мажбур қилинган қизлардан бир нечтаси қочишга муваффақ бўлади, шу тариқа "тадбиркорлар – ҳомийлар"нинг жинояти очилади.

Яна бир мисол. LA STRADA инсон ҳуқуқлари нодавлат ташкилотининг хабарига кўра, 2000 йили германиялик "ҳомийлар" қизлардан тузилган ансамблга Европа бўйлаб гастроль ўтказишни, шу тариқа доллар ишлаб топишни таклиф этишади, Йўл сарф-харажатларини "ҳомийлар" ўз устига олишини билдиришади. Соддадил, ўз иқтидорини Европа санъат шинавандаларига кўрсатиш имконини туғилганидан қизлар хурсанд эдилар. "Ҳомийлар" қизларни Германияга олиб келиб исловатхоналар ва бошқа давлатлардан келган сутенерларга сотиб юборишади. Шу тариқа эндигина ҳаётга қадам қўйган ёш, ўсмир қизлар фоҳишаларга айлантирилади.

В.Маларекнинг далиллар келтиришича, Сербия, Босния, Герцоговина ва Болгария бугун Европа исловатхоналарига, сутенерларига хотин-қизлар етказиб берувчи бозорларга айланган. Масалан, Сербияда алдаб олиб келинган хотин-қизлар эркаклар ҳирсини қондириш усулларига ўргатилади, кейин бошқа давлатлардан келган сутенерлар олдига яланғоч олиб чиқилади, истаган эркак уларнинг танасини ушлаб кўриши, тишларини текшириши мумкин. Руминиялик 17 яшар София исмли қиз бошига тушган кўргиликларни гапириб беради. Икки эркак унинг бўйнигача пичоқ тираб, машинасига ўтқазишган ва соҳилга келтириб, серб сутенерларига пуллашган. Серб қизни юртига келтириб исловатхонага сотади. У ерда Украина, Молдова, Руминия ва Болгариядан алдаб ва зўрлаб келтирилган қизлар ҳам бор экан. Қизлар қоронғу, зах хоналарда гоҳо овқатсиз, сувсиз ушлаб турилган. Исловатхона эгаси Софияни албаниялик сутенерга, албаниялик эса Италияга сотиб юборади. Италия исловатхоналарида "хизмат қилишга" мажбур этилган София бир куни қочишга муваффақ бўлади.

Косовада тинчлик ўрнатиш мақсадида келган канадалик полиция офицери Гордон Мун деярли 300 та ёш аёллар ва қизларни исловатхоналардаги тутқунликдан озод қилган. Беихтиёр савол туғилади: наҳотки, XXI асрда, тағин Европада қул бозорлари бўлса? Ахир аёллар дискриминациясига қарши курашга даъват этаётган Европа эмасми?

Жанубий кореялик Туризмга ихтисослашган ассоциация президенти Ким Кенг Са ҳам секс-туризмни ривожлантириш учун бошқа давлатлар аёлларидан фойдаланиш ғоясини илгари суради. Унинг фикрига кўра, мамлакатда жойлашган АҚШ ҳарбий кучлари Жанубий Кореяга жойлаштирилганида мамлакат қашшоқликни ўз бошидан кечираётган эди. АҚШ ҳарбий базалари яқинларида бар, клублар очилиб, уларга қашшоқ яшаётган корейс хотин-қизлари ёлланган. Бу маҳаллий аёлларни АҚШлик ҳарбийларнинг жинсий эҳтиёжларини қондиришга хизмат қилишга ундаган. Кейинроқ иқтисодий аҳвол яхшиланди, корейс аёллари "қадимий касб"сиз ҳам оиласини боқиш имконига эга бўлади. Натижада барлар, клублар аёлларсиз қолади, ушбу аҳволни тўғирлаш учун барлар ва клублар эгалари бирлашиб туризмга ихтисослашган ассоциация тузадилар. Улар 1990 йили ҳукуматдан Е-6 рақамли чет давлатлардан келадиган аёллар учун виза олиш ҳуқуқига эришадилар. 1999 йили чет давлатлардан келтирилган аёлларга 2522, 2000 йили 4317, 2001 йили 6980, 2002 йилнинг биринчи ярмидаёқ 6230 виза берилган. Уларнинг 4200 таси ҳарбий базалар ёнидаги барлар, тунги клубларда ишлаши қайд этилган. 2002 йилги маълумотларга кўра, Жанубий Корея барлари ва тунги клубларида ишлаётган хотин-қизларнинг 1813 таси рус, 1471 таси филлипин, 126 таси хитойлик, 113 таси украиналик, 44 таси болгариялик ва 34 таси қозоғистонлик бўлган. Корея полициясининг очиқ тан олишича, Е-6 визаси "проституцияни ниқоблашдан бошқа нарса эмас". Ҳарбийларнинг барлар ва тунги клубларда нималар билан шуғулланишидан АҚШ қўмондонлиги ҳам яхши хабардордир.

Бундай мисолларни Бирлашган Араб Амирлигидан ҳам келтириш мумкин. Масалан, Саудия Арабистонилик йирик амалдорлар, бадавлат кишилар Париждан гўзал, ёш хотин-қизларни келтиришга буюртма беришади. Сешанба куни келадиган чет эллик хотин-қизлар арабларга «хизмат қилади» ва келаси душанба куни қайтиб кетади. Ҳатто баъзи жойларда араб эркакларига хизмат қиладиган юзлаб аёллар сақланадиган исловатхоналар мавжуд.

Маълумотларга кўра, 90-йилларнинг бошида Грецияда икки мингга яқин аёл "қадимий касб" билан шуғулланган. Кейинги ўн йил ичида улар сони 20 мингдан ошиб кетди. Бугун Греция, Туркия, Яқин Шарқ ва Европа давлатларига "жонли товар", исловатхоналар учун собиқ иттифоқ ҳудудларидан хотин-қизлар етказиб бериш маконидир. Бутун Греция полиция офицерлари конфедерациясининг президенти Дмитрис Кириазидиснинг очиқ айтишича, Греция полицияси "чет эллик аёлларни яширин тарзда мамлакатга олиб келишни уюштиришга тортилган".

Шубҳасиз, БМТ инсон ҳуқуқларини дунёда қарор топтириш, тенглик, биродарлик ва эзгулик ғояларини тарғиб этиш борасида беқиёс лойиҳаларни ҳаётга татбиқ этмоқда. Аммо юқоридаги мисоллардан аён бўладики, унинг тасарруфидаги айрим халқаро уюшмаларда ва ташкилотларда ўз нафсини ҳамда ҳирсини қондиришга мойил шахслар ҳам йўқ эмас. Шунинг учун В. Маларекнинг қуйидаги фикрлари ва таклифларига тўла қўшилиш мумкин. У ёзади: "БМТ нинг одам савдоси — трафик масалаларига бетарафлик сиёсатига асло йўл қўйиб бўлмайди. Ташкилот муаммонинг қанчалик жиддийлилигини англаши ва қатъий, ҳал этувчи чоралар кўриши зарур. "Тинчлик ўрнатувчилар"нинг ўзи алданган аёлларга ғайриинсоний зўравонлик кўрсатмоқдалар... Ёрдам кўрсатишга юборилган хайрия ташкилотларининг ходимлари ўз маошини аёллар сотиб олишга сарфламоқда. Улар шахсан фойдаланиш мақсадида аёллар сотиб оладилар ва уларни қулфда уйда сақлайдилар. Бу ўз мавқеини суиистеьмол қилишдир. БМТ ҳақиқатга чин дилдан қараши, зўравонликка, аёллар савдосига чек қўйиши керак". Бу аслида нафақат БМТга, шунингдек, ўзида инсонийликни йўқотмаган барча кишиларга қаратилган даъватдир.

Аёллар савдоси секс-трафикни глобал тарзда тақиқлаш лозим. Аёллар дискриминациясини, гендер нотенгликни ҳеч қандай баҳона — этномаданий, этнопсихологик ва генетик сабаблар билан оқлаб бўлмайди. Секс-трафик ва дискриминация зўравонлик усулларидир. Шунинг учун тарбиядаги, ижтимоий муносабатлардаги гендер нотенгликни бартараф этмай инсонпар демократик жамият қуриш амри маҳолдир.

Виктор АЛИМАСОВ,
фалсафа фанлари доктори.

P.S. *Ушбу мақолага охирги нуқтани қўйганимдан кейин ҳам муаммо хаёлимдан кетмади. Нимадир айттим, юқорида тилга олинган китобга кирмай қолган қандайдир фикрни қўшиб қўйгим келаверди. "Наташалар сотилади. Янги глобал аёллар савдоси" ни яна бир марта ўқиб чиқдим. Барибир излаётган фикрларимни тополмадим. Ўзимни банд этиш учун А.Адлернинг китобини ўқиб ўтирганимда ногоҳ излаётган фикрим чиқиб қолди! Машҳур психолог ёзади: "Урушлар ва инқилоблар пайтида ҳамда ҳаёт бемаъни деган кайфият ҳукм сурганида фоҳишабозликка ҳаддан зиёд аҳамият берилади". Босния, Сербия, Герцоговина, Косова, Сараева этник низолар, урушлар гирдобида яшамоқда. Бундай пайтда ожиз ва ёрдамга муҳтож аҳоли, кишилар зўравонлар нишонига айланади. Аммо урушаётган томонлар душманларнинг хотин-қизларини эмас, балки низоларни бартараф этиш тарафдорларининг, ҳатто бу борада амалий ёрдамлар кўрсатаётган халқларнинг хотин-қизларини алдаб, ўғирлаб, зўрлаб обкелиб сотаётганлари таажжубга солади кишини. Бу ўринда кўрнамаклик, "раҳматга туҳмат" кўзга ташланади.*

Ҳаётни бемаъни топган кимса инсоният яратган ҳеч ниманинг қадрига етмайди, у ўз нафсини ва фаҳшини қондиришдан маъно қидиради, завқ олади. Ғарб кишиси тўқлигини ҳазм қилолмаяпти, шекилли. Унда олижаноб, буюк идеаллар йўқ. Натижа аниқ — ҳайвоний инстинктга эргашиш. Бироқ мен барча Ғарб кишиларини фаҳшга берилган, деб хулоса чиқаришдан йироқман. Улар ичида инсон ҳаётини янада гўзал ва фаровон, серзавқ ва сермаъно қилиш ниятида изланаётганлар жуда кўп. Айнан шу кишиларнинг ҳаёти тақлидга лойиқ. Мен уларнинг янги глобал иллат — секс-трафикни таг-томири билан қўпориб ташлаб, янги-янги инсонпарвар ғояларни, лойиҳаларни илгари суришига тилакдошман.

Яна бир фикрни алоҳида таъкидлашни истардим. Китобда В.Маларек муаммони бўрттириб кўрсатгандек туюлади. Аёллар савдосини глобал воқелик сифатида қараш эътирозлар уйғотиши мумкин. Тўғри, баъзи ўринларда муаллиф — журналист бўлгани учун, ҳиссиётга берилади. Лекин Ғарб тафаккурига ўзини ўзи беаёв танқид, ҳар бир муаммога жаҳондаги тараққийпарвар ва инсонпарвар кучлар диққатини жалб этиш орқали ривожланиш хосдир. Ана шу жиҳатдан В. Маларекнинг дадиллиги ва жасоратига ҳавас қилса арзийди.

■ ИЖРО

Касаначилик ривожи — давр талаби

Аҳолининг иш билан банд бўлмаган қисмини доимий иш билан таъминлаш, ижтимоий муҳофазасини яхшилаш борасида Сурхондарё вилоятида ҳам бир қатор ибратли ишлар амалга оширилмоқда.

Жумладан, жорий йилнинг дастлабки беш ойида 1790 та иш ўрни ташкил этилди. Шу муддат давомида уйида ўтириб ишловчи касаначилар томонидан жами 204,8 миллион сўмлик тайёр маҳсулотлар ишлаб чиқарилган. Бундан ташқари оилавий тадбиркорликни ривожлантириш мақсадида Иш билан таъминлашга кўмаклашиш давлат жамғармаси маблағлари ҳисобидан 102 та оилага 119,8 млн. сўмлик имтиёзли кредитлар ажратилиб, 2620 нафар фуқаро янги меҳнат дафтарчасига эга бўлди.

Маълумки, аҳолининг иш билан банд бўлмаган қисмининг аксарияти уйда ўтирган хотин-қизлар, шунингдек, ёшлар ҳисобланади. Касаначиликни ривожлантириш ва оилавий тадбиркорликни йўлга қўйиш уй бекаларига оиладан ажралмаган ҳолда меҳнат қилишлари учун яхшигина имконият бермоқда.

Вилоят меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш Бош бошқармаси томонидан яқинда яна бир ибратли ишга қўл урилди. Термиз шаҳрида яшовчи ўн нафар аёл Марғилон шаҳрига жўнатилиб, атлас ва адрас каби миллий матолар тўқиш сирларини ўрганиб қайтдилар. Айни пайтда, улар Термиздаги "Мафтуна-Одилжон-Нодира" хусусий корхонасида марғилонлик усталар кўмагида ишлаб чиқаришни йўлга қўйишган. Халқаро ЮНЕСКО ташкилоти ташаббуси билан Бойсун туманида ташкил этилган Миллий ҳунармандчилик маркази ҳамда "Умид" кичик корхонасига ҳам бештадан тўқиш дастгоҳлари ўрнатилиб, ишга туширилиш арафасида турибди. Марғилондаги "Водий ҳунармандлари" масъулияти чекланган жамияти билан тузилган шартномага асосан шу кунларда 50 дона тикув дастгоҳи сотиб олиш ҳам мўлжалланаяпти. Шунингдек, яқин муддатда ичида вилоятдаги туман ва шаҳарларнинг ҳар биридан уч нафардан ишсиз аёллар пиллани қайта ишлаш ва атлас тўқиш бўйича 3 ойлик курсларга жалб этилиб, пировардида жойларда кўплаб иш ўринлари яратиш режалаштирилаяпти.

Вилоятнинг туман ва шаҳарларида янги иш ўринларини яратиш, касаначи аёлларни касбга ўргатиш ва бошқа барча ишлар учун харажатлар Иш билан таъминлашга кўмаклашиш давлат жамғармаси маблағлари ҳисобидан амалга оширилмоқда. Бу борада амалга оширилган ишлар ҳозирданоқ ўз самарасини бера бошлади. Юзлаб кам таъминланган оилаларда иқтисодий аҳвол ўнгланди, оила бюджети барқарорлашди. Бир сўз билан айтганда, касаначиликни ривожлантириш халқимиз фаровонлигини таъминлашга беминнат хизмат қилмоқда.

Боҳодир ҚОДИРОВ,
Сурхондарё вилоят меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш Бош бошқармаси бошлиғи. Ⓡ

■ МАШҲУР КИШИЛАР ҲАЁТИДАН

РОБЕРТО РОССЕЛЛИНИ:

"Мен кинонинг тарбиявий қудратига ишонаман"

Итальян киносида неореализм оқими асосчиларидан, машҳур кинорежиссёр Роберто Росселлини номи кино оламида довруқ қозонган. Роберто Росселлини ўлмас асарлари билан жаҳон кино санъатини бойитиш билан бирга ўзига хос мактаб ҳам яратди. Бу мактаба сабоқ олган ажойиб санъаткорлар XX аср жаҳон кинематографияси тамаддунига муносиб ҳиссаларини қўшдилар.

Роберто Росселлини (1906-1977) ўлимидан сўнг унинг интервьюси эълон қилинади. Буюк маэстронинг қимматли фикрлари бугунги ўқувчини ҳам бефарқ қолдирмаса керак. ("Фильм а доба" журналидан қисқартириб олинди, Прага).

Неореализмда яратилган дастлабки киноасар "Рим — очиқ шаҳар" фильми аввал Италия, сўнг бутун жаҳон экранларига чиққанига ҳам мана уттиз йилдан ошди. Ўша пайтда эндигина қирққа чиққан Роберто Росселлинини "неореализм отаси" деб атайдилар. Гарчанд деярли йигирма йилдирки, Роберто Росселлини ўзининг сўзлари билан айтганда, "дидактик фильмлар" ишлаётган бўлсада, бу таъриф бутун кинематография тарихида ҳамон сақланиб турибди.

Роберти Росселлинининг ўша пайтда, яъни ўтган асрнинг 80-йилларида кутилмаганда қабул қилган қарори, айниқса, унинг "Кино — ўликдир" ибораси ҳаммани эсанкиратиб қўйди, гўёки тўфон кўтаради, атрофда бир-бирига зид фикрлар қизишига сабаб бўлади. Бу билан у нимани назарда тутди экан?

— Ўшанда айтган гапларимдан ҳозир ҳам тонмайман, — деб жавоб беради итальян кино устаси. — Мен ҳозир мавжуд ва Ғарбда айниб, бузилган кўринишдаги кинога барчанинг диққатини қаратмоқчи эдим. Бу ҳақда статистика маълумотлари хабар қилади, йилдан-йилга аҳолининг кинотеатрларга бориши пасайиб кетмоқда. Агар шундай таърифлаш мумкин бўлса, буларнинг бари тизимнинг ўзи, бутун Ғарб цивилизацияси ўзгариб, бузилаётганига далолат бўла олади. Тарихдан маълумки, маънавий қашшоқлик, маънавий таназзул ҳамиша цивилизация ҳалокатига олиб келади. Бу ҳол илгари улуғланган, эъзозланган бари қадриятларнинг топталиши, таҳқирланишида, ҳаддан ташқари шаҳватпарастликда, индивидуал (якка) ва ижтимоий зулм-зўрликнинг кучайишида намоён бўлади. Бунинг учун Петроний, Ювеннални ўқиш, шунга ўхшаш фактларни топиш, тасдиқлаш учун Рим империясининг қулаш жараёнини мисол қилиб келтириш кифоя.

Ғарб мамлакатларида ҳам худди шундай ҳолатлар кузатилмаяптими ахир? Оммавий ахборотнинг ҳозирги тизими, айниқса, кино ва телевидение цивилизация таназзулининг шундай кўринишларини зўр бериб ёймоқда, ҳатто айтиш мумкинки, энг расво усуллар билан бемаъниларча намойиш қилмоқда. Мен мана шунинг учун ҳам бу тоифа фильмларни (аксарият қисми) ўлик, деб атадим. Уларни албатта бошқалари билан алмаштириш шарт.

— Афтидан, инсоннинг бегоналашиб, узоқлашишига қарши курашишга интилмасдан, томошабинни воқеликка қайтаришга уринадиган, зудликда ҳал қилиш талаб қилинган муаммоларни намойиш қиладиган неореализм оқими сизнинг ҳафсалангизни пир қилганга ўхшайди?

— Ҳа, неореализм мен учун, аввало, воқеликка янгича маънавий-ахлоқий муносабатда бўлишни англатарди. Унда албатта эски тартибдан қутулиш, нарсаларни аслида қандай бўлса, шундайлигича кўрсатиш зарур эди. Мен бу оқимда мантиқан тўғри борардим: ана шу жиҳат доимий тарзда янги воқеа-ҳодисаларни ўрганиш, уларни тушунишни талаб этарди. Урушдан кейинги даврда ҳаммаси равшан ва бир хилда давом этарди — фашизмни фош этиш, унинг қолдиқларини тугатиш, гарчанд турли сиёсий позицияларда бўлсалар-да, жамиятни ислоҳ қилувчилар фронтини мустаҳкамлаш керак эди. Энди эса вазият бутунлай бошқача тус олди, кинорежиссёр вазифаси ҳам мураккаблашиб кетди.

— Сиз бу вазифаларни нималарда кўрасиз?

— Аввало режиссёр ўзини аллақандай илоҳий ижодкор деб билмасдан, шунчаки яхши кино ходими, ўз ишининг устаси бўлиши керак. Бизнинг жамиятимизда ижодкор шахс ҳамма нарса

мумкин бўлган идолга (бу ўринда тил теккизиб бўлмайдиган бут) айланиб қолган. Ана шу ижодкор шахс оммага, халққа хизмат қилиши кераклиги унутилаёзди. Ахир, биз бугун ижодкор деб атаган кишиларимиз қачонлардир ўз касбларининг моҳир усталари, фақат ҳунарманд бўлганлар, холос. Ҳатто Микеланжеллонинг ўзи ҳам мен инсониятга тангри иродаси билан бирор белги қолдираман, деб ўйламаган, ўз касбини яхшигина эгаллаганлиги унга кифоя қилган. Гарчанд бундай ҳодиса маълум даражада сўниб бораётган бўлса-да, бугунга келиб, бунга қарама-қарши равишда, ижодкорга ҳамма нарса мумкин, деган фикрлар ҳукмронлик қилмоқда. Масалан, истеъдодсиз ижодкорлар шунчаликка бориб етдиларки, бир парча матога сигара чўғини ўчириб, шуни ҳам санъат асари деб эълон қилмоқда.

Мисол тариқасида бир қизиқ воқеани келтирай. Ризадаги машҳур Кампо-Санто ибодатхонасида XII-XIV асрларга тегишли қадимий фреска (сурат)лар бор. Бизнинг назаримизда перспектива (бу ўринда кўриниб турган манзарани тўғри, борича тасвирлаш санъати), анатомия ва бошқа қонунлар кашф этилгунига қадар яратилган бу суратлар ясси, содда кўринади. Кунлардан бир кун бу суратларга шикаст етади. Таъмирчилар ана шу суратлар остида дастлабки хомаки қолипни кўриб, оғзилари очилиб қолади — чунки бу хомаки чизгилар муаллиф ўша даврларда ҳам анатомия ва перспективани яхши билганлигидан далолат берувчи фавқулодда мукаммал асарлар эди. Муаллиф буни била туриб, улардан воз кечган! Нега? Чунки рассом фрескаларни соддалаштириш, ўзи яратган тимсолларни имкон қадар замондошлари тушунчаларига яқинлаштириш мақсадида шундай қилган. Бу кўнглидаги туйғуларни инсонларга аниқ-равшан етказиш учун панага чекинган санъаткорнинг ижтимоий онгига яхшигина мисол бўла олади, деб ўйлайман.

— Аниқлик, оммабоплик тамойили сизнинг "дидактик фильм"ингиз концепцияси асосини ташкил этади. Сиз бу фикрга қандай келдингиз?

— Эҳтимол, бу гап ажабланарли бўлиб туюлар. Мен Ян Амос Коменский (XVII асрда яшаб ўтган чех педагоги) асарларини ўқиб-ўрганарканман, 50-йиллар охирида ўз ишим ҳақида ўйлай бошладим. Ғарбий Европада Коменский ҳақида фақат педагоглар билишарди, холос. Шундай қилиб, мен бу одам тўғрисида иложи борича кўпроқ нарсаларни билмоқчи бўлдим. Чунки мен табиатан ҳаддан ташқари қизиқувчанман. Мен унинг барча трактат (илмий асар)ларини ўқиб чиқиб, шундай хулосага келдим. Коменский ўша давр педагогик тизимини ортиқча сўз ишлатилгани учун танқид қилган. У ўқитишнинг кўргазмали тартибини ёқлаб чиққан, ана шу ўқув тизими чинакам ҳар томонлама билимли ва теран инсон шахсини тарбиялаб, етиштиришини таъкидлаган. Ўшанда мен ўзимиздаги ифода қуролидан етарлича фойдалана олмаслигимизни, ҳали-ҳамон сўзларга асир эканлигимизни, образлардан безак учун фойдаланишимизни англаб етдим. Одатда, бундай образлар алдамчи бўлади, улар мутлақо кўрсатилаётган фактлар моҳиятини акс эттирмайди. Мен шунда ўз олдимга Коменский тамойилларини амалда қўллашни, томошабинга имкон қадар муайян мавзуга оид янада тўлиқ маълумотлар келтириш билан бирга яққол мисол ва далилларни таклиф этишни ҳам мақсад қилиб қўйдим.

— Бу мавзуларнинг ҳаммаси тарихий "Людовик XIV нинг тахтга ўтириши" деб номланган фильмингиз "қирол-қуёш" даврини ёдга солади. "Суқрот", "Блез Паскаль", "Декарт" фильмларида файласуфлар ҳаёти тасвирланади. Бундан келиб чиқадики, бу мавзулар бадиий жанрдан кўра ҳужжатли жанрга яқинроқ, шундайми?

— Гарчи менинг фильмларим асл ҳужжатли асар таъсири кучига эга эканлигини инкор этмасам-да, улар асло "ҳужжатли" деб аталиши мумкин эмас. Бошқа томондан, бу фильмлар ўзида кино ёки телевидениега хос тарихий материални драма шаклича келтиришни ўз ичига олмайди. Қандайлигидан қатъи назар, мен тўқимадан қочаман, фақат тарихнинг ўзидан олинган фактларнигина ўртага ташлайман. Албатта, мен томошабинга иложи борича маълум изчилликда, катта ҳажмдаги ахборотни ҳавола этаман. Аввало мен томошабинга ишонаман ва бунга суянаман: одамлар бир-бирларидан билимлари даражаси билангина фарқ қиладилар. Мен томошабинни муайян тарихий шахслар ва улар яшаб ўтган даврлари билан таништирган ҳолда унинг ақлий салоҳиятини кўтаришга ҳаракат қиламан. Томошабин олдиндан билган нарсага чуқурроқ кириб боришга кўмаклашаман. Мен бутун вужудим билан кинонинг буюк тарбиявий қудратига ишонаман.

— Томошабинлар фильмларингизни қандай қабул қилади?

— Мен сарфлаган саъй-ҳаракатларим, меҳнатимга тенг келадиган жавоб оляпман, дея олмайман. Фильмларимни тарқатишни зиммаларига олган қатор ташкилотлардан ташқари, мен давлат томонидан ҳам, маданият муассасалари томонидан ҳам ёрдам олганимча йўқ. Ҳозирча кинопрокатнинг кўнгилочар турдаги фильмларга интилишини енгиб ўтиш жуда қийин кечяпти. Лекин мен бошлаган ишим бир кун келиб самара беришига аминман. Ўз концепция ва услубларимни ишлаб чиқишим учун ўн беш йил кетди. Қилган ишимнинг инсониятга нафи тегадимийўқми, буни вақт кўрсатади. Бу иш маданият тараққиётига ўз ҳиссасини қўшадими, у одамларга хизмат қиладими, мана шу — муҳими.

Маъсума АҲМЕДОВА тайёрлади.

Эгизактепа тулкиси

■ ВОҚЕИЙ

I

Уни сўнгги марта Жорма сайҳонлигининг қуймичида учратдим. Қияқир томонда оғзида темирқанот жўжа билан Эгизактепа тарафга қараб енгил лўкиллаб борар эди. Курка жўжа унинг танасига қараганда каттароқ, боз устига жони чиқиб улгурмаганди. Йиртқичнинг темир тишлари орасида ҳаёт билан видолашаётган курка боласи гоҳи-гоҳида қанотларини базўр силкитиб қўярди. У паррандaнинг ҳаракатларига бепарво, қўнғирбошлар орасида гоҳ кўриниб, гоҳ кўринмай Кампирдевол тарафга эниб кетди.

II

У денгиз сатҳидан энг баланд жойда яшади. Суронли умрида неча марта одамзот билан тўқнаш келган бўлса, бариси сув важидан бўлди. Баъзан сувсизликдан силласи қуриб қолса-да, қўним топган маконини тарк этмади. Ҳар гал муғомбирлигини ишга солиб, чўпон итларининг чангалидан қутулиб кетаверди. Унинг сувлайдиган жойи Ғўбдин тоғининг этагидаги қишлоққа яқин бўлган Тошбулоқ чашмаси эди. Булоққа қатнаш қанчалик машаққатли бўлса-да, ҳаммасини ҳаётий тажриба билан енгиб келди. Адирлар қўйнида ин қуриб, бир неча йиллар бола катта қилди. Дастлабки пайтлари уни тақдирнинг ўзи сийлади. Боиси, тоғ атрофидаги адирлар ўзлаштирилиб, маҳаллий ўрмонзорга айлантирилганди. Устига-устак ўзлашган экин майдонларининг теварағи ва орасига шамолдан иҳоталаш учун қўчат экилган, бу пайтга келиб, дов-дарахтлар бутазорга ўхшаш тус олганди. Кейинчалик бутазор ва маҳаллий ўрмонзорлар унинг беминнат емакхонасига айланди. Қаерлардандир учиб келган ўрмон қушлари, дайди товушқонлар тайёр ўлжа бўлди. Унинг уяси Ғўбдин тоғининг қуйи адирларида жойлашган Эгизактепанинг этагида, ғаллазорнинг ўртасини кесиб ўтган жарликда эди. Эътибор бермаган кишига бу ерда тулки ини борлиги сезилмасди ҳам. Кўпинча саҳарда қўй ҳайдаб чиққанимда, Тошлоққирнинг беткайида болаларини эргаштириб сувга келаётганлигини кузатганман. Айёрлик қон-қонига сингиб кетган жонивор одатда итлар ухлаган маҳали сувлаб кетарди. Буям тулкилар учун табиатнинг беминнат сабоғи бўлса керак-да. Тошбулоқ нафақат тулкиларнинг, балки шу ҳудудда умргузаронлик қилаётган каклик, муллатўрғай, товушқон, қорабовурдоқ каби паррандаю дарранданинг ҳаёт манбаи эди. Улар ҳам тулкилардан кейин тонг отарда чуғур-чуқлашиб чашма атрофида жам бўлишарди.

У сарғимтир қўнғир тусли, жуссаси гуржи кучукдай келадиган, табиатан хушбичим тулки эди. Қўй боқиш жараёнида у билан жуда кўп марта рўбарў келдим. Ҳатто узоқдан ҳам таний олардим. Сабаби, думининг учи бошқа тулкиларникидан фарқли даражада қорамтир эди. Ранги тўқ қўнғир бўлганлиги учун "Қўнғир" деб лақаб қўйиб олган эдим. Ҳар сафар кузатганимда муғомбирлигининг янги намуналарини намоён этиб кетарди.

Бир куни шундай бўлди: қизғалдоқлар гул ташлаб, донга кирган пайт. Экин экилмаган ангар — заякда сурувни қайтариб юрардим. Кутилмаганда мендан ўн метрлар узоқликда Қўнғир пайдо бўлди. Улоқчадек дирк-дирк сакраб, бўтакўзлар орасида гоҳ кўриниб, гоҳ кўринмайди. Қизиқсиниб Кампирдеволнинг баландроқ жойига чиқдим-да, унинг ҳаракатларини кузата бошладим. Панжаларининг орасида каттакон тошбақа. Тулки унинг устки тошиға сакрабсакраб урди. Тўсатдан яна тўхтади. Сўнгра тошбақанинг устига чиқиб, бош томонига тескари ўтирди. Ва калласи чиқадиган тарафни ҳўллаб ташлади. Бироз вақт ўтиб, тошбақа тошлари орасига беркитиб олган бошини чиқарди. Пайт пойлаб турган айёр Қўнғир шарт бурилиб, калласидан тишлаганча аъзойи баданини тошлари орасидан суғуриб олди. У емиш топа олмаган пайтлари ана шундай озиқланди. Баъзан Саройхона текислигидан ўтган темирйўл бўйларида поезд йўловчиларининг улоқтириб кетган қолган-қутганлари, улар ҳам топилмаса, йўл четидаги ковулларни териб қорин тўйғазади. Қаригунча унинг ҳаёт тарзи ана шундай ўтди. Гоҳида қиш кунлари темирйўл бўйлаб узоқ масофани кезишга, арзимаган егулик учун кун бўйи санғиб юришга тўғри келди.

III

Йиллар ўтган сайин одамлар ўзгариб борди. Дастлаб қишлоқ атрофларидаги ўрмонзорлар бузилиб, янги оилалар кўчиб чиқа бошлади. Шунингдек, янги экин майдонлари ҳам кенгайтирилди. Натижада Қўнғирнинг ов ҳудуди торайиб бораверди. Энди сувдан ташқари емиш ташвиши ҳам ортаверди. Шу пайтга қадар қорин ғамида қийналмаган «қария» учун йил-йилдан ўтар эмас, баттар бўлди. Чунки инсон камдан кам ташриф буюрадиган бутазорларда тез-тез болтанинг гурсиллаши эшитиладиган бўлди. Оёқ товуши ва темирнинг тарақа-туруқига кўникмаган ҳуркак қушлар қаерларгадир учиб кетди. Аввалига одамлар бу ерларни ҳовлисининг сим ҳалқасига эрганак, қўтонига ғов, том устига шохпўш учун забт этди. Улкан ҳудудни туни бўйи кезиб чиққан қари тулки атиги битта муллатўрғайни учратмай қўйди. Ноёб какликларнинг шўхчан садолари олис тоғлар бағридан эшитиладиган бўлди. Умри мобайнида сувсизликка бардош бериб келган Қўнғир очлик азобига ҳам кўникди. Бир кунда бир-икки марта тузоққа илинган кўрсичқон ёки қўшоёққа қаноат қилди. Кундузлари инидан чиқмай, узоқ-узоқ ухлайдиган одат чиқарди. Бундан бўлак иложи ҳам йўқ эди унинг.

Бора-бора кунлар ўтган сайин одамлар ўзгариб борди. Улар бу ерларга кунда ёки кунора келадиган одат чиқарди. Энди дарахтларни қўтон ёки эрганак учун эмас, ўтин қилиб ёққани, қўшни хўжаликка олиб бориб пуллагани кесишди. Иш шу даражада авж олдики, икки йилга етар-етмай бутазордаги дарахтлар калнинг сочидек ерини яшира олмай қолди. Биров бир шиша арақ учун, кимдир мўмай даромадга ўрганиб қолганлиги учун, қайсидир ёш бола синфдошлари билан бўладиган ўтиришга пул ғамлаш учун болта кўтариб келаверди. Кўп ўтмай Ғўбдин тоғининг теварагидаги эски ўрмонзорлар ўрнида бийдай дашт пайдо бўлди. Унда на қуш учади, на бир товушқон кезади. Фақатгина ота маконига содиқ қолган ёлғиз қари Қўнғир санғишда давом этади.

IV

Ўлганнинг устига тепгандек, Қўнғир умрининг сўнгги қиши кириб келди. Энди у узун тунларни ёздагидек инида оч ётиб ўтказолмай қолди. Олдидаги ягона нажот йўли теваракдаги қишлоқларга ҳужум қилиш эди. Аввалига у қишлоқ чеккаларида жойлашган қўтонлардаги қўзи қоғаноғи билан озиқланиб юрди. Аммо бу иш унинг учун ўта хатарли, шунингдек, чўпонларнинг олғир итлари насибасини ўзгага бериб қўядиганлардан эмасди. Бир икки марта итларнинг қуршовидан базўр қутулган қария, энди дуч келган ўлжани ўнгариб қочишга ўтди. Натижада кўпчилик қишлоқ хонадонлари товуқхонасига тулки оралаганлигидан хабар топди. Кўп ўтмай одамлар йиғилган жойларда нотаниш тулкининг қилмишлари ҳақида ҳангомалар пайдо бўла бошлади. Одамлар узун қиш кечалари кекса Қўнғирнинг кирдикорларини муҳокама қиладиган, товуқ катакларининг оғзини яхшилаб тамбалайдиган, яна кимлардир този кучук ахтарадиган бўлди. Нима бўлгандаям кекса тулки атрофдаги қишлоқларда анчагина ном қозонди. Айтишларича, Эшмантўблик Бахтиёр этикдўз деган киши уни тутиб олиб, яна қочириб қўйганмиш.

Камига қиш узун ва қаттиқ бўлди. Унинг қишлоқларга уюштирадиган ҳужумлари жудаям оғирлашди. Қарилик сабабми, қўлга тушган каттароқ ўлжаларни бир неча бор уясига судраб кетишга тўғри келди. Гоҳида сергак лайчаларнинг дастидан оғзидагини ташлаб қочди. Ўша қиш кунларининг бирида уни қишлоқнинг Илонўтди томони — Тошлоққирнинг Каллалисойга ошувида кўрган эдим. Унинг аввалги хушбичимлиги йўқолган, жунлари тўзғиб кетган, рангининг ҳам суви қочган эди.

V

Кейинги пайтларда тоғ атрофидаги қишлоқларда «Эгизактепа тулкиси» деган қари тулки ҳақида турли хил гаплар тарқала бошлади. Аёллар уни итдан сал пастроқ жуда айёр, ўлжа топа олмаса майда қўзи ва улоқларга ҳам ташланадиган, қўнғир рангли деб тасвирлади. Хотин-халажлар даврасидаги аксарият ҳангомалар у ҳақидаги миш-мишлар билан бошланиб, шу билан тугарди. Эмишки, кекса тулки Шувоқли қишлоғидаги Бахтиёр муаллимнинг бир катак товуғини бўғизлаган, Салай чўпоннинг учта майда улоғини гумдон қилган, яна кимларнингдир товуқхонасига ҳужум уюштирган. Миш-мишларнинг энг ваҳималиси шуки, қайси бир куни адирга чирич тергани чиққан иккита ёш болага ҳам ҳамла қилган. Одамлар аввалига у тўғрисида тез-тез гапириб юришди. Сўнгра бир-иккиталар уни тутиб, ўлдириш режасини тузишди. Жабрланганлар икки гуруҳга бўлиниб ҳар хил ов режаларини ишлаб чиқишди. Мирваҳоб чулули (соқов) бошлиқ ёшлар, дарранданинг инини топиб, қопқон қўядиган, Ўразали амаки тўдаси эса, хўжалик овчиси билан бирга милтиқ билан қуролланиб, отиб урадиган бўлишди. Бир-биридан ваҳимали гап-сўзлар уни таъқиб қилишни, қўлга туширишш учун бўлаётган ҳаракатларни тезлаштирди. Айни шу пайтга келиб қишлоқ мактаби ўқитувчиларидан бири "ёзда тулкилар қутирармиш", деган гап тарқатди. Бу хабарни эшитган овчиларнинг ҳар икки гуруҳи талвасага тушиб, ўз режаларига биноан янги марраларни забт этишга киришишди. Тафсилотларга кўра, хўжалик овчиси уни бир икки бор нишонга олган, бироқ айёр «қария» ҳаммасига чап бериб кетибди. Мирваҳоб чулули эса мунтазам кузатиб, ахийри Эгизактепанинг этагидан инини топибди. Узуқ-юлуқ гапларга қараганда, уясининг атрофига қопқон қўйиб ҳам қўлга тушира олмапти.

VI

Қуёшнинг тиғи ўткирлашиб, баҳор турфа гуллар солинган гиламини йиғиштирадиган пайт. Офтобда тобланган какраларга таъм кирган. Май ойининг ўртаси бўлса-да, бу ерларда саратон нафаси сезила бошлаган. Қўйларни Саройхона текислигидан чиқариб, Кампирдевол томонга солдим. Кун чошгоҳдан ўтганлиги учун сурув ўтламасдан бошини эгганча кетиб борарди. Куннинг қизиши билан уйғонадиган қўйчивинлар уларнинг бошини кўтариб юришига қўймайди. Бир маромда кетаётган сурувнинг олдига тушдимда, Қияқирни кесиб, Эгизактепага бошладим. Тепаликнинг қибла томонида қаерлардандир пайдо бўлган ўлаксахўр қушлар ўлимтикни ўраб олиб чўқилашга ҳозирланишмоқда. Қизиқсиниб шу томонга бурилдим.

Йиллар давомида сувсизлик машаққатига бардош бериб келган, бекарор қушлару, дайди товушқонлардан кейин ҳам ота маконига содиқ қолган, Эгизактепанинг сўнгги ёввойи жонивори жонсиз ётар эди. Унинг тулаётган жунлари орасидаги бургалар ва пешонасида сизиб турган қон овчининг "иш"ини яқиндагина якунлаганлигидан дарак берарди.

Ҳозир қишлоқ одамлари фарзандларига гап келиб қолса, "Бизда ҳам Эгизактепа тулкиси деган йиртқич жонивор яшаган эди", деб айтиб юришади.

Анвар СУЮНОВ

МАЪНАВИЯТ

ҲАМКАСБ

Фолькиннинг тийран нигоҳи

Раҳим Искандаров (тахаллуси Фолькин)ни талабалик йилларидан яхши биламан. Ўша йилларда ҳам республика матбуотида қизиқарли ва ўткир муаммоли мақолалари билан мунтазам қатнашиб турарди. Кейинчалик истеъдодли ёзувчи сифатида элга танилди.

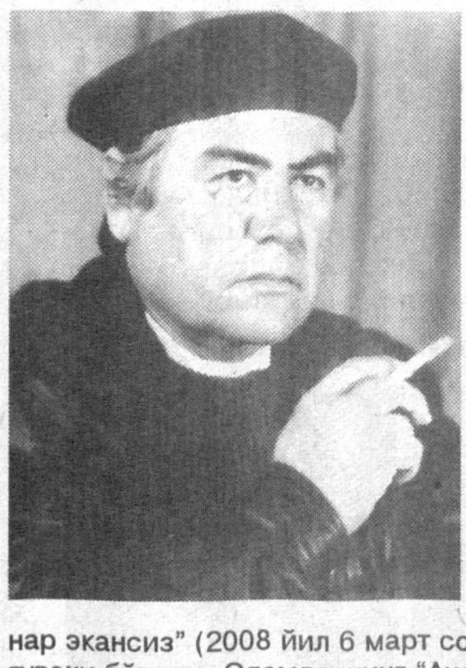

Авваллари туман радиоси муҳаррири, туман газетаси таҳририяти масъул ходими вазифаларида меҳнат қилган Фолькин 2008 йилнинг февраль ойида «Шеробод» газетасига бош муҳаррир этиб тайинланди. У ишни бошлар экан, газетани мазмундор ва оммабоп нашрлардан бирига айлантириш учун бел боғлади. Дастлабки қадамлар анча залворли келса ҳам, барча қийинчиликлар ортда қолди. Муҳими, энди бу газетанинг бирорта сонини лоқайд ўқишнинг иложи йўқ. Қисқа муддатда газетхон диққатини жалб этадиган даражага эришгани жуда қувонарли.

Яқинда бир гуруҳ одамларнинг "Шеробод" газетасида эълон қилинган "Касал бўлманг, шилинар экансиз" (2008 йил 6 март сони) мақоласини ўқиётганининг гувоҳи бўлдим. Одамларнинг "Ана энди туман матбуотида ҳам ҳақиқатни ёза бошлашибди!" деган гаплари мени ҳаяжонга солди. Катта қизиқиш билан мақолани мен ҳам ўқиб чиқдим. Унда назардан бироз четда қолаётган, аммо кишилар қалбида кўпириб турган муаммо қаламга олинганди. Мақолада шундай ёзилади:

"Шошилинч тез тиббий ёрдам бўлимига худойим, ҳеч бир бандаси тушмасин. Тиббий хизмат текин бўлишига қарамасдан оғир аҳволда келган хастани даволашдан олдин бўлимдагилар ўша беморнинг ёнидагиларга бир қути кир ювиш кукуни, бир кулча совун, битта лампочка, спирт, агар жарроҳлик амалга оширилса бунинг учун ўн метр дока, бинт, пахта, кўплаб дори-дармонларни ўз ҳисобидан сотиб олиб келиш буюрилади. Борди-ю ўша касал операция қилинса-чи? Жарроҳлик турига қараб жарроҳ талаб қилган 70 минг сўмдан 200 минг сўмгача берилиши керак. Агар айтилган нарсалар олиб келинмаса, келишилган нарх берилмаса...

Туғуруқхонада бундан ҳам бешбаттар. Фарзандлик бўлган она уйига "шилиниб" боради".

Эҳтимол, кўчирма бироз чўзилгандир, аммо бундай танқидий, аччиқ юморга йўғрилган материалларни ҳамма туман газеталари ҳам журъат билан эълон қилмаётганига эътибор қаратиш жоиз. Кўпчилик бош муҳаррир Фолькинга қўнғироқ ҳам қилиб, "Раҳмат сизга дадиллик учун, халқнинг дардини ёзиб чиқаётганингиздан хурсандмиз, бўш келманг!" деган мақтов сўзларни айтишганини эшитдим. Бундан янги муҳаррир кўнгли тоғдек кўтарилиб, халқ фаровонлигини таъминлаш йўлидаги янгидан-янги режаларни кўнглига тугиб қўйган бўлса, не ажаб.

Ҳали эълон қилинганига унча кўп бўлмаган "Эҳ Болтаев, Болтаев" (2008 йил 19 март сони) мақоласи ҳам кўпчилик газетхонларнинг диққатини тортди. Унда Шеробод почта-алоқа тармоғи ходимларининг масъулиятсизликлари туфайли 2008 йил обуна мавсуми ўта сусткашлик билан ўтказилганлиги қаламга олинган.

Энг муҳими, газета фақат муаммолар кўтариб чиқиш билан чекланиб қолмай, таҳририят ходимлари уларнинг қандай ҳал этилаётганлигидан ҳам муштарийларни хабардор қилиб боришяпти. Нашрда оддий кишиларнинг кўз илғайвермайдиган, лекин катта хизматлари ва мустақиллик тuҳфа этган имкониятлар ҳам тўлақонли ўз ифодасини топиб бормоқда. Баъзида эса вазифасини суиистеъмол қилаётган мансабдор шахсларга газета орқали мурожаатномалар йўлланмоқда. Туман санитария-эпидемиология маркази бош врачи Алибой Чориевга йўлланган очиқ хатда (2008 йил апрель сони) шундай ёзилади:

"Жаноб Алибой Чориев!

Сиз ўзингизни гўёки елиб-югуриб ишлаётгандек тутасиз. Аслида эса... Шаҳримизнинг қаерига борманг, ахлат уюмига дуч келаверасиз. "Катта ҳаёт" маҳалласи, "Мустақиллик" уй-жой ширкатининг кўшқават уйлари атрофи, тиббиёт коллежи атрофлари ахлат билан тўлиб кетган. Бу эса на сизнинг, на санитар ходимларингизнинг хаёлига келади. Қисқа қилиб айтганда, одамлар чиқиндилардан жирканса сизлар ҳузур қиласизлар! Кўзингизни очинг! Оғзингизга пашша қўняпти-ку!"

Албатта, газетада юқоридаги каби бироз тўпори, лекин замирида эзгулик ётган танқидий-таҳлилий, кишиларни мулоҳазага чорловчи мақолаларнинг бериб борилиши ва ўртага ташланаётган муаммоларни бартараф этиш юзасидан ҳам бир қатор фикрлар билдирилаётгани нашрнинг ҳақли равишда жамоатчилик орасида эътироф этилишига сабаб бўлмоқда. «Шеробод» газетаси таҳририяти ходимлари туман газетаси керакми, йўқми, деган гаплар тез-тез айтилаётган бир пайтда, "Баралла, ҳа керак, у мана шундай бўлиши лозим", — демоқда, назаримизда. Бунда куюнчак журналист-адиб Фолькиннинг ҳам ҳиссаси беқиёс деб ўйлайман.

Жовли ХУШБОҚ,
Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси.

ЎЗБЕКНИНГ АТОҚЛИ АДИБЛАРИ

"ХАСТАМЕН, ФИКРГА, ТУЙҒУГА ТЎЛИБ..."

Ойбек ўзбек адабиёти тарихида тенги йўқ адиб, шоир, олим сифатида энг салмоқли ўрин эгаллайди. Академик Азиз Қаюмов суҳбатлардан бирида: "Мен ҳам ижодни, ҳам илмни баб-баробар уддалаган, ҳар икки соҳани етарли даражада маромига етказган икки кишини биламан. Булар Ойбек ва Мақсуд Шайхзодадир", — деган эди. Ойбекнинг насрий, шеърий, илмий мероси ҳақида салмоқли тадқиқотлар яратилган. Унинг тўла асарлар тўплами 20 жилдни ташкил этади. Ойбекшунос олим, профессор Наим Каримовнинг эътирофича, адибнинг мазкур куллиётга кирмаган анчагина асарлари ҳам бор экан.

Айтишларича, Ойбек умрининг охирида Бухоро тарихига доир асар яратишни ният қилиб, Бухорога сафар қилган. Шунингдек, Амир Темур, Бобур ҳақида достон яратишни ўйлаган. Демак, Ойбек ҳамиша ижодий режалар билан банд бўлган.

Тўғри, гап асарларнинг сонида эмас, балки сифатида. Шуни таъкидлаган ҳолда адибнинг ҳар бир асари адабиёт майдонида катта воқеа бўлганини эслаш кифоя. Ойбекнинг ўзи қандай киши эди? Унинг шахсий сифатлари ҳақида нималар дейиш мумкин? Шу ўринда адибнинг "Навоий" романидаги бир ўрин диққатни тортади:

"Ижод дардини — туғуруқ дарди билан қиёс этадилар, ижод дарди — қалбнинг қаърида уйғониб, бутун вужудини ларзага солган бу оғриқ Навоий учун энг ширин лаззат, она алласи каби соғинтирувчи, қуёш каби ҳаёт ва қувонч бағишловчи бир куч эди. Шунинг учун у самимий, табиий бир шавқ билан енгил ёза олар эди".

Бу сўзларда адибнинг асар ёзаётган пайтда бошидан кечирган кечинмалари ўз аксини топган десак хато бўлмас.

Ана шу ижод дарди Ойбекни умрининг охирига қадар мутлақо тарк этмаган. Унда адабиёт оламига қизиқиш, ундан ҳайратомуз завқланиш жуда ёшлик чоғидан бошланган. Бунда адибнинг онаси катта таъсир кўрсатган дейиш мумкин.

Ойбек ёш бўлишига қарамай, ўзбек мумтоз адабиёти намуналарига, айниқса, ғазалга қаттиқ меҳр қўйди. *"Ғазал ниҳоят таъсирли. Мен сел бўлиб эриб кетаман, Фузулийнинг шеърларини севаман. Шеърлари нафис. Ўзим гул ва маҳбуб ҳақида гўзал шеърларини биламан. Онам ўргатган. Кичкиналар билан мен ҳам катталарга эргашаман"*, деб хотирлайди кейинчалик адиб. Эски мактабда дарс берадиган домла ҳам биз тасаввур этгандан мутлақо бошқача. Адиб тасвир этган домла мулойим, ёқимли, анчагина сипо. Домла тасвирида ҳам Ойбек эҳтиромни, самимийликни бир дақиқа бўлсин, унутмайди.

Ойбекнинг шахсий фазилатларининг бари унинг асарлари қат-қатига, қаҳрамонларининг хатти-ҳаракати, кечинмаларида сингиб кетган. Унинг қайси асарини олиб кўрмайлик, гўзаллик, беғуборлик, завқ-шавқ, нафис ҳиссиётлар жўш уриб туради. Энг муҳими, ана шу ҳолатларнинг бари ўқувчи қалби, онг-шуурига таъсир этиб, унда олижаноб ҳис-туйғулар уйғотадики, адиб асарининг энг катта таъсир кучи ана шунда. Ахир куйдириш учун куйиш керак, дейишади-ку!..

Ойбек қаҳрамонлари мард, жасур, кучли, шу билан бирга, ички дунёси ғоят соф, гўзал ва самимийлиги билан ажралиб туради. Йўлчи, Гулнор, Султонмурод, Зайниддин, Дилдор, Ўктам, Комила, Аҳмад, Ҳусайн, Искандар ва бошқа юзлаб қаҳрамонлар борки, уларнинг кўпгина фазилатлари Ойбекнинг ўзини эслатиб туради. Забардаст шоир Ғафур Ғулом: *"Асарларимни тахлаб чиқсанг, расмим чиқади"*, дегани бевосита Ойбекка ҳам тааллуқлидир.

Замондошлари Ойбекни ғурури баланд, айни пайтда боладай содда, беғубор, гина-кудуратдан холи инсон эканлигини айтишади. Ҳатто ўзига ранж-алам етказган, нафсониятига қаттиқ теккан инсонларга нисбатан ҳам у кек сақлашни хаёлига ҳам келтирмаган. Бу жиҳатдан унинг Ботир Файзиев номли олимга кўрсатган мурувватини эслаш кифоя. Ёшликми, тажрибасизликми, ўз кучига ортиқча баҳо бериб юборган ёш тадқиқодчи Ботир Файзиев матбуот саҳифаларида Ойбекка нисбатан ўта ноҳақлик билан "ҳужум" қилади. Ойбек буларнинг барига метин бардош билан чидайди, муаллифга нисбатан бирор оғиз ножўя гап айтмайди. Кўнгли тоза инсонга нисбатан ишончи беқиёс Ойбек маълум вақтдан кейин бу воқеаларни бутунлай эсидан чиқариб юборади.

Аммо ёш олимнинг ишлари бутунлай чаппа кетди. Нима ишга қўл урса, тескари натижа бериб қолаверади. Бундан олимнинг тоқати тоқ бўлади. Ниҳоят, бировларнинг маслаҳати билан у Ойбекнинг даргоҳига бош уриб боради. Во ажабо, Ойбек гўё орадан ҳеч қандай гап ўтмагандай, бу ёш олимни самимий қабул қилади. Тегишли маслаҳатлар беради, ҳатто илмий ишини ҳимоя қилишига кўмаклашади.

Ойбек ўта меҳнаткаш, асар кўлёзмалари устида тиним билмай ишлайдиган фидойи инсон эди. Унинг асарларини синчиклаб ўқисангиз, ҳар бир сўз устида қунт билан тер тўкканидан огоҳ бўласиз. Адиб учун кун, туннинг асло фарқи бўлмаган. Ижодга ўта берилиб кетиб, ҳамма нарсани унутиб, асар воқеаларига ғарқ бўлиб кетиш унинг одатига айланган. Масалан, "Навоий" романида Тўғонбекни Тўсинбек деб, Дилдорни эса дастлаб Ойбадоқ ва Бодом деб атаган эди. Лекин исмлар уларнинг ички дунёсини, адиб назарида, етарли ифода эта олмаган. Шунинг учун асарнинг кейинги вариантларда бу номларни ўзгартирган. Адибнинг яхши маънодаги паришонхотирлиги ҳам бевосита ижодий жараён билан боғлиқдир. "Олтин водийдан шабадалар" романи муҳокамасига бағишланган афишани ўқиган Ойбек атрофдагиларидан *"Қайси Ойбек?"* деб сўраган экан. "Навоий" романи учун давлат мукофоти билан тақдирланганида эса болаларча беғуборлик билан: *"Қайси Ойбекни мукофотлашибди?"* деб сўрагани илм, адабиёт оламига тарқалиб кетганини кўпчилик билади. "Қутлуғ қон" романи асосида фильм суратга олинаётганида адиб отлиқ казаклар қаршисида югуриб чиққан. Сабабини сўрашганида, *"менинг Йўлчимни отлиқлар босиб кетиши мумкин"*, деб жавоб берган экан. Адиб асар воқеаларига шу даражада ўта берилиб кетувчи, асар қаҳрамонлари билан якдил яшовчи шахс эди.

Ойбек ҳар қандай шароитда ҳам ижод қилар, жой танламас эди. Адиб ўз таржимаи ҳолида "Навоий" романини хира шам ёруғида ёзганлигини айтади. Шогирдларига ёзган хатида "вақт етишмаслиги"дан шикоят қилади. Ахир, ижод билан ўта банд адибга баъзан минг саҳифадан иборат диссертацияларга тақриз ёзиб бериш сўралар эди-да!

Ҳикоя қилишларича, адиб Чимёнда Пушкиннинг "Евгений Онегин" шеърий романини таржима қилиш жараёнида ўтовда яшаган. У ўтов ичида ялангоёқ бўлиб, ҳамма нарсани унутган ҳолда тонгга қадар романдан бош кўтармай қаттиқ ишлар экан. Ҳатто оёқларининг кучи, зарби ва пинҳоний ҳаракатидан ерда чуқур из қолар экан. Ҳазилкаш дўстлар Ойбек оёқларининг ерга ўйилган ана шу "қолип"ларини томоша қилиш учун унинг ўтовига атайин кириб чиқар эканлар.

Ҳар бир асар устида қаттиқ ишлаш адибнинг қон-қонига сингиб кетган эди. У 1936 йил 20 августда "Евгений Онегин" шеърий романи устидаги ишини тугатганида, муҳокамада асосий маъруза билан қатнашган Отажон Ҳошим: *"Агар Тошкентда Пушкинга ҳайкал ўрнатилар экан, унинг ёнида "Евгений Онегин"нинг ажойиб таржимонига ҳам ҳайкал бўлиши керак"*, деб лутф қилган эди. Аммо... буюк иқтидор эгаларига ҳасад, иғво, туҳмат қилиш, ҳамма замонларда ҳам бўлгани каби, Ойбек домлага ҳам қаттиқ "ҳужум"лар уюштириш бошлаб юборилганди.

1949 йил 10 июлда Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг III пленумида Ойбекни уюшма раиси ҳамда "Шарқ юлдузи" журналининг бош муҳаррири вазифасидан озод этиш ҳақида қарор қилинади. 1951 йилнинг бошларида эса Ёзувчилар уюшмасининг партия ташкилоти Ойбекнинг шахсий ишини кўриб чиқди. Бу муҳокамаларнинг тагида адибга нисбатан ғараз, қасос олиш ётар эди. Ана шунда адиб изтиробга тушиб, дод-фарёд чекиб юборган. Рақиблари ундан шу тахлит ўч олган эдилар. Чунки истеъдод қанчалик улкан бўлмасин, унинг ўзига яраша душманлари, унга қарши тош отувчилари бўлади. Бу жиҳатдан Ойбек ҳам мустасно эмас эди.

Адиб қанчалик бардошли, собит инсон бўлмасин, унинг рақиблари тинимсиз тазйиқ ўтказиб, асабларига зарб етказишди. Ойбек хасталаниб, дастлаб ўнг қўли яхши ишламай қолди. Сўнг тузукроқ гапира олмайдиган бўлди. Юксак ижодий режалар билан муттасил банд бўлган ёзувчи учун бу оғир зарба эди. У шу аҳволда ҳам ижод қилишга уринди. Аммо машаққат ва азоб беҳад кўп эди.

Адибни шифохонада даволашди, профессор Гордон деган дўхтир бор маҳоратини сарфлаб, уни оёққа турғазади. Ойбекнинг нутқи аста-секин тикланади. Орадан бироз вақт ўтгач, адиб Нукусга қараб йўл олди. Ўшанда қон босими баланд эди, меҳрибон рафиқаси йўлдан қайтармоқчи бўлади. Чунки бу ўз-ўзига суиқасд билан баб-баробар эди. Ҳали тўла тузалмаган Ойбек иккинчи марта инсультга дуч келди. У тилдан қолиб, фалаж бўлиб қолган эди. "Бир бало иккинчисини бошлаб келади", дейишади. Республика матбуотида Ойбекнинг "Олтин водийдан шабадалар" романи ҳақида ўта танқидий мулоҳазалар билдирилган, бу ҳали кўпчиликнинг ёдида эди. Мазкур танқидлар холис, баодоб, самимий бўлганида кошки эди. Унда нордон гаплар анчагина эди. Кейин "Навоий" романи ҳам нишонга олинди.

Ойбек хасталик билан тўрт йил курашди. Адибни собиқ иттифоқ ҳамда хитойлик врачлар даволаб, соғайиши учун кўп меҳнат сарфладилар. Ана шу оғир йилларда унинг севимли рафиқаси, ажойиб олима Зарифа Саидносирова матонат ва жасорат кўрсатди. Ўзбекистон халқ шоири, севимли адиб Шуҳрат шундай деган:

— Ойбекнинг ўзи хаста бўлишига қарамасдан умрининг охирига қадар ижоддан тўхтаган эмас, қўли билан ёзмаса, айтиб турди. Умр йўлдоши Зарифа опа фидойилик билан унга кўмакдош бўлди. У Ойбекни чарчатмади ёки ўзи зерикиб, котибликни ташлаб кетмади. Кейинги йиллардаги асарлари ана шу ҳамкорликнинг самарасидир. Бу ижод эмас, Абдулла Қаҳҳорнинг тили билан айтганда, қаҳрамонлик эди.

Зарифа хоним буюк адибни фақат ўлимдан олиб қолмай, аста-секин унинг хотирасини тиклашга, норасида гўдакни сўзлашга ўргатгандек сўзлаш ва ёзишга ўргатди. Ойбекнинг нима демоқчи эканини, унинг фикрини кўз қарашларидан, лабининг пичирлашидан дарров англар эди. 1955 йилдан бошлаб адиб бир-иккита шеър ёзадиган бўлди. Шуни ҳисобга олмаганда, адиб 1951 йилдан 1959 йилгача сукут сақлади. Ниҳоят, 1959 йилда шоирнинг армонлари қоғозга тушди:

Хастамен, фикрга, туйғуга тўлиб,
Ой менга ҳамқадам, сокин юрамен.
Соғайсам бир куни ёзамен тўйиб,
Ҳисларга қалбимни қўшиб ёзамен.

Кечалар юрурмен телбадай ҳориб,
Бошимда ой борур —
менга ҳамқадам.

Хаёллар учади машъалдай ёниб,
Тўйиб ёзажакман бир кун соғайсам.

"Бу ижодга беҳад ташна, аммо оғир, ва узоқ йиллар давомида ижод қилиш бахтидан маҳрум бўлган қалбнинг сокин фарёди эди", деган эди Наим Каримов. Аммо қанчалик оғир, машаққатли бўлмасин, адиб бирор кишидан, бирор ҳодисадан шикоят қилиб, нолимаган. Балки унинг хасталик даврида ёзилган шеърларида, болаларча беғубор ва самимий муҳаббат барқ уриб туради. Бундай улуғвор фазилат фақат улуғ инсонларда бўлади.

Ойбек шоир, ёзувчиларнинг кичкина ютуғидан ҳам жон дили билан қувонган бутун вужуди ила билимга интилган заковатли инсон эди. У саховатли, раҳмдил инсон сифатида ёш ижодкорларга ўта меҳрибон бўлган. Бўлар-бўлмасга минбарларга интилмас, ўз ижодий жараёнини ҳикоя қилишни ёқтирмасди. Хасталаниб, талаффузи оғирлашганида *"ёзиш керак, ёзиш керак"* деган сўзларни такрорлашида ҳам кўпгина маъно мужассам.

Қушлардан тўтини ниҳоятда севган Ойбек улар қафаси олдида соатлаб турган, дейишади. Адиб хонтахта устига дафтарни қўйиб, ижод қилишни жуда севган. Беруний тумани сайловчилари адибдан Беруний ҳақида роман ёзишни илтимос қилишганида, Ойбек: *"Қийин, биласизми, жуда мушкул"*, деб жавоб берган. Унинг бу гапи ижод масъулиятни ниҳоят чуқур ҳис қилганидан далолат беради.

1957 йилда адиб "Қуёш қораймас" романи ва "Нур қидириб" қиссасини ёзиб тугатди. Орадан бир йил ўтиб эса "Олтин водийдан шабадалар" романини қайта ишлади. 1962 йилда "Болалик" қиссаси, 1965 йилда "Даврим жароҳати" достонини ёзди. Шу йили "Улуғ йўл" романини яратди. 1968 йилда "Алишернинг ёшлиги" ҳамда "Гули ва Навоий" достонларини ҳам ёзди.

Фақат бугина эмас, Ойбек 1957 йилдан умрининг охиригача ўзи асос солган "Ўзбек тили ва адабиёти" журналига жамоатчилик асосида муҳаррирлик қилади. Гап шундаки, бундай муҳаррирлар унча-мунча штатдаги муҳаррирлардан кўпроқ ишлаган.

Фатҳулла НАМОЗОВ

Иқтисодий нашрнинг сиёсий таъсири

(Бошланиши 5-бетда.)

Буни "Майкрософт" компанияси раиси Билл Гейтс ўз фикри билан тасдиқлайди: "Агар мен фақат битта нашрни ўқишим лозим бўлганда, "The Economist"нигина ўқиган бўлардим". Айтиш жоизки, "The Economist"га дунёнинг 200 дан ортиқ мамлакатларида ҳам обуна бўлинади, ҳам газета дўконларида сотилади.

"The Economist" журнали ташкил топгандаёқ ўз аудиторияси зиёлилардан таркиб топишини маълум қилади. Журналнинг илк сони муқовасида "Мақсадимиз зиёлилар ўртасида бўлиб ўтадиган истиқболга чорловчи ёки, аксинча, самарасиз, тараққиётимизга тўсқинлик қиладиган, маърифатсизликка барҳам берадиган танқидий муҳокамаларда иштирок этишдир", деб қайд этилади. Мана, орадан 165 йил ўтаяптики, журнал ўзининг ушбу анъанасини бузмай келмоқда. Журналхон, албатта, унда айтилаётган фикрни уқмоғи, берилаётган маълумотларни ўзи таҳлил этмоғи лозим. Аудитория учун мақолалар тили соддалаштирилмайди, атамаларни ишлатишдан тийилмайди. Уни иқтисодиётнинг соҳаларига доир атамаларни пухта ўзлаштирган, мавжуд молия институтларидан бохабар кишиларгина журнал мақолалари, тадқиқотларини тўла англай олиши мумкин.

"The Economist" ташкил топганда, ўзининг 65 саҳифасини дунёдаги энг муҳим янгиликларнинг қисқача таҳлилига ажратишини маълум қилади. Бу тамойил шу кунгача сақланиб қолган. Бироқ реклама ва эълонлар билан ҳисоблаганда, бу саҳифалар сони 120 тагача етиши аён бўлади. Улар ҳам асосан банклар, йирик-йирик компаниялар, сайёҳлик ташкилотлари, бизнес йўналишига ихтисослашган ўқув юртлари эълон ва рекламаларидан иборат. Нашриёт уйи даромадларининг ярми журнални сотишдан тушса, яна ярми айни реклама, эълонлардан қурилади.

Мақолалар одатда аниқ таҳририят муносабатини англатади ва шу боис, умуман муаллиф номи кўрсатилмайди. Ҳатто муҳаррирнинг исми ҳам журналда акс этмайди. Фақатгина шарҳларда, таҳлилларда ва махсус "уюштирилган" мақолаларда, агар унга бирор-бир соҳа вакиллари ҳисса қўшсагина, уларнинг номи муаллиф сифатида эмас, балки ҳисса қўшган мутахассис сифатида қайд этилади. Буни нашрнинг сўзи билан айтганда, "аноним ёзилган, аммо журнал жамоасининг нуқтаи назари шундайдир". Муаллиф номининг журналда акс этмаслигини кўпчилик этикага хилоф иш сифатида баҳолашган. Аммо бу журналнинг масъулиятини, жавобгарлигини оширади. Энг қизиғи, мавжуд анъанага мувофиқ, истеъфога чиқаётган муҳаррирга ўз номи билан охирги марта чиқиш қилиш ҳуқуқи берилади.

"The Economist" жаҳон янгиликлари, сиёсат, бизнес, шунингдек, мунтазам фан, техника, китоб ва санъатга дахлдор мақолалари билан бирга, ҳар икки ҳафтада қўшимча тарзда чуқур таҳлил этилган махсус ҳисоботлар бериб боради. Уларда одатда ижтимоий-иқтисодий ҳаётнинг у ёки бу жабҳаси пухта таҳлил, тадқиқ этилади. Бунда, юқорида қайд этилганидек, журналга муассислик қиладиган тадқиқот гуруҳлари, дунёдаги нуфузли таҳлил-тадқиқот марказлари, университетлар олимларининг изланишлари асосий ўрин тутади. Ҳар уч ойда эса, замонавий технологияга оид "TQ" — технология чораги таҳлиллари акс этадиган иловани чоп этади.

Журналнинг анъаналари ҳақида юқорида фикр юритдик. Булар қаторига унинг ўзига хос рукнларини ҳам қўшиш мумкин. Негаки, ҳар бир рукн ўзига хос тарихга эга. Дейлик, «Бейжот» рукни "The Economist"нинг илк муҳаррирларидан бири ҳамда Британиянинг XIX асрдаги конституциявий эксперти Томас Уолтер Бейжот шарафига қўйилган. У журналга 1860 йили бош муҳаррир этиб тайинланади. У, шунингдек, журналнинг АҚШ ва сиёсатга дахлдор материалларни тайёрлар эди. Унинг ўткир таҳлиллари, асосли мушоҳадалари ўша пайтдаги жамоатчиликка катта таъсир кўрсатган.

Қолаверса, ҳар йили Британия сиёсий тадқиқотлар ассоциацияси ҳокимият ва маъмурий бошқарувга доир энг яхши тадқиқотларни Уолтер Бейжот мукофоти билан тақдирлайди, "The Economist" эса, Буюк Британия сиёсатига доир таҳлилларни "Бейжот" рукни остида бериб боради.

«Чарлемайн» Франклар империясига асос солган шахс номидан келиб чиққан. Тарихдан маълумки, Франклар империяси даврида Европа қарийб битта давлат ҳудудида бирлашади. Журналнинг мазкур рукни айнан Европа Иттифоқи интеграциясини масаласини қамраб олади. АҚШдаги ҳукумат можаролари асосан «Лексингтон» рукнида бериб борилади. У аслида Америкада мустақиллик уруши бошланган жой.

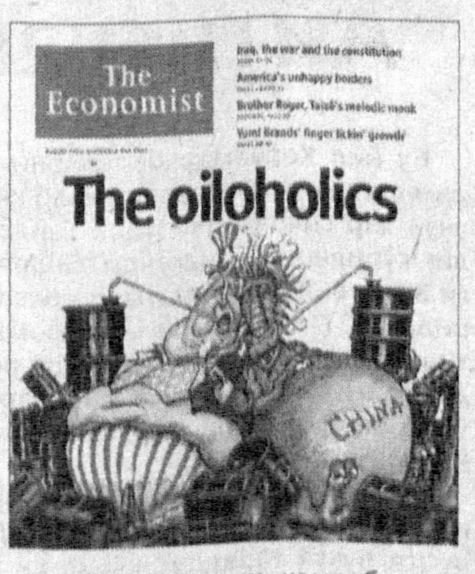

Пул-кредит, қарз ва шунга яқин жабҳалар ҳақида сўз борадиган рукнлардан бири «Баттнвуд» деб аталади. Бу илгари Уол Стрит савдогарлари тўпланадиган жойдаги дарахт номи бўлган.

Шу ўринда журнал илгари сурадиган ғоялар, қарашлар хусусида. "The Economist" ташкил топганда унинг асосий мақсадларидан бири иқтисодий либерализмни қўллаб-қувватлаш ва социализмга қарши туриш бўлган. Кейинги пайтда у глобализация ва эркин иммиграция тарафдори. Қолаверса, журнал социал либерализмни (бу айрим ҳолатларда сўл қанот тарзида ўқувчиларга маълум) ҳам қўллаб-қувватлаётир. Бу фикрларни журналнинг собиқ муҳаррири Билл Эммотнинг "The Economist"нинг фалсафаси ҳар доим консерватив эмас, балки либерал бўлиб келган», деган фикридан ҳам илғаш мумкин. Аммо, охирги жараёнларни кузатиб айтиш мумкинки, Буюк Британияда лейбористларниям, консерваторларниям, АҚШда республикачиларниям, демократларниям қўлламоқда.

Гарчи журнал 2000 йилги сайловларда Жорж Бушга хайрихоҳлик билдирган, қолаверса, 2007 йил январида Ироққа ҳужум қилиш борасидаги АҚШ сиёсатини очиқчасига қўллаб-қувватлаган эса-да, Буш маъмуриятининг уруш олиб бориш фаолиятини "қарийб жиноий совуққонлик" дея баҳолайди. Ўлим жазосини бекор қилиш баробарида жарима тариқасидаги жазога қаршилик қилади.

"The Economist" эркин бозор ва эркин савдодан ташқари яна нимага ишонади? Журнал кўпчиликнинг фикрича, радикалларга хос. Энг ёркин ёндашув нашрнинг тарихий позициясидир. Буни 1955 йилда журналнинг ўша пайтдаги муҳаррири Жофрей Кроузер таъкидлаган: "The Economist" ўзини имтиёз, манманлик ва фолбинликнинг душмани деб ҳисоблайди". Шу боис, иқтисодий прогнозларида, албатта, жараёнларнинг илмий тадқиқига катта ўрин беради.

Қисқа қилиб айтганда, журнал бугунги обрўсига талабчанлик ва жиддийлик, фақатгина зиёли аудиторияга хизмат қилиш орқали эришган. "The Economist" жаҳон матбуотига ўрнак бўла олади. Зеро, бировларнинг шахсий ҳаётига аралашмасдан, турли бўёқ ва тасвирлардан фойдаланмасдан бундай нуфузга эриша олиш катта ютуқдир.

Қобил ХИДИРОВ

ХОТИРА

Қишлоқ мухбири эди

Юнус Эмин табиатида ўзига хос олижаноблик бор эди. Газетачилик унинг йўргакда теккан "касал"и дердик.

Тасаввур қилинг: кекса бир отахон велосипеддами ёки эски "Жигули"сидами даста-даста газеталарни юклаб олганича қаҳратон қиш чилласидаям, жазирама саратондаям тиним билмай қишлоқма-қишлоқ, далама-дала кезарди. Ўзи обуна қилдирган қадрдон нашрларнинг янги сонларини ўз қўли билан олиб бориб, обуначига қанча олдинроқ топширса шунча мамнун бўларди.

Раҳматли Юнус отанинг суйган нашрлари бор эди: "Халқ сўзи", "Ҳуррият", "Ўзбекистон адабиёти ва санъати", Фарғонада чиқадиган "Адолат йўли", "Овоза" газеталари... Бу газеталарни бошидан охиригача ўқир ва тарғиб қиларди. Ўзи ҳам аҳён-аҳёнда мақола, хабар ёки бадиий машқлари билан матбуотда кўриниб турарди.

Юнус Эмин табиатидаги ўзига хос жиҳатлардан энг муҳими — у ноҳақлик ва адолатсизлик, таъмагирликка муросасизлиги эди. У бундай ҳолларга қаерда дуч келмасин, айбдор ҳокимми ёхуд бошқа бир йирикроқ мансабдорми, аяб ўтирмас, матбуот саҳифаларига кўтариб чиқишдан чўчимасди. Шу боис унинг ғанимлари ҳам кам эмас, аламзадаларнинг кўрарга кўзи йўқ эди. Юнус Эмин деганда кимлардир зир титраса, кўпчилик аҳли Олтиариқ уни ҳурмат билан тилга оларди.

Очиқ чеҳрали ва хушчақчақ, фикрлари теран ва нуктадон бу инсоннинг ҳаёти ҳақли равишда Фарғона матбуоти тарихига дахлдор. У кишидан мерос қолган ичакузди ҳангомалар, бинойидек фельетонлар ва ҳажв тиғи билан тарошланган пародиялар матбуотимиз саҳифаларида муҳрланиб қолди.

Камина "Адолат йўли"га муҳаррирлик қилган кезларим Юнус Эминга "Бизга келиб, таҳририятда ишланг" деб илтимос қилганимда, раҳматли шундай жавоб қилувди: "Менимча, қишлоқ мухбири бўлиб, эл ичида яшаб юришдан савоблироқ иш йўқ. Ахир ҳаёт дошқозони ташқарида қайнаб турибди-да..."

Солиҳ ҚАҲҲОР

МАДАНИЯТ

НИМА ДЕЙСИЗ?

Замонавий "совчи"лар

Қадим замонлардан бери одамлар орасида сўзи тош босадиган, боobрў кишиларга совчилик, яъни томонлар рози-ризолигини олиш, икки ёшни бахт қасрига етаклаб киришдек масъулиятли юмуш юклатилиб келинган. Кейинги йилларда эса бу нозик масала алоҳида касб сифатида шакллангандек, назаримда. Ҳар ҳолда маълум кишилар шу соҳада "фаолият" юритиб келмоқдалар. Бундан оммавий ахборот воситалари, хусусан, матбуот ҳам четда қолаётгани йўқ. Айрим енгил-елпи газеталар ана шундайлар сирасидан.

Эътиборингиз учун бир газетанинг "совчи" эълонидан бирини тўлиғича келтирамиз: *"Азиз қизлар! Ёқимтой, 18-30 ёшлардаги фарзандсиз аёллар билан Жанубий Корея ва америкалик 40 ёшгача бўлган кўркам ва таъминланган эркакларнинг турмуш қуриш нияти бор".*

Ҳақли савол туғилади. Корея ёки Америкадан қизлар, аёллар камёбми ёки замона зайли ва миллий менталитет тушунчасининг ижтимоиёт луғатидан ўчириб ташланиши хориж қизларини эркакшода, аёллик фазилатларидан бебаҳра қилиб қўйдимики, Америка ҳамда Жанубий корейялик эркаклар гўзал, латофатли "ҳаёнинг ўзидан ҳаёли" ўзбек қизларига уйланишни ният қилишмоқда? Ёки бунинг бошқа сабаблари борми?

— Муқаддас динимиз бўйича муслима аёлнинг бошқа диндаги эркакка турмушга чиқиши ножоиз ҳисобланади, — дейди Имом Бухорий номидаги Тошкент Ислом университети проректори Абдураҳмон Ғофуров. — Лекин мусулмон эркакларга аҳли китоб (бошқа дин) аёлларига (оила бошлиғи барибир мусулмон бўлиши назарда тутилиб) уйланиш рухсат этилган.

Албатта, мамлакатимизда қонун устувор. Демократик тамойилларга асосланган жамият қурилмоқда. Шу боис, юқоридаги мулоҳазаларни қатъий ҳукм деб эътироф этиш фикридан йироқмиз. Ҳар кимнинг ўз инсоний ҳуқуқлари бор ва унга ҳеч ким дахл этмайди. Аммо... Ўзликни англаш, миллий қадриятларимизга чуқур ҳурмат ва эъзоз деган тушунчалар ҳам ҳамма вақт қадрлидир.

Юқоридаги саволларга жавоб топиш учун пойтахтимизда фаолият олиб бораётган "Никоҳ плюс" никоҳ агентлиги мутасаддиларига ҳам мурожаат қилдик.

— Кореяда аксарият қизлар учун ўқиш ва иш биринчи ўринда туради, — дейди агентлик директори Хван Аве. — Улар кеч турмушга чиқадилар, фарзанд кўриб, қоматлари бузилишини исташмайди. Оғир меҳнат билан шуғулланишга сираям тоблари йўқ, доимо шаҳарда яшашни хоҳлашади. Шу сабабли бугун кўплаб Корея қишлоқларида Вьетнам, Филиппин, Ҳиндистон, Индонезия каби давлатлардан келин бўлиб келган аёлларни учратиш мумкин. Шунинг учун ҳам кореялик йигитлар ор-номусли, турмуш ўртоғини эъзозлайдиган болажон ўзбек қизларига ўхшаш қизларга уйланишмоқда...

Бир қарашда ҳаммаси рисоладагидек, бирор эътирозга ҳожат йўқ. Хоҳласангиз, бахтдан масрур оилаларнинг фотосуратларини ёнингизга қалаштириб ташлашади. Аммо шунинг ўзи кифоя қилармикан? Жонсиз суратлар ўзбек қизларининг барчаси бахтли яшаётганларидан далолат бера олармикан?

Яна бир гап. Оилада ҳар хил келишмовчиликлар бўлиб туриши табиий ҳол. Тасаввур қилинг, хорижлик турмуш ўртоғи билан аразлашиб қолган ўзбек аёли бутунлай бегона мамлакатда қаерга боради? Уларни ким яраштириб қўяди? Ундан бутунлай бошқа мақсадларда фойдаланишни ният қилган бўлсалар-чи? Дардини кимга айтади?

Кундан кунга кўпайиб бораётган бундай никоҳ агентликларининг асл мақсади (даромад олишдан ташқари албатта) ўзбек аёлининг бахтли бўлишини таъминлаш бўлса нур устига нур. Мадомики, ўртада ватандошларимиз тақдири турган экан мутасадди идоралар бундай агентликлар устидан қатъий мониторинг-назорат ўтказиб турсалар яхши бўларди.

— Ўзбек қизлари хорижга турмушга чиқса нимаси ёмон? — дейди никоҳ агентлигининг мижозларидан бири Роҳила опа. — Ўтган йили бир жияним кореялик йигитга турмушга чиққанди. Қизимни ҳам ўзининг хоҳиши билан муносиб куёв топилса, Кореяга узатмоқчиман. Уларда аёлларга, никоҳга бўлган ҳурмат кучлироқ экан. Корейслар баъзи ўзбек эркаклари каби завжаларини "бола туғмадинг" деб калтакламайди, касалмандсан деб, ота-онасиникига олиб бориб ташламайди. Бошқа бир аёлни иккинчи хотин қилиб олиб, турмуш ўртоқларини хўрламайди...

Бир қарашда кишини чуқур ўйга ботирадиган, нафратга йўғрилган ҳароратли фикрлар. Роҳила опа сўзи охирида ўзининг дунё кезиш истаги борлиги, қизи ва чет эллик бойвачча куёвлари воситасида бунга эришишни ният қилаётганлигини ҳам яшириб ўтирмади. Мана сизга ёлғиз қизини вояга етказиб, уни хорижга узатмоққа чоғланаётган онанинг асл мақсади.

Кейинги пайтларда, айрим газеталарда тез-тез ота-оналарнинг 18-20 ёшлардаги ҳали ўн гулидан бир гули очилмаган қизларига нуфузли жойда ишлайдиган, уйли-жойли умр йўлдош қидираётганликлари ҳақидаги эълонлари чоп этилаётгани бориб турган шармандаликдан ўзга нарса эмас. Бу ўша газетанинг обрўсига путур етказади, ҳақли равишда миллийлигимиз учун қайғурадиган кишиларда эътироз уйғотади.

Халқимиз бекорга "Яхши қиз маҳалладан чиқмайди", деб айтмайди. Совчилик кўпроқ оқсоқоллар, кекса момолар ва маҳалла кайвониларига ярашади. Томонларнинг келиб чиқиши, оиласи яхши маънода суриштирилса, йигит ва қизнинг ижтимоий аҳволи, насабда ва мавқеда бир-бирларига муносиб эканлиги инобатга олинса, бундай оила дарз кетиши мумкинми? Албатта, йўқ. Ахир бежиз ота-боболаримиз қуда-анда бўлишдан олдин авлод-аждодигача суриштиришмаган-ку.

Хулоса шуки, матбуот — жамиятнинг юзи акс этадиган кўзгу. Бу албатта, хусусий кўринишдаги газеталарга ҳам тегишли бўлиши керак. У оилавий муносабатлар тошу тарозига солинадиган, "қизлар реклама"си учун "бозорпресс"га айланиб қолмасин.

Иномжон АБДИЕВ

Сизни мендек ким севолгай ...

Шамсиддин САДОИЙ

ШЕЪР ВА ШУУР

МУАЛЛИМ

Оқ тонгларда алиф-лом — деб, қалам ушлатган,
Юрагимда ўн саккиз минг олам гуллатган.
Ватан — дея, тилим булбул қилиб куйлатган,
Бухорийлар ҳатто, сизга таъзим қилган жим,
Эй устоз — аввалим, жаноб муаллим.

Яссавийлар чечак узган бўстонингиздан,
Улуғбеклар юлдуз тузган осмонингиздан,
Жалолиддин ёвни қувган остонангиздан,
Темурийлар ҳатто, сизга таъзим қилган жим,
Эй устоз — аввалим, жаноб муаллим.

Буюк — деган сўз гавҳари нишонингиздир,
Улуғ — деган сўз жавҳари имонингиздир,
Ҳазрати инсон деган сўз мақомингиздир,
Навоийни Самарқандга ким келтирган, ким?!
Эй устоз — аввалим, жаноб муаллим.

Ҳақдан қайтгай меҳнатингиз савоби, ажри,
Қаранг, қандоқ яшаргандир даврангиз файзи.
Бул Шамсиддин Садоийнинг сиздан кўп қарзи,
Сизни мендек ким севолгай, айтинг, яна ким?!
Эй устоз — аввалим, жаноб муаллим.

ДЕВОНА

Айтай десам бу дардга йўқ сирдошим,
Айтмай десам етармикан бардошим.
Билмам, не сабабдан айланди бошим,
Билмам, ишқинг бунча этди сарсона.
Ё сан жодугарсан, ё ман девона!

Мунажжим ҳам айтолмас бу фолимни,
Кўзи жайрон томоша қил ҳолимни.
Ҳам жоним ол, ҳам давлати молимни.
Офтоб бўлдинг ман бир адо парвона.
Ё сан жодугарсан, ё ман девона!

Ё дунёдан бошим олиб кетайман,
Ё мажнуни расво йўлин тутайман.
Ақлим барбод бердим, энди нетайман,
Мен куйганда сен кулгайсан мастона.
Ё сан жодугарсан, ё ман девона!

На эркалаб на бир тўйдим бир бора,
Икки ўтни аросида садпора.
Бухорода асир тушдим шул ёра,
Хароб этдинг Садоийни жанона.
Ё сан жодугарсан, ё ман девона!

ЭРКА ҚИЗ

Сарви шамшод бўймисан, эй эрка қиз,
Атри хушбўй гулмисан, эй эрка қиз.
Нозлари шўх юлдузмисан, эрка қиз,
Оппоққина оймисан, эй эрка қиз.

Бунча оҳу бунча жайрон кўзларинг,
Ақлим олган нурмисан, эй эрка қиз.
Рухсори оташ гул юзинг куйдирар,
Хумор-хумор шакар лабинг ёндирар.

Оташмисан, асалмисан эрка қиз,
Нозли-ширин ғазалмисан эрка қиз!..

***

Мингта девона топ, Машраб кўчасидан,
Мендек соқчи-содиқ тополмагайсан.
Мингта Мажнун ўтсин, — неча-нечасидан,
Садоийдай ошиқ тополмагайсан!..

СПОРТ

ШАЦКИХНИНГ МАҲОРАТИ

Ўзбекистон миллий терма жамоаси аъзоси Максим Шацких таътилини муддатдан аввал тугатиб, Австрияга йўл олган эди. У ерда «Динамо» (Киев) жамоасининг вакиллари Австриянинг «Ваккер» клуби билан ўртоқлик учрашувини ўтказди.

Муросасиз кечган ўйинда 2:2 ҳисобидаги дуранг натижаси қайд этилди. Ҳамюртимиз Максим Шацких учрашувнинг иккинчи бўлимида майдонга тушиб, ўйиннинг 54-дақиқасида пенальтидан рақиб дарвозасига тўп киритишга эришди. Киевликларнинг биринчи голига эса Алиев муаллифлик қилди.

ЖАҲОН ЧЕМПИОНИ "ПАХТАКОР"ДА

29 июнь куни пойтахтимиздаги "Ўзбекистон" меҳмонхонасида "Пахтакор" футбол клубининг янги бразилиялик легионер футболчиси Фабио Пинтони таништирув маросими бўлиб ўтди, деб хабар тарқатмоқда www.uff.uz сайти. Тошкентнинг "Пахтакор" клуби 1980 йилда туғилган ушбу ўйинчи билан икки йиллик шартнома имзолади. Моҳир ярим ҳимоячи тошкентликлар таркибида 4- рақамда тўп суради. Маълумки, Фабио Пинто ўсмирлар ўртасида 1997 йили Мисрда бўлиб ўтган жаҳон чемпионатида Бразилия ҳужум чизиғида Роналдиньо билан тандем ҳосил қилиб, чемпионат якунларига кўра, 4 та гол уриб, жаҳон чемпионлигини қўлга киритган эди.

Ҳозирда «Пахтакор» жамоасининг расмийлари футболчи миллий ва халқаро миқёсдаги ўйинларда маҳоратини кўрсатишга ишонишмоқда.

УМБЕРТО СОТО БОКСДАН ЧЕТЛАТИЛДИ

Ўттиз олти ёшли боксчи Франциско Лоренцо биринчи енгил вазнда WBC йўналиши чемпиони бўлди. У бу унвонга эга бўлиш учун спортчилар орасида Айёр лақаби билан танилган мексикалик йигирма саккиз ёшли Умберто Сото билан муштлашди. Муросасиз кечган мазкур жангнинг тўртинчи раундида Франциско Лоренцо рақибини икки марта нокдаунга учратди. Шундан сўнг, у ринг бурчагида тиззалаб қолди. Бундан фойдаланган Умберто Сото унинг орқа миясига тик турганча зарба берди. Франциско Лоренцо ушбу муштдан кейин бир неча дақиқа ўзини йўқотиб қўйди. Устига устак унинг ўнг қоши ёрилган эди. Шунинг учун учрашувни бошқариб борган ҳакам Жо Кортез ҳамкасблари билан маслаҳатлашиб, Франциско Лоренцонинг ғолиб бўлганлигини эълон қилди. Умберто Сото эса қўпол ҳаракати учун маълум бир муддатга боксдан четлатилди.

ЖАНГ ЯНА ҚОЛДИРИЛДИ

Шу йил 5 июль куни Германиянинг Ганновер шаҳри яқинидаги Халле шаҳарчасида WBA йўналиши бўйича ўта оғир вазнда амалдаги жаҳон чемпиони Руслан Чагаев ва даъвогар Николай Валуев ўртасида бўлиб ўтадиган чемпионлик жангги яна қолдирилади.

Бу хабарни Россия оммавий ахборот воситалари Universum Box-Promotion промоутерлик компанияси маълумотларга таянган ҳолда тарқатди.

Хабарингиз бор, улар ўртасида ўртасидаги жанг шу йилнинг 30 май куни ўтказилиши режалаштирилганди, бироқ муштлашув 5 июлга кўчирилган эди. Ўша пайтда Николай Валуев агар жанг яна бир бор қолдириладиган бўлса, WBA чемпионлик камарини Чагаевдан олиб қўйиб, ўзи билан рейтинги бўйича бирор бир бошқа боксчи – америкалик Жон Руис ўртасида жанг белгиланиши лозимлигини айтган эди.

Азим РЎЗИЕВ тайёрлади.

МУТОЙИБА

Сурнайга бало борми?

Бўривой ойдалада ёлғиз юрган улоқни учратиб қолди.

— Учраганинг яхши бўлди, қорним оч эди, — деди бўри, — бир тўядиган бўлдим.

Улоқ бундай қараса, бўридан қутулишнинг сира иложи йўқ. Ўйлаб-ўйлаб, охири ҳийлага ўтди:

— Майли, начора, — деди у, — есанг ея қол. Фақат битта илтимосим бор.

— Қанақа илтимос?

— Менинг битта сурнайчам бор. Шуни сен чалиб турсанг, мен ўлимим олдидан мазза қилиб ўйнаб олсам.

Бўри рози бўлди. Улоқ унга сурнайни берди. Бўри чалди, улоқ дикирлаб ўйинга тушди. У ўйнаб-ўйнаб эчки подасига қараб юрди. Бир пайт бўрибосар итларни эргаштириб чўпон кўринди. Улоқ лип этиб пода ичига кириб кетди. Бўри эса сурнайни тишлаганча қолаверди.

— Минг лаънат сенга, бўривой! — деди у ўзига ўзи. — Асли касбинг-ку қассоблик бўлса, сурнай чалишингга бало бормиди?

Ростдан ҳам, ҳар ким ўз ишини қилгани маъқул экан.

С.ҚАРНОҚЛИ

РАССОМ ХАНДАСИ

Шавкат МУЗАФФАР чизган.

АВВАЛИ

Гўдакнинг зўрлиқиға таажжуб

Ғинвар ойи тўққузунчи куни Олмотига тобеъ музофотда Васили Истрекуф деган қазоқ ўрус йиғоч кесиб турар экан, эҳтиёт билан турмағони сабабдин ўзи кесган йиғоч босиб ўлдурубдур.

"Туркистон вилоятининг газити", 1871 йил 1 май.

Ўрус газитларида мастур қилибдурки, бир ўрус шаҳрида сакиз йашар гўдакни кучқуввати хусусида айтибдурларки, мазкур йошда йарим ботмон миқдорлик йукни бетафиф (қийинчиликсиз) кўтариб, баҳузур йурар эмиш деб. Ва ул шаҳрни халойиқлари мазкур гўдакка нон бериб ўн беш пут, йигирма пут тошни ва тўқуз газ йиғочни кўтарғузуб тамошо айлаб ва ҳамиша ул гўдакни баҳодир ва зўрлиқиға таажжуб қолиб ҳайрон бўлур эканлар.

"Туркистон вилоятининг газити", 1871 йил 24 июн.

Бухоро амиридин келган элчи Эшонхўжа Ўроқ билан Мирзо Восеъ қоровулбеги генерол-губернатордин Бухоро(га) қайтмоқ учун рухсат тобзилар. Ва ҳам генерал-губернатор амирни вафот қилғон ўғулларига таъзийа еткурмоқ учун ўз тарафларидин Қурама уйазини ҳокими ҳурматлик пўлковник Колзоковни йибордилар.

"Туркистон вилоятининг газити", 1871 йил 9 август.

Нашрга тайёрловчи: Аъзам УМАР

АҲВОЛ

Айтилганди, аммо...

Бу йил Хоразмда болаларни ёзги дам олиш оромгоҳларига жалб қилиш учун ҳар қачонгидан яхши тайёргарлик кўрилиши айтилганди. Вилоятдаги 32 та болалар дам олиш масканларида 4237 нафар ўқувчи соғломлаштирилаётгани ҳам жорий йилда режада белгиланганидан 462 нафар кўп ўғил-қиз дам олиш учун жалб этилганини кўрсатади.

Аммо... бугунги кунда ана шу оромгоҳлардаги аҳвол қай даражада? Мавсумга пухта тараддуд кўрилган эдими?

Афсуски... бу саволларга ижобий жавоб бериш мушкул.

Негаки, болаларнинг соғломлаштирилиши билан шуғулланувчи республика ва вилоят доимий комиссияларининг вилоят касаба уюшмалари ташкилоти бирлашмасида яқинда бўлиб ўтган йиғилишида оромгоҳлар фаолияти, улардаги камчилик ва нуқсонлар ҳақида очиқ фикрлар айтилди.

Хусусан, Гурлан туманидаги «Ниҳол», Шовот туманидаги «Шовот», Урганч туманидаги «Шодлик», «Жайхун», Қўшкўпир туманидаги «Хумо», Хонқа туманидаги Қ.Саъдуллаев номли оромгоҳларнинг фаолияти қониқарли эмас деб топилди.

Ҳатто, вилоятдаги рисоладагидек фаолият кўрсатаётган оромгоҳларнинг баъзиларида болалар ётоқхоналарида тумбочкалар йўқлиги, ошхоналарда идиш-товоқлар етишмаслигига нима дейиш мумкин? Шунингдек электр узилишлари билан бир қаторда табиий газ, ичимлик суви танқислиги каби муаммолар ҳам ижобий ҳал этилмаган.

Ўқувчилар ёзги таътилни мароқли ўтказиши даркор. Мутасаддилар бу ҳақда нега ўз вақтида дўппини бошдан олиб ўйлаб кўришмади?

Феруза ТАНГРИБЕРГАНОВА

Наҳотки!

Баъзилар йўқотадиган ҳеч нарсаси йўқлиги билан мақтанишади.

Ҳабиб СИДДИҚ
Андижон.

HURRIYAT
O'zingni angla!
Mustaqil gazeta

Муассис: Ўзбекистон Журналистлари ижодий уюшмаси

Газета Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва ахборот агентлигида 034-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими — А-2.

Индекс: якка обуначилар ва ташкилотлар учун — 233

Бош муҳаррир: Абдурасул ЖУМАҚУЛ

Таҳрир ҳайъати: Хуршид ДЎСТМУҲАММАД, Азамат ЗИЁ, Наим КАРИМОВ, Тўлан НИЗОМ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Ҳаким САТТОРИЙ, Шерзод ҒУЛОМОВ

Таҳририятга юборилган хат ва мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй.

Телефонлар: 236-23-13, 236-53-31, 236-53-38, 236-75-15
Реклама ва маркетинг бўлими: 236-5 38 Тел-факс: 233-36-02.

ВИЛОЯТ МУХБИРЛАРИ:

Бухорода — 8-365-715-30-57
Самарқандда — 8-366-233-62-12
Сурхондарёда — 8-376-335-10-22
Тошкентда — 8-370-76-21-934
Фарғонада — 8-373-225-80-58
Хоразмда — 8-362-226-20-80
Қашқадарёда — 8-375-221-78-50

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Манзил: Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Навбатчи: Азим РЎЗИЕВ

Топшириш вақти — 21.00
Топширилди — 23.50

Ⓡ — тижорат белгиси.

Буюртма — Г-654 Адади: 6010 1 2 3 4 6 7 8